

**ОТЧЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА
СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА
КУЛТУРАТА „СОФИЯ – ТВОРЧЕСКА
СТОЛИЦА“ 2013-2023**

2023 Г.

Този отчет обобщава данни и политики, като проследява изпълнението на заложените цели, задачи и приоритети в Стратегия 2013-2023. Също така неговата цел е да послужи за основа на процеса по разработване на визия и стратегия за развитие на културата в София за следващите 10 години.

Отчетът е изготвен в периода от март 2022 г. до март 2023 г. от работна група създадена със заповед на кмета на СО Йорданка Фандъкова СОА22-РД91-116/01.03.2022.

СЪДЪРЖАНИЕ

1. ПОСЛАНИЕ ОТ РАБОТНАТА ГРУПА	3
2. НАКРАТКО	5
3. Въведение	10
4. ИЗПЪЛНЕНИЕ ПО ХОРИЗОНТАЛНИ ПОЛИТИКИ	14
4.1. ИНФРАСТРУКТУРА: материална, информационна, финансова/ икономическа	14
4.2. ОБРАЗОВАНИЕ И КУЛТУРА	31
4.3. ИНОВАЦИИ И ОТВАРЯНЕ ВЪВ И ЧРЕЗ КУЛТУРАТА	42
5. СОФИЯ – ТВОРЧЕСКИ ГРАД НА КИНОТО НА ЮНЕСКО	55
6. ПРЕПОРЪКИ ЗА ПРИОРИТЕТИ В СТРАТЕГИЯ 2023-2033	55
7. ПРИЛОЖЕНИЯ	57
Приложение 1: Използвани съкращения.....	58
Приложение 2: Финансови инструменти за култура на Столична община	59
Приложение 3: Секторен анализ на изкуствата, културното наследство, културните и творчески индустрии и културния туризъм за периода 2012 -2020 г.....	67
Приложение 4: Културни институции и пространства към Столична община	83
Приложение 5: Ежегодни награди, стипендии, конкурси на СО	84
Приложение 6: Обществени комисии в подкрепа на културата.....	85
Приложение 7: Списък на градове, асоциации и международни мрежи, с които София има споразумения за сътрудничество	86
Приложение 8: Отчет на стратегия „София – творчески град на киното“ в мрежата на творческите градове на ЮНЕСКО	87
Направление 11: „София - творчески град на киното“ към ЮНЕСКО	103
Приложение 9: Обобщени данни от мониторинг на ККС на СО	106

Фотограф Иван Шишиев

1. Послание от работната група

Уважаеми дами и господа,

В началото на 2022 г. приехме предизвикателството и поставената от кмета на София задача да изготвим отчет за десетгодишен период на културните политики и процеси в столичния град. София е град, в който ежедневно се случват поне 100 културни събития, тук активно работят хиляди културни оператори, развиват се и печелят международно признание знакови културни и творчески индустрии. София е част и от мрежата на творческите градове към ЮНЕСКО.

В процеса на работа и проведените обществени дискусии работната група идентифицира ключовите постижения в културния живот, резултат от прилагането на стратегията „София – творческа столица“ 2013-2023, както и областите, в които е нужна целенасочена работа.

Създадените от Столична община финансови инструменти в подкрепа на културните изяви са устойчиви и въпреки кризите от различно естество през последните години, средствата осигурявани от Столична община и Столичен общински съвет се увеличават, а правилата за тяхното използване са обсъждани, надградени и актуализирани. Културният живот в града се децентрализира и ролята на общината трайно се наложи като финансираща институция, която подпомага културния сектор да осъществи идеите си.

Управлението на културните политики в София създаде и методично прилага механизми за включване на граждански и културни организации, както и на творци в процеса на вземане на решения. Точно този процес осигурява години наред устойчиво развитие на финансиращите програми за култура в града, доведе до реализирането на мерките в подкрепа на културния сектор в периода на КОВИД кризата, осъществи т.нар. двуетапна театрална реформа в управлението на общинските театри, осигури навлизането на съвременното изкуство в програмите и инициативите на Столична община, както и доведе до създаването на Регионалния център за съвременни изкуства “Топлоцентрала”.

Залегналите в стратегията приоритети – достъп до култура, развитие на човешкия капитал в културата, социализация на културното наследство, развитие на творческата икономика и участието в глобалните културни процеси станаха разпознаваеми в културната общност със собствена виталност и като предмет на дискусии, показвайки как стратегически документ може да има реално приложение в случващото се в града.

През изминалите десет години бяха реализирани стотици забележителни културни проекти, заработиха нови пространства за култура, създадох се условия за “излизане” на артистичните изяви в градска среда, в културния живот на града бяха въвлечени нови публики, а копродукциите и резидентските програми станаха ежедневие. София се утвърждава като град на творческата икономика с динамично развиващи се културни и творчески индустрии, които устойчиво повишават добавената стойност, създават работни места и отчитат ръст в работните заплати.

В подготовения от работната група отчет анализираме процесите и маркираме основните моменти, без да можем да бъдем изчерпателни за всичко това, което променя облика на нашия град и прави София желан партньор в международни проекти и атрактивна туристическа дестинация. Също така в отчета е отделено внимание и на поставените цели и задачи в Стратегия 2013-2023, които бяха изпълнени частично или незадоволително и без видими резултати. Такава задача бе създаването на ясни количествени и качествени индикатори за реалното състояние на сектора, за неговите потребности и потенциал, както и развитието на приложни изследвания, емпирични проучвания и сравнителни анализи. Липсата на напредък в тази посока бе сериозно предизвикателство пред работата на експертния екип. Задачата да се изследва толкова голям период, и при толкова сложни и комплексни условия е особено затруднена, когато няма единна система от индикатори и модел за тяхното анализиране. Работната група заявява готовност да подкрепи създаването на система от индикатори и модел за систематизиране на данни както от структурите на СО в областта на културата и бенефициентите на финансиращите инструменти, така и за културните процеси в целия град.

София е град-иноватор в много сфери, включително и създаването на първата дългосрочна стратегия за култура на фона на липсата на стратегия на национално ниво, така че има капацитета и опита да бъде иноватор и в сферата на данните и анализа на културните процеси.

Работен вариант на отчета бе представен от експертната група на 22.12.2022 г. и бе подложен на обсъждане в рамките на следващите 3 месеца до 31.03.2023 г.

Работна група, създадена със заповед на кмета на СО СОА22-РД91-116/01.03.20:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: **Малина Едрева**- председател Постоянната комисия по образование, култура, наука и културно многообразие към Столичен общински съвет и **ЧЛЕНОВЕ:** **Биляна Генова**, директор на дирекция „Култура“, Столична община; **Доц. Биляна Томова**, доктор по икономика на културата и медиите, УНСС; **Деница Лозанова**, програмен директор, Асоциация за развитие на София; ; **Диана Андреева - Попйорданова**, Обсерваторията по икономика на културата; **Светлана Ломева**, директор, Асоциация за развитие на София; **Севдалина Войнова**, програмен директор, Асоциация за развитие на София; **Яна Генова**, директор, Фондация „Следваща страница“; **Венцислав Мицоев**, независим експерт, музикант и преподавател ; **Тодор Петев**, музеен педагог; **Мартин Михайлов**, мениджър на пространства за култура, организатор на събития; **Владия Михайлова**, ръководител Визуални изкуства- РЦСИ Топлоцентрала; **Дончо Христов**, старши експерт в отдел „Административно-технически“ на дирекция „Секретариат на СОС“; **Вероника Манова**, експерт СОС; **Миряна Сирийски**, експерт към Постоянната комисия по образование, култура, наука и културно многообразие към Столичен общински съвет ; **Марина Евгениева**, медиен експерт, СОАПИ.

Фотограф Теодора Цанова-Федя

2. Накратко

София бе първия град в България, който разработи и прие дългосрочна стратегия за развитие на културата - „София – творческа столица“ 2013 – 2023 г.

Документът:

- очертава посоката за развитие на културата в града до 2023 година, описва споделената визия за културен живот в София и поставя основни предизвикателствата;
- фокусира начините, по които планираните дейности в областта на културата, неразривно свързани с образованието, опазването на околната среда и икономическото и социалното развитие, могат да променят нашия град;
- предлага рамка, чрез която местната власт, университетите, културните оператори, частния и неправителствения сектор в изкуствата, туризма, културното и природно наследство, медиите и гражданите могат да работят заедно за постигане на общи цели.

Подготовката на Стратегията започна през месец ноември 2011 г. от експертен екип, координиран и с участието на Асоциацията за развитие на София. Консултативният процес протече на 3 етапа и включваше 33 обществени дискусии. Процесът на изработване на документа бе иновативен и чрез него работната група успя да включи, модерира и събере в стратегията мненията, мечтите и вярванията на различни обществени групи, жители и гости на София. Липсата на национална стратегия за развитие на културата бе сериозно предизвикателство, защото голяма част от предложенията на експерти и граждани бяха насочени към теми и области извън правомощията на Столична община, като например ролята на читалищата като партньори и средища на иновации и културно развитие. В желанието си да отговори на всички обществени очаквания и поставени пред предизвикателството да запълни липсата на национална стратегия, работната група заложи амбициозни цели и задачи в Стратегията „София – творческа столица“.

Десет години по-късно кметът на София и Столичният общински съвет отново подхождат иновативно. Бе създадена работна група, с основна задача да анализира и изготви отчет за изпълнение на поставените цели и задачи в Стратегия 2013-2023. Работната група включва експерти, работили по създаването на стратегическия документ преди 10 г., експерти и творци, които са участвали и продължават да участват в културния живот, както и представители на ресорната структура на СО. Изготвянето на отчет за постигнато и непостигнато на стратегически документ, но с широко гражданско участие отново се случва за първи път в България. Традиционно отчетите на стратегии се изготвят от съответната администрация и в повечето случаи остават познати само на нея.

Отчетът на стратегия „София – творческа столица“ 2013-2023 има за цел да представи постигнатото, предизвикателствата и да предизвика широка дискусия. Успехът много често е субективно понятие, защото винаги „може и повече“, особено когато се прави опит да се намери баланс между количествените и качествените показатели. Този документ се опитва да структурира, където е възможно количествени показатели представени за десетгодишен период, показващи тенденция и управленска воля. Там, където количествените показатели не са достатъчни отчетът представя конкретни примери и разказва за артистични събития и модели, чиито цели са в синхрон с приоритетите, залегнали в Стратегия 2013-2023.

Стратегията „София – творческа столица“ 2013-2023 обедини и концентрира усилията на Столична община, общински културни институции, културни оператори и творци за обогатяване на софийската културна палитра, задържане и привличане на публики, разширяване на международните партньорства, засилване на динамичната връзка между културата и образованието, осмисляне и социализация на културното наследство.

Съществено за реализирането на стратегията беше демократичното управление на културните политики. Процесът на вземане на решения се основаваше на работата на консултативни структури, в които участват експерти и творци, които създават културния облик на София. Творческият съвет към Столична програма „Култура“ се превърна в генератор на идеи за развитие на финансовите инструменти и чрез това за насочване на културните инициативи в реализиране на приоритетите на Стратегията. Очакванията, изискванията, критериите бяха дискутирани както на ниво експертни съвети, така и в работни групи, на срещи, отворени дискусии, като споделеното от културните организации или творците ставаше основа за развитие и усъвършенстване на финансовите инструменти. Обратната връзка и живото участие на всички – бенефициенти, кандидати, организации с различен статут и опит в културния живот - спомогнаха да се постига непрестанно надграждане и осмисляне на формалните и съдържателни изисквания на финансиращите програми.

СО създаде и разви редица финансови инструменти, които със своите изисквания за финансиране на артистични проекти насърчиха изпълнението на заложените приоритети. Общият бюджет за култура на СО бележи постепенно и устойчиво се повишава от 25 421 662 лв. през 2013 г. до 55 845 039 лв. през 2022 г. Същата тенденция се повтаря и при финансиращите инструменти, чиито бюджет устойчиво се увеличава от 3 031 147 лв. през 2014 г. до 4 390 006 лв. през 2022 г. Наред с основните и развиващи се през годините инструменти – Столична програма „Култура“ и Календарът на културните събития, културни проекти бяха подпомагани от Столична програма „Европа“ и през целевите програми, реализирани в периода на кризисната ситуация, причинена от КОВИД 19 – „Солидарност в културата“ и „Кризата като възможност“.

Петте приоритета на Стратегия 2013-2023 станаха неотменна част от изискванията към бенефициентите, които бяха насърчавани да предложат артистични и иновативни модели за увеличаване на достъпа до култура, инвестицията в човешки капитал, осмисляне на културното наследство на променящия се град, развитие на творческата икономика и равнопоставено участие в глобалните културни процеси. Например включването на образователен елемент в културните прояви стана естествена част от артистичното съдържание. През 2021 г. 96% от финансираните от СО проекти отчитат образователни инициативи за различни възрастови групи като елемент от представеното културно съдържание. Част от тази тенденция е и прилагане на различни подходи за ангажиране на публиките в културното събитие. Резидентските програми, които през 2012 г. бяха само добра европейска практика, вече са неотменна част от дейността на редица културни оператори и у нас, независимо дали са подкрепени финансово от СО или намират финансиране от други източници. Подкрепа получават и инициативи на столични организации, които са спечелили проекти по европейската финансираща програма „Творческа Европа“. Достъпът до култура и привличане на нови публики значително се разшири, включително и подпомаган от целеви финансови инструменти на СО като програма „Навън“ или съживяване на открити публични пространства.

През изминалите 10 години значителен успех бе и развитието на пространствата за култура. Дългият път на трансформация на изоставено индустриално наследство бе извървян и независимата сцена, жители и гости на София вече имат пространство за съвременни изкуства - РЦСИ „Топлоцентрала“. Заедно с този голям проект столицата успя да създаде около 35 000 кв.м. нови пространства за култура, включително и да социализира културно-исторически обекти, да ги превърне в места за артистични изяви. Създаването на нови пространства и развитието на

съществуващите е съпроводено с конкретни политики, нормативни актове и финансови инструменти за запълване на тези пространства с културно съдържание. Примерите в тази посока са от фокусиране на финансова подкрепа към артистични проекти до приетите от Столичния общински съвет правила за насърчаване на партньорството между Общинските културни институти и културните оператори, както и отделни творци и предоставяне на възможности за репетиции и представяне на изкуство.

Икономическият анализ безспорно утвърждава София като град на творческата икономика. Според изследването на Обсерваторията по икономика на културата – „Икономически принос на изкуствата, културните и творческите индустрии, културното наследство и културния туризъм” за периода 2008-2020 г., инвестициите в култура водят до устойчиво повишаване на добавената стойност от 7.89% през 2012 г. до 9.82% през 2020 г. или 4,122,603 000 лева за България и 3,229,069 000 лева за София през 2020 г. В рамките на 10 години (2012 – 2022) оборотът на творческата икономика на София се е увеличил от 3,560,890 000 лева (2012) до 6,073,270 000 (2020) лева. Динамиката на числата за периода 2012-2020 г. показва повече от два пъти нарастване на преките чуждестранни инвестиции за изкуствата, културните и творчески индустрии, културното наследство и културния туризъм – от малко над 200 млн. евро през 2012 г., до над 412 млн. евро през 2020 г. Високата динамика на броя на организациите в Столична община е свързана с потенциала на творческата икономика, чиято основа са културните индустрии и голямата заетост, която генерират. Броят на предприятия в сектора в София е 9 524 през 2012 г. , достига повишаване до 12 510 през 2019 г. и лек спад до 12 374 през 2020 г. – поради кризата, причинена от КОВИД 19. Организациите в творческата икономика са 10,05% (2020 г.) от всички организации в София, това значи, че всяка десета организация в столицата е организация на творческата икономика.

През отчетния период София бе избрана за творчески град на киното към ЮНЕСКО. През 2017 г. Столичният общински съвет гласува отделен стратегически документ. В подкрепа на киното и кинопроизводството СОС приема през 2015 г. Наредба и критерии за допустимост за освобождаване на организатори на кинопродукции от такси и услуги, предоставяни от Столична община. За 7 години 47 кинопродукции са били освободени от такси. Отчет за изпълнението на стратегията „София – творчески град на киното“ към ЮНЕСКО се съдържа в Приложение 8 на този отчет.

С решение на СОС от 2015 г. бе създадена и Филмова комисия, чиято цел е да подпомага СО в процеса на формиране на политики и инициативи за утвърждаване на София като творчески град на киното към ЮНЕСКО. Създаването на такава комисия с участието на независими експерти и организации в областта на киното е продължение на традицията, утвърдена в СО, културните процеси в града да се управляват с широко участие на външни експерти, творци и културни оператори. Активна роля в прилагането на Стратегия 2013-2023, както и в актуализиране на отделни елементи имат редица обществени формирания, създадени с решения на СОС и включващи водещи имена в сферата на културата, образованието и бизнеса. Пример за тези утвърдени политики в СО е и създаването на работната група, която изготвя този отчет на Стратегия 2013-2023.

Точно подходът с търсене на различните гледни точки на заинтересованите лица и участници в процесите смятаме за задължителен, защото рефлексията и критичността водят до намирането на по-добри решения на отделните въпроси. В тази връзка Работната група отчита безспорните постижения и значително променената и много по-европейска културна сцена в София, но не спестява информацията за отделни сфери, в които постигнатото не е достатъчно или липсват доказателства и данни. В отчета по хоризонталните политики се съдържат конкретни текстове за недостатъчен напредък на поставени в Стратегия 2013-2023 цели и задачи, които бяха идентифицирани от експертите в Работната група, както и от участници в 15-те обществени дискусии, както и проведеното през 2023 г. онлайн допитване. Тук правим опит да обобщим някои от тях:

- Инфраструктура (материална, информационна, финансова):** *Материална* 1) Все още липсва модерна и съвременна концертна зала, отговаряща на високите световни стандарти. 2) Съществуват отделни опити за реновиране на открити сцени, но дори и там, където със съвместни усилия между инициативни групи и местна власт сцените изглеждат добре, липсва необходимата техническа обезпеченост за провеждане на културни събития, включително достъп до електроенергия и осветление на сцените, особено в крайните квартали на града. *Информационна* 1) Поддържане на онлайн информационни канали на чужд език с фокус върху английския език. Освен публикуване на културната програма на града, в подобни платформи би било добре да се публикуват анализи, изследвания, арт критика. 2) Все още липсват данни за изпълнение на задачата от Стратегия 2013-2023, свързана с изработване на ясни количествени и качествени индикатори за реалното състояние на сектора, за неговите нужди и потенциал, както и развитие на приложни изследвания, емпирични проучвания, сравнителни и футуристични анализи. Също така е важно да бъде въведена единна система с индикатори за отчитане дейността на общински и регионални културни институти и бенефициенти на финансиращите инструменти на СО, които да бъдат лесни за бърза последваща обработка и анализ. *Финансова* 1) Разработване на програма с малки грантове, ориентирана към индивидуални артистични проекти и проекти на неформални групи. 2) Алтернативни методи за набиране на средства, вкл. използване на механизмите на публичното и частно финансиране (вкл. гаранционни фондове, специализирани банки за микрокредитиране и др.) за разширяване на стипендиантските програми в областта на изкуствата, културата, новите медии, културен мениджмънт и продуцентство.
- Образование и култура:** 1) Данните от анализите показват, че 86% от проектите и инициативите, които предлагат образователни елементи в артистичните си програми насочват вниманието си предимно към деца в предучилищна и училищна възраст. Остават недостатъчно обхванати другите възрастови групи, особено младежката публика, при която се забелязва нарастване на ценностната и естетическата неграмотност. 2) Липсата или недостатъчно видимото присъствие на стойностно изкуство в крайните квартали на София бива запълнено от проявления на изкуството със съмнителни качества. Макар и в по-ограничени размери от периода на 90-те години чалгата се настанява там, където образованието чрез култура не е достигнало. 3) През последните 5 години от анализирания период ОКИ и РКИ създават културно съдържание за хората със специфични потребности, както и културно съдържание с тяхно участие, но въпреки това тези прояви продължават да бъдат по-често еднократни събития, без ясни устойчиви политики за надграждане и развитие. 4) СО би следвало да организира общи обучителни курсове за подобряване на техническите умения на администрацията, както и да организира различни курсове за придобиване на нови езикови умения, включително български жестов език. Най-наложително е провеждане на обучение за авторските и сродни права, по данни от проведено допитване. 5) Анализът на изследвания период показва, че съществуват различни възможности за повишаване квалификацията предимно на административния персонал и техническите екипи в културните оператори и структури на СО. В много редки случаи има специализирани обучителни програми за артистите, като изключим майсторските класове, които най-често са за млади творци. Отговорността за творческото развитие на артистите, кураторите, арт критиците и т.н. е оставена на самите тях без да има конкретна политика или устойчива инициатива.
- Иновации и отваряне в културата и чрез нея:** 1) Стратегия 2013-2023 постави сериозен акцент върху развитието на съвместната работа (вкл. и финансова подкрепа) за читалищната мрежа в София с фокус читалищата в отдалечените от центъра квартали.

Този фокус бе свързан с очакванията съвсем скоро (към 2013 г.) да бъде приета Национална стратегия за развитие на културата, където да бъде акцентирано върху мястото на читалищата за развитие на духовната и културна дейност. Поради липса на развитие на национално ниво по тази тема не бе осъществен сериозен напредък в поставените цели с изключение на финансиране на читалищни проекти от СПК. 2) Не са открити данни за развитие на футуристични изследвания – прогнозиране на бъдещи тенденции и разработване на сценарии за въздействие, проследяване на развитието на иновативните технологии в сферата на културните и творчески индустрии чрез партньорства между академични институции, общинска администрация и независимия творчески сектор. 3) Въпреки инициативите на отделните общински институции в областта на дигитализацията няма внедрени единни стандарти за дигитализация на движимото, недвижимото и нематериалното културно наследство в София. 4) Необходими са по-целенасочени действия и иновативен подход за реклама на българския културен продукт в чужбина и по-дълбокото инкорпориране на съвременното българско изкуство в туристическия бранд на града и туристическото предлагане.

Също така работната група отчита и поставени в Стратегия 2013-2023 задачи, които от административна гледна точка не са изпълнени, но от съдържателна гледна точка по тях са постигнати значителни резултати. През 2012 г. София бе кандидат за титлата “Европейска столица на културата”. Спечелването на тази титла бе заложено и в стратегическия документ. Тази цел не бе изпълнена, но по-важното е, че заложените задачи и дългосрочни проекти в кандидатурата на града не само бяха изпълнени, но и създадените в този процес инициативи се развиват устойчиво през годините. В своята кандидатура¹ София си постави следните цели, които кореспондират и произтичат от целите и задачите заложи в Стратегия 2013-2022:

- Да осигурим ясно културно измерение в дългосрочната стратегия за развитието на града и региона;
- Да подкрепим отварянето на града към гражданите и гостите му, да стимулираме привличането на нови публики и по-активно културно участие;
- Да обновим културния сектор;
- Да постигнем по-висока степен на взаимодействие между София и Европа;
- Да осигурим среда на гражданите за изява на тяхното многообразие и креативност;
- Да подпомагаме и насърчаваме креативността и задържаме таланти.

Десет години по-късно работната група отчита, че София в своята кандидатура за „Европейска столица на културата“ е заложила политики и цели, които са важни за града, за културната и творческа общност, за гражданите и заради това те са устойчиви. Дългосрочните проекти и стартиралите през 2012-2013 г. процеси се развиват във времето. София води последователна и надграждаща политика в сферата на културата, която през годините остава ясен приоритет за Столична община, доказано от устойчивото повишаване на бюджета за култура, независимо от кризисните години, инвестициите в инфраструктура за култура и човешкия капитал, увеличаването на финансовата подкрепа за артистични и граждански проекти, управлението на културните процеси в града, заедно с творците и гражданите. Последователните политики в сферата на културата на кмета на Столична община и на Столичния общински съвет поставят София в световната мрежа на творческите градове към ЮНЕСКО.

¹ (https://issuu.com/sofia2019/docs/sofia_2019_bg_aplication_2_final)

3. Въведение

СОФИЯ – ТВОРЧЕСКА СТОЛИЦА

През 2012 г. София изготви първата за България дългосрочна стратегия за развитие на културата. За разработване на документа бяха поканени външни на Столична община експерти, които заедно и с координацията на Асоциация за развитие на София създадоха първата стратегия за култура. Всяка стъпка от разработването на документа бе тествана, обсъждана и валидирана в 33 обществени дискусии с граждани, творци, експерти, бизнес и академични общности.

С приемането на Стратегията „София-творческа столица“ през декември 2012 г. градът заяви своята воля да инвестира в културата и изкуствата, за да се развива устойчиво като:

- **иновативен и творчески град** на възможностите;
- платформа за **активно участие на гражданите** в съвременния културен живот и пълноценното им взаимодействие с културното наследство;
- **трамплин за професионално развитие** в областта на културата и изкуствата, притегателен център за изява на млади творци;
- **активен участник в международния културен обмен**, средище на култури и място за споделено преживяване.

Стратегията определи пет приоритета:

ДОСТЪП ДО КУЛТУРА, който включва три измерения: развитие на публиките, пълноценно културно участие и нови форми на културно участие и културно потребление, които станаха възможни с развитието на информационните и комуникационни технологии. Успехът в този приоритет предполага различни измерения - от инвестиции в открити пространства, читалища и друга инфраструктура за култура, включително „изнасяне“ на изкуство в софийските квартали и отдалечени от центъра места, през създаване на съвместни програми между творци и училища за развитие на публики, стимулиране на активни публики и любителско изкуство, развитие на комуникация с публиките и предоставяне на културно съдържание чрез интернет. Важен фокус на приоритета е осигуряване на достъпна среда на хора с увреждания, включително чрез социална политика, адекватни форми за комуникиране на изкуство и подходяща инфраструктура.

КУЛТУРА И ЧОВЕШКИ КАПИТАЛ: Този приоритет цели укрепване и повишаване на културните компетенции, знания, лични умения и мотивация както на създателите на културни продукти и услуги, така и на настоящите и бъдещите им потребители в София. В него основно място заема грижата за формиране на творчески мислещи граждани, активни потребители и участници в културния живот, както и за развиване, привличане и задържане на таланти, в условията на нарастващата транснационална мобилност и все по-голяма конкуренция между градовете и регионите. Креативността е възможна във всички сфери на човешката дейност - в изкуствата, науката, на работното място и в ежедневието.

КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО НА ПРОМЕНЯЩИЯ СЕ ГРАД: Приоритетът е насочен към утвърждаването на културното наследство като фактор за устойчиво градско и регионално развитие и културен капитал, който притежава икономическа и социална стойност, като едновременно с това се обогатяват възможностите за взаимодействие със съвременните изкуства.

СОФИЯ - ГРАД НА ТВОРЧЕСКАТА ИКОНОМИКА: Акцент в този приоритет е подпомагане развитието на творческата икономика на територията на София. Това включва изкуствата, културните и творчески индустрии, при които основни фактори в процеса на създаване са индивидуалното творчество, уменията, таланта, както и възможностите за разпространение и закрила на авторското право върху уникалния културен елемент. Приоритетът е насочен към разкриване и използване потенциала на изкуствата, културните и творческите индустрии за интегрираното развитие на града, гарантирано от целенасочена общинска политика и генериране на благосъстояние (икономически растеж и заетост) чрез развитие на творческата икономика в града.

РАВНОПОСТАВЕНО УЧАСТИЕ В ГЛОБАЛНИТЕ КУЛТУРНИ ПРОЦЕСИ: Този приоритет е насочен към превръщането на София в гостоприемна среда за привличане на аудитории и участници извън България в столичния културен и творчески живот, за съвместно създаване на културни продукти на територията на града и за домакинство на международни културни събития. Този приоритет развива процеси за отварянето на града към европейската и глобална културна комуникация, разбирани като процеси на активно, видимо и най-вече равнопоставено участие в създаването, разпространението и потреблението на културни продукти и политики.

Всеки от приоритетите бе разработен следвайки 3 хоризонтални политики:

- **ИНФРАСТРУКТУРА: материална, информационна, финансова/ икономическа**
- **ОБРАЗОВАНИЕ И СПОСОБНОСТИ ЗА АКТИВНО РАЗБИРАНЕ И УЧЕНЕ**
- **ИНОВАЦИИ И ОТВАРЯНЕ ВЪВ И ЧРЕЗ КУЛТУРА**

В процеса на изпълнение на поставените цели през 2014 г. София кандидатства и бе избрана за творчески град на киното към ЮНЕСКО. Визията за развитие в областта на киното бе публикувана в стратегията „София – творчески град на киното 2017 – 2027“, която стана част от вече приетата „Стратегия за развитие на културата в София 2013- 2023 г.“

Този отчет

Този отчет предоставя преглед на постиженията в рамките на 10 години. Това е отчет за дейностите, очертани в стратегията за култура (вкл. София – творчески град на киното), които са изпълнени или са в процес на изпълнение.

Кметът на София и Столичният общински съвет не могат и не работят сами в прилагане на политиките в сферата на културата и много от действията, описани в този отчет, се извършват в партньорство с националните институции и гражданите на София. Водеща философия на стратегията „София – творческа столица“ бе да има взаимодействие и активно включване от възможно повече творци и граждани на града, за да не остане стратегията само един административен документ. Този отчет отчита тези партньорства, но описва основно ролята и устойчивите политики предприети и приложени от Столична община.

Анализът и отчетът на изпълнението на стратегическите приоритети в сектора на културата и изкуството в София (2013-2023) са изготвени от работна група, която се състои от независими експерти и представители на Столична община.

Този отчет е разработен, за да обобщи процеса на изследване, напредъка по приоритетите в Стратегия 2013-2023, използваните методологии и констатациите, свързани с тази задача. **Отчетът проследява изпълнението на заложените стратегически цели и задачи структурирано по трите хоризонтални политики: ИНФРАСТРУКТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ, ИНОВАЦИИ.**

Методология

Изследването на изпълнението на стратегическите приоритети до 2023 г. е проектирано с цел разбиране на уникалните потребности, възможности и предизвикателства, свързани със сектора на културата и изкуството в София, като прави опит да разграничи, но и да представи синергията между политиките и практиките, които са в правомощията на Столична община и цялостното развитие на сектора в града, включващо частна инициатива, държавна подкрепа и европейско влияние.

През 2012 г. Столична община подходи иновативно, като възложи на работна група от експерти, мениджъри в областта на изкуството и културата и творци, да разработят първата за България дългосрочна стратегия за развитие на културата в града, без да съществува такава на национално ниво. Десет години по-късно Столична община отново прилага иновативен подход, като възлага на смесена работна група, не само да предложи надграждане и развитие на културните политики за следващите 10 г., но и да изготви анализ и отчет на постигнатото в предходния период, като използва различни механизми за включване в този процес на творците, бизнеса и жителите на общината. Резултатите от анализа на постигнатото, наред с анализа на настоящите потребности и тенденции ще послужи за изготвяне на новата стратегията за култура, която обхваща следващите 10 г.

В процеса на подготовка на отчета работната група събра и синтезира данни, за да изгради разбиране за уникалната екосистема на изкуствата в Столична община, възможностите и предизвикателствата в сферата на културата.

Анализът и изводите в този отчет се основават на информация, събрана от следните източници:

- **ДОКУМЕНТИ:** Основна информация и документи, предоставени от Столична община: годишни планове и отчети за изпълнението на стратегическите приоритети; подробни оперативни данни, отразяващи финансовите тенденции и тенденциите в дейността; инфраструктура за култура и нейното разширяване, включително места за изкуство на открито и в кварталите; приоритети и резултати от дейността на финансовите инструменти на Столична община, като Календар на културните събития на Столична община, Столична програма "Култура" и свързаността им с останалите програми за финансиране на проекти на конкурсен принцип и други финансови инструменти, създадени по конкретен повод, като „Кризата като възможност“ и „Солидарност в културата“.
- **ДАНИИ:** Икономически анализ на изкуствата, културните и творчески индустрии, културното наследство и културния туризъм. С помощта на собствените инструменти на Обсерваторията по икономика на културата беше генериран икономически анализ, фокусиран върху Столична община с референтни данни за 2008-2020 г., предоставящи информация за общото развитие на творческия сектор в града, сравнителния анализ на града с други български и европейски градове, икономическия принос на изкуствата, културните и творчески индустрии, културното наследство и културния туризъм в града. В анализа бяха използвани данни от НСИ и Евростат, както и данни от Министерство на културата.
- **ОБЩЕСТВЕНИ ДОПИТВАНЯ И ДИСКУСИИ:** Целта и смисъла на дискусиите бе да се проследи мнението и виждането за културния живот и културната политика на тези, които участват в него като представители на културни оператори, творци или публика. В хода на

системно проследяване на напредъка по Стратегия 2013-2023 през 2019 г. стартира процеса „Културата отблизо“, в който мнения и оценки споделиха над 150 души - артисти в различни сфери, представители на културни оператори, културни институции, изследователи и експерти в областта на културата, представители на Столична община и Дирекция „Култура“. През 2022 г. бяха проведени нови 15 обществени дискусии, в които участие взеха творци, мениджъри в културния сектор, собственици на клубни сцени в София, бенефициенти на финансовите инструменти на Столична община, публики. В периода януари – март 2023 г. бяха проведени още 2 дискусии и онлайн обществено допитване.

- **ПРОУЧВАНЕ НА ДОБРИ ПРАКТИКИ:** в хода на анализа бяха събрани и анализирани редица добри практики, културни събития, инициативи, тенденции от случващото се в последните десет години в културния живот на София и други европейски столици.

Синтезираните данни допринесоха за: 1) оценка на постигнатото през изминалите 10 г., идентифициране на темите и областите, в които напредъкът не е достатъчно видим или липсва такъв, оценка на актуалното състояние на сектора и 2) разработване на политики и приоритети за следващите 10 години до 2033 г. Когато е възможно, отчетът също така предоставя количествени данни на активното участие, броя на аудиторията, създадените краткосрочни и дългосрочни възможности за заетост, както и създадените партньорства. Освен това всяка от трите хоризонтални политики е илюстрирана от казус, предлагащ задълбочено вникване в удовлетвореността и ангажираността на общността.

В процеса работната група се ръководеше от няколко ключови въпроса:

- Какви са силните страни на културния сектор в Столична община?
- Кои са основните предизвикателства, засягащи изкуствата, културните организации и индивидуалните творци в Столична община?
- Какъв е настоящият обхват на незадоволеното търсене и наличното предлагане на изкуства и културни пространства в целия град с фокус в крайните квартали?
- Как градът трябва да използва и разгърне подкрепата си за култура?

Фотограф Иван Шишиев

4. ИЗПЪЛНЕНИЕ ПО ХОРИЗОНТАЛНИ ПОЛИТИКИ

4.1. ИНФРАСТРУКТУРА: материална, информационна, финансова/ икономическа

Инфраструктурата за култура е много повече от физическите места и сградите. Тази хоризонтална политика анализира действията, които интегрират:

- Поддържащата **материална инфраструктура за култура**, анализирана не само като създадени и надградени физически места за култура, но и устойчиви политики на Столична община за създаване на артистично съдържание в тези пространства.
- **Информационните канали** за представяне на артистичните продукти пред публиката във и извън границите на България, но също така и канали за събиране на данни, мониторинг, анализ на информацията, която да послужи за информирано вземане на решения.
- **Финансовите инструменти** за подпомагане на творческите общности, както и пътищата за подпомагане на заетостта в културата и изкуствата. Анализът и предоставената информация обхващат както инвестициите и финансовите инструменти, осигурени от Столична община, така и тези инвестиции като база за стимулиране растежа на културните и творчески индустрии в София, което, заедно с качествено артистично съдържание води до увеличаване на: 1) добавената стойност от културна дейност, 2) оборота на творческата икономика на София; 3) преките чуждестранни инвестиции и 4) разхода за култура на домакинствата в София.

4.1.1. Материална инфраструктура

През изминалите 10 години бяха открити нови пространства за културна изява с обща площ от около 35 000 квадратни метра. Инвестициите в инфраструктура варират от осигуряване на нови сцени, финансиране на планиране и изграждане на нови културни ареали, както и ремонти на съществуваща културна инфраструктура, а също така и провеждане на значими археологически проучвания и разкриване на архитектурни обекти, а дори и закупуване на пространства и защита на знакови за историята и културата на София частни обекти, като например къщата на П. К. Яворов.

Трансформация и построяване на нови пространства за култура

През 2012 г. мечтата на много независими творци бе реновирането на изоставени индустриални сгради и превръщането им в пространства за съвременни изкуства. Списъкът от такива сгради не беше дълъг, но тяхната реална трансформация бе изпълнен с много предизвикателства и административни пречки. Първите дизайн работилници се проведоха в трамвайно депо

“Клокотница”, но бившата топлоцентрала на НДК достигна до финала и бе превърната в Регионален център за съвременни изкуства „Топлоцентрала“. Този проект е знаков пример не само за физическата трансформация на мястото, но и модел за партньорство между Столичната община и творческа общност. Заедно бе извървян дълъг път в рамките на 7 години, бяха въвлечени много участници: архитекти от цял свят в открития международен конкурс за реконструкция на сградата, в който се състезаваха 60 проекта, Министерството на културата, жители в района на сградата, творци от независимата сцена на града, културни институции. Днес “Топлоцентрала” предоставя възможност за изява на български и чуждестранни артисти, място за резиденции, дискусии, образователни проекти и креативно пространство, което повишава достъпа до култура, инвестира в човешкия капитал и допринася за равнопоставеното участие на София в глобалните културни процеси.

Моделът за съвместно измисляне на трансформацията на сгради бе приложен и в стартирания, но все още незавършен проект за подземията на бившия мавзолей на Г. Димитров. Сложният административен път бе извървян и пространството е вече част от Софийската градска художествена галерия, което създава условия в неговите 1500 кв.м. да бъде реализирана концепция, която да осмисли мястото по нов, модерен и интегриращ историята с нови изложбени пространства начин. Столична община инициира серия от дискусии с архитекти, граждани, творци, историци за концепция и изготвяне на задание за конкурс.

Принос в тази посока имат и други пространства в града, които бяха реновирани и отвориха врати през изминалите 10 години като Къщата за литература и превод, осъществена като публично-частно партньорство между Столична община и Фондация „Следваща страница“, която се превърна в креативен хъб за международни резиденции в областта на литературата, SofiaLab – пространство създадено в партньорство между Столична община, Столична библиотека и Асоциация за развитие на София, което дава възможност за изява на иновативни културни събития и придобиване на нови умения в процеса на дигитална трансформация.

В периода започнаха работа и редица други нови за културния живот локации. В края на 2014 г. в сърцето на Женския пазар бе открита галерия “Сердика”. В нея, освен изложби на утвърдени български автори често се представят произведения на млади творци. В галерията се провеждат и социални инициативи, работи се с деца от общността и се правят кампании в подкрепа на различни каузи.

Спасяване на знакови софийски сгради

Знакови сгради на София бяха финансово подкрепени за извършване на реставрационна дейност, като Националният студентски дом и читалище „Антон Страшимиров – 1926, в което се намира кино „Влайкова“. Активната политиката на кмета на Столична община за опазване не само на обществени, но и на частни сгради в София, които са част от културното и историческо наследство, спасява две емблематични за града сгради: къщата на П. К. Яворов, за която Столичен общински съвет отпуска сумата от над 1 300 000 лв., за да бъде закупена и Царските конюшни, които биха се срутили, ако не бяха осигурени 130 000 лв. за изграждане на временен покрив. Тези успешни примери са съпроводени от дълъг административен път, изпълнен с редица законови пречки, които усложняват, а дори и правят невъзможно спасяването на други подобни сгради в София. През 2021 г. бяха отпуснати над 400 000 лв. за реставрация на къщата на Райна Княгиня - проект, който още не е стартирал. За съжаление не бе постигнат успех в опита на Столична община да спаси Центъра за култура и дебат “Червената къща”.

Рестаурация и социализация на културно историческо наследство

Знакови проекти през периода в изпълнение на приоритета за културното наследство на променящия се град са редица проучвания и разкопки, подкрепени от финансовите инструменти на Столична община, като „Форумът на Сердика“; „Рестаурация на най-ранните мозайки от църквата „Св. София“ (втори етап); Буховския манастир „Св. Мария Магдалина“ в многовековното християнско наследство на София; „Раннонеолитното селище Слатина - София“; „Рестаурация на най-ранните мозайки от църквата „Св. София“ (заклучителен етап); Кремиковския манастир „Св. Вмчк Георги Победоносец“; „Археологическо проучване на обект „Късноантичен стопански комплекс и средновековно селище“ в землището на с. Мирояне, Столична община“; Археологическото наследство на пл. „Св. Неделя“.

Принос към преодоляване на недостатъчната социализация на културното наследство и неговото свързване със съвременността са проекти като Триъгълната кула на Сердика, която е издигната при последното преустройство на укрепителната система на Сердика, след средата на V в. Днес пространството около триъгълната кула се използва за провеждането на културни събития, семинари и презентации. Знакова инфраструктура, която представя, но и социализира културно-историческо наследство е дейността на Регионалния исторически музей, който също бе трансформиран и отвори врати през анализирания период. Музеят е пример за административно сътрудничество между Столична община и Министерство на културата. В неговата основна дейност е включено управлението и развитието на „Античен културно-информационен комплекс Сердика“ с двата комплекса: зона „Ларго“ с 3 отделни зали и открито пространство за събития, както и археологическите останки под бул. „Княгиня Мария Луиза“; Археологическите разкопки на пл. Св. Неделя – проект, който стартира през периода, но предстои да бъде завършен; Археологическите останки в пространство около Ротондата „Св. Георги“, Амфитеатър „Сердика“, „Североизточна ъглова кула“, „Триъгълна кула на Сердика“, „Порта на Сердика“, Археологическото ниво на базиликата „Св. София“, Гробницата на княз Александър I Батенберг, Експозицията на националното помирение - комплекс „Гарнизонно стрелбище“ и разбира се централната сграда на музея, известна като „Централната баня“, която е реновирана и отваря врати през 2015 г., и предоставя 2300 кв.м. експозиционна площ.

Открити сцени и пространства за култура

В тези десет години се наложи и съществено нарасна интересът към събитията на открити сцени в градска среда, където паралелно се случат безплатни и платени събития. Откритите сцени са важна инфраструктура в приоритета за насърчаване достъпа до култура и развитие на публики. Съвместна инициатива на Столична община и сдружение „НЕформално“ създаде онлайн карта с информация, капацитет и лица за контакт на 100 обекта на открито в София, където могат да бъдат провеждани културни събития.

Инфраструктурата за изложби на открито бе надградена. Стартирала от 2007 г. с поставяне на изложбени постаменти в „Градската градина“ пред Народен театър „Иван Вазов“ инициативата на Столична община продължи на „Моста на влюбените“, парка на НДК и градина „Кристал“. До момента във всички галерии на открито са представени над 3 000 изложби. Специално място в градската среда зае и „Читалнята“ пред Народния театър „Иван Вазов“, която обединява читалня и туристически информационен център като атрактивно, модерно и привлекателно пространство.

През 2018 г. заработи и амфитеатърът пред НДК - „Кино Кабана“, който е добър пример за публично-частно партньорство. Обектът се стопанисва от общинското дружество „Пазари Възраждане“ и се менажира от частен културен оператор, а достъп с предимство до сцената имат събития, които се организират с подкрепата на Столична община, голяма част тях са със свободен достъп. На година (в сезона за събития на открито) се провеждат средно 250 събития. През 2020 г. бе изградена сцена

и върху водите на езерото „Панчарево“, на която Софийската опера ежегодно организира фестивал „Музи на водата“. С подкрепата на Столична община по частна инициатива заработиха и две големи сцени на открито - парк-театър „Борисова градина“ и „София самър фест“.

Инфраструктурните дейности още от самото начало на разглеждания период са подкрепени от устойчиви политики на общината, изразени в различни финансови инструменти и стимули. Създаване на културно съдържание в откритите пространства и сцени допринася съществено към приоритет „Достъп до култура“, чиито цели и задачи се превръщат в конкретни изисквания към бенефициентите на Столична програма „Култура“ и Календара на културните събития на Столична община. Освен като насоки за финансиране на артистични проекти по различните направления събитията на открито са основна цел в специално създадени направления като „Лятна програма“, която устойчиво увеличава своя бюджет от 50 000 лв. през 2014 г. на 100 000 лв. през 2021 г. и финансира събития, които се провеждат на летните сцени в „Борисовата градина“, в „Кино Кабана“, в Градската градина, градина „Св. Седмочисленици“, парковете Южен, Северен, „Заимов“, площадите „Св. Неделя“ и „Славейков“. От 2020 г. е създадена и програма „Навън“, която финансира създаването на временни художествени инсталации в градска среда.

В подкрепа на тази политика на СО е и дейността на ОКИ „Искър“, „Красно село“, „Средец“ и Столичната библиотека, които организират всяка година средно около 80 различни изяви извън сградите и по начин, който увлича и ангажира редица културни организации за партньори. Формациите, подкрепяни от общината в рамките на културните институти като Софийския духов оркестър, Камерен ансамбъл „Софийски солисти“, Симфониета „София“, Джаз-формация „София“ и танцов ансамбъл „Средец“ са основните участници в културните събития на открито със свободен достъп.

Всичко това позволява да се постави по нов начин темата за подкрепа на културата, не само по отношение на творците и тяхната изява, а и като подкрепа за изявите, ориентирани към съпреживяване и участие на публиките в културния живот. Политиките от страна на Столична община за насърчаване на артистични изяви в градските пространства, които включват създаване на финансови инструменти и съдействие за нормативно/административно осигуряване на събитията, създават устойчива рамка за развитие на този вид изкуство. Примери за знакови проекти в градска среда, като „Един човек“ и „Водна паша“ предизвикаха интереса и удовлетвореността на различни публики.

Развитие и отваряне на общинските пространства за култура

Столична община поддържа пространства за култура, в които се помещават Общинските културни институти „Средец“, „Красно село“, „Надежда“ и „Искър“, както и театрите „София“, „Малък градски театър Зад канала“, Столичен куклен театър и „Възраждане“. Въпреки че, Регионалният исторически музей на София, Регионалният център за съвременни изкуства „Топлоцентрала“ и Софийската градска художествена галерия са съвместно финансирани от Столична община и Министерство на културата, грижата за сградния фонд е общинска. Заедно с текущото поддържане на материалната инфраструктура през изминалите 10 години са осигурявани средства за частична актуализация на техническата база, както и закупуване на нови модули, които позволяват изнасяне на представления на открито, например модулна сценична покривна конструкция и сценичен подиум за провеждане на събития на открито пред театър „София“.

От 2016 г. е приета наредба за предоставяне на залите в ОКИ на външни организации за провеждане на събития и репетиции. Тази политика на Столична община насърчава партньорствата между общинските културни структури и творческите общности в града от една страна, и от друга предоставя повече пространства за събития на културните оператори.

ПРИМЕР:

Топлоцентрала - новото арт сърце на София

РКИ "РЦСИ Топлоцентрала" е интердисциплинарен център за диалог, лаборатория, която създава и представя изпълнителските, визуалните изкуства и музиката. Тя изгражда контекст за обмен между местната и международната сцена чрез работилници, резиденции и копродукции.

Проектът **"Топлоцентрала"** е съвместна инициатива на група артисти от независимата артистична сцена и Столична община, който стартира през 2014 г. с основната идея да трансформира бившата топлоцентрала на НДК, построена през 1981, в Център за съвременни изкуства от модерен европейски тип.

През пролетта на 2014 г. град София подготвя кандидатурата си за европейска столица на културата, а независимата арт сцена е в процес на организация на среща в София на най-голямата мрежа за изпълнителски изкуства в света IETM. Трансформацията на изоставени индустриални сгради и превръщането им в места за съвременни изкуства е мечта на много артисти и ключова част от програмата на София. Така започва партньорството между Столична община и група артисти, по – късно обединени в Асоциация „Топлоцентрала“, партньорство, което кметът на София Йорданка Фандъкова превръща в своя кауза. През 2017-2018 г. се провежда открит архитектурен конкурс с международно участие и жури, който събира 63 предложения. След избирането на проект, той е продължен в работна фаза от арх. Мариана Сърбова и арх. Адриана Сърбова, а конструкцията е дело на проф. д-р инж. Тодор Бараков. През 2021 г. в партньорството се включва и Министерството на културата. В края на същата година отваря врати Регионалният център за съвременни изкуства "Топлоцентрала", който се финансира съвместно от Столична община и Министерство на културата.

Този проект е успешен пример защото е:

- първият мащабен инфраструктурен проект за трансформация на изоставено индустриално наследство в София;
- пример за продължителни, но успешни съвместни усилия между артистичния сектор и местната власт;
- модел за успешно партньорство между местната и националната власт;
- пространство, което повишава качеството на културния живот в столицата, създавайки условията за работа на широката независима сцена и стимулирайки развитието на свободните творци и техните публики;
- място с богата артистична програма, която отваря българското съвременно изкуство и култура към международно взаимодействие чрез реализирането на съвместни проекти с други подобни центрове, организации и артисти в чужбина;
- иновативен хъб, който стимулира създаването на такива центрове в други български градове;
- е в подкрепа на целите на Стратегия 2013-2023 г. за трансформация на изоставено индустриално наследство и превръщането му в модерно пространства за съвременни изкуства, създадено и управлявано с участието на творческите общности.

Въпреки изпълнението на големи инфраструктурни проекти, осигурени нови и реновирани съществуващи пространства за култура и тяхното артистично програмиране Стратегия 2013 - 2023 си беше поставила цели и задачи, по които постиженията не са достатъчни:

- Все още липсва модерна и съвременна концертна зала, отговаряща на високите световни стандарти. Дирекция „Култура“ на СО е изготвила анализ на съществуващите зали в София, стартирани са и обсъждания за избор на място за построяване на такава зала.

- Съществуват отделни опити за реновиране на открити сцени, но дори и там, където със съвместни усилия между инициативни групи и местна власт сцените изглеждат добре, липсва необходимата техническа осигуреност за провеждане на събития, включително достъп до електроенергия и осветление на сцените, особено в крайните квартали на града. Осигуряването на подходящо оборудване и инфраструктура следва да е приоритет и тук е необходимо да се засили интегрирането на културната политика с политиката на градоустройство, която е основата за инфраструктурните проекти, подкрепяни със средства от Европейските фондове.

4.1.2. Информационна инфраструктура

Основен фокус на информационната инфраструктура в Стратегия 2013-2023 е разширяване на съществуващи и осигуряване на нови канали за комуникиране на културни събития и информация за културно наследство във и извън България, включително и насърчаване на културната критика. За целите на този отчет обобщаваме в тази точка допълнително ниво на информационната инфраструктура, което проследява напредъка по поставени цели и задачи в различните приоритети, свързани със събиране на данни, мониторинг в културата, създаване на индикатори за измерване на напредъка по стратегическите приоритети.

Информационни канали за реклама на културни събития и културен туризъм. Онлайн реклама.

През 2012 г., когато информационните канали за реклама на културни събития бяха предимно на хартия, в стратегията бяха заложили различни онлайн форми като многоезичен интернет портал, общ за всички музеи, галерии и други културни средища, свързани с културно наследство в София. Към онзи момент дирекция “Култура” на СО разполагаше с определен брой табла, разположени в градски пространства, предоставяни безплатно за реклама на културни събития, както и билборди чрез публично-частно партньорство.

В изпълнение на стратегическите цели и задачи бяха разработени нови и надградени съществуващи онлайн канали за комуникация с публиката: интернет и Фейсбук страница VisitSofia, която се поддържа на български, английски и китайски езици, както и интернет и фейсбук страница Art Sofia, която се поддържа на български и частично на английски език. В допълнение като частни инициативи с подкрепа на СО съществуват Фейсбук страници Sharing Sofia и SoSofia. Всеки от деветте общински и регионални културни институти поддържат активни интернет страници, но само 4 от тях публикуват информацията на английски език. Всички общински и/или регионални културни институти поддържат активни интернет и Фейсбук страници. Това състояние на онлайн информационните канали за култура в София би могло да води към заключението, че фокусът на културните оператори е насочен към българската публика, особено след двегодишните КОВИД ограничения.

В началото на 2022 г. бе публикувано изследване², което анализира поведението на публиките в дигитална среда, предпочитания за типа културни събития, които да бъдат посетени чрез дигиталните технологии, както и канали за получаване на информация за събития. Според това изследване (всеки от респондентите е можел да посочи повече от 1 отговор) 64.24% от отговорилите се информират за културни събития от Фейсбук страниците; 44.88% от приятели; 28.19% от сайтове на културни организации; 21.88% от плакати и постери; 20.76 % от медиите; 12.90 от справочници за култура и 16.83% от Инстаграм. Авторите на изследването обръщат внимание на все още високия

² „[Reconnect: Cultural Content and Audiences in the Digital Environment](#)“, 2021, Petya Koleva, Milena Berbenkova

процент на публики, които се информират за културни събития от постери, плакати и флаери. Загубата на уличните табла за реклама на култура в София бе само частично компенсирани от възможността да бъдат поставяни плакати или излъчвани видео клипове в Софийското метро. Същото изследване отбелязва и още един резултат - във времето на пандемията ангажираните публики запазват интереса си към посещаване на културни събития включително и чрез дигиталните технологии, но това не важи за нови публики, чието привличане е все още в ранен етап и изградената крехка връзка много бързо може да се прекъсне, ако има затруднения в получаването на информация. Този резултат показва, че е необходим баланс в поддържането на информационните канали и хартиеното присъствие не бива да бъде забравено.

Реклама в градска среда

Модел за информиране и привличане на нови публики е провеждане на културни събития в градска среда. „Културата на открито“ е важен приоритет на Столична община, не само чрез осигуряване на повече пространства за култура в градска среда, но и чрез финансови инструменти на програма „Култура“, които насърчават и изискват такива събития. Принос в тази посока е и ремонтът и създаването на „Читалнята“ пред Народния театър „Иван Вазов“, която обединява читалня и туристически информационен център като атрактивно, модерно и привлекателно пространство. На няколко ключови места в центъра на София има поставени от т.нар. тристени - съоръжения, върху които се поставят постери на събития, които най-често се случват с подкрепата на Столична община. Принт рекламата в столичното метро също е възможен начин за промоция на предстоящи културни събития. Нейният обхват се разширява с откриването на нови участъци от метрото.

Арт критика

Арт критиката е важна за промотиране на културни събития и такива, които са малко известни или рискови за възприемане от публиката. Също така арт критиката анализира, синтезира и представя процеси в културата, включително и чрез изследвания и данни. В подкрепа на развитието на арт критиката СПК включи възможността за финансиране на такива проекти в програмата си от 2018 г. програма 4: „Литература“ (издателска дейност, оперативна критика, културна периодика и превод). Финансирани са различни тематични проекти, като оперативна критика в кукления театър, насърчаване на младите хора в литературния диалог – творчество, критика, рефлексия.

Принос в насърчаване на арт критиката има и сайта ArtSofia, който има специално създадени рубрики.

Изследвания, мониторинг, бази данни

От 2014 г. бе въведен външен мониторинг на събитията в Календара на културните събития на Столична община. Методологията е разработена и изпълнена от Алфа Рисърч и включва серия от индикатори в анкетни карти, които:

- се попълват от анкетъора;
- се попълват от публиката.

Въвеждането и поддържането на този мониторинг е сериозен успех, защото от една страна дава възможност за информирано вземане на решения за управление и развитие на Календара на културните събития на Столична община и от друга ориентира културните оператори за нагласите на публиките. Методологията бе разработена с участието на артисти и експерти от Творческия съвет

на Столична програма “Култура” и представлява първи етап от създаване на индикатори за измерване на процесите в културата.

Мониторингът представя устойчива линия на удовлетвореност на публиките през изминалите години. Индикаторите проследяват наличието на чуждестранна публика и чуждестранни артисти в програмата, адаптираността на програмата за чужда публика, мястото на провеждане на събитието – в центъра на града или в периферията, на открито или на закрито, осигурена възможност за привличане на публики от групи в неравностойно положение, свободен или платен достъп, типа публика – професионална или любителска и др. Събраните данни позволяват да бъде осмислен напредък по изпълнение на Стратегия 2013-2023 от още една гледна точка – тази на културните оператори и публиките. Заедно с високата удовлетвореност на публиките, почти постоянната запълненост на залите и наличие на чуждестранна публика, данните показват и проблемни ситуации, които трябва да намерят отговор в следващите години. Например около 2/3 от публиките смятат, че събитията от Календара на културните събития на Столична община не са с адаптиран достъп за специфични социални групи: незрящи, хора с физически увреждания, нечуващи. *Обобщени данни от проведения мониторинг на Календара на културните събития на СО може да бъдат намерени в Приложение 9.*

Въпреки, че има известен напредък в развитието на информационните канали за култура, както и събиране и систематизиране на данни за култура е необходимо да подчертаем, че предстои още много работа в следните области :

- *Онлайн информационни канали на чужд език:* Поддържане на онлайн информационни канали на чужд език с фокус върху английския. Освен публикуване на програма с културните събития в града, в подобни платформи би било добре да се публикуват анализи, изследвания, арт критика.
- *Реклама на културни събития в градска среда:* Творци и граждани споделят проблема с липсата на места за плакати и афиши в града, които да създават усещането за случващите се събития, но с ясното разбиране, че тяхната роля е по-скоро да добавят актуалност и динамика към живота на общността, а не толкова като инструмент за привличане на нови публики.

- *Индикатори, изследвания и бази данни:* Все още липсват данни за изпълнение на задачата от Стратегия 2013-2023, свързана с изработване на ясни количествени и качествени индикатори за реалното състояние на сектора, за неговите нужди и потенциал, както и развитие на приложни изследвания, емпирични проучвания и сравнителни анализи. Също така е важно да бъде въведена единна система с индикатори за отчитане дейността на общински и регионални културни институти и бенефициенти на финансиращите инструменти на СО, които да бъдат лесни за бърза последваща обработка и анализ.
- С цел насърчаване информираното вземане на решения на базата на данни и прогнози Стратегия 2013-2023 заложи разработване на футуристични изследвания – прогнозиране на бъдещи тенденции и разработване на сценарии за въздействие, проследяване на развитието на иновативните технологии в сферата на културните и творчески индустрии чрез партньорства между академични институции, общинска администрация, независим творчески сектор. За съжаление тази цел и задача не е изпълнена и препоръчваме да бъде разработена в стратегическия документ за следващите 10 години.

4.1.3. Финансова/икономическа инфраструктура

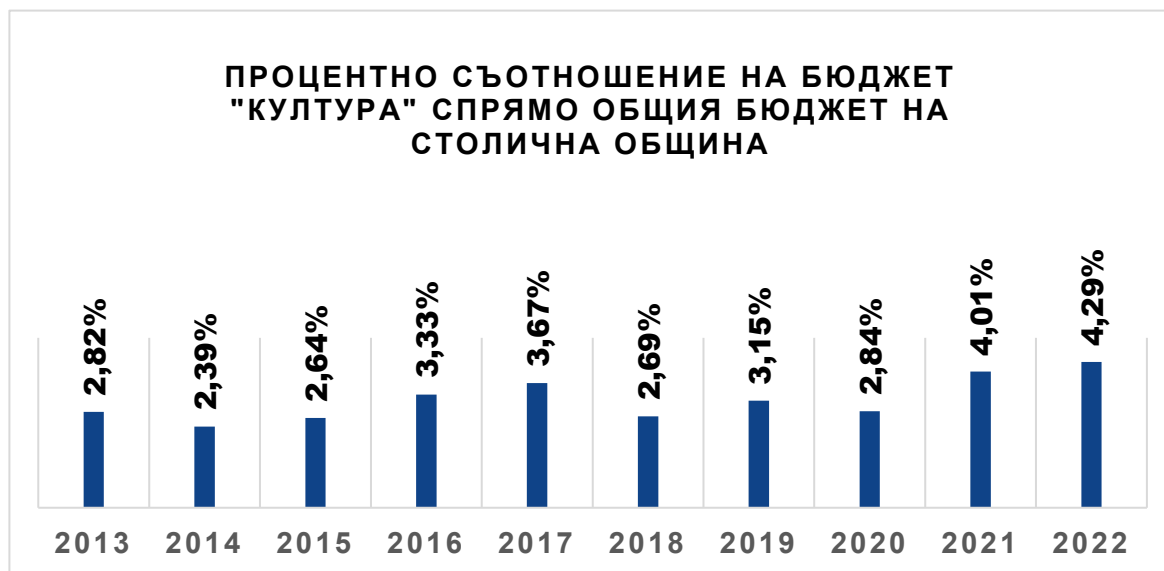
- **Финансови инструменти и политики на Столична община**

Общинският бюджет за култура и финансиране на артистични проекти се увеличава устойчиво за период 2013 – 2022 г.

Публичните инвестиции във функция „Културата“ в годишния бюджет на Столична община се увеличават устойчиво от 25 млн. и половина през 2013 г. на близо 60 млн. през 2022 г. Това представлява 2.82% от годишния бюджет през 2013 г. и 4.29% през 2022 г. Устойчиво се повишават и годишните бюджети на основните финансови инструменти Столична програма “Култура” и Календар на културните събития на Столична община, чрез които Столична община подкрепя на конкурсен принцип артистични проекти. От общ бюджет за двете програми малко над 3 млн. лева през 2014 г. до почти 4 млн. лева през 2021 г. Коректно е да бъде посочено, че в бюджета на функция „Култура“ на Столична община влизат следните бюджетни пера: финансиране „Държавна отговорност“, Гробищни паркове, Радостен обреден дом и Зоологическа градина. При изваждане на техните бюджети от общия бюджет на функция „Култура“ средствата за култура осигурени от Столична община варират от 1.36% (2014 г.) през 1.89% (2018 г.) до 1.78% (2021 г.) от общия бюджет на Столична община.

Също така артистични проекти намират финансова подкрепа и от други програми на СО, като програма "Европа" на СОС, която добавя към бюджета за култура средно на година 150 000 лева. Допълнителни финансови инструменти в подкрепа на творческия сектор са осигурени в кризисна ситуация причинена от КОВИД-19 на стойност 1,5 млн. лева.

Устойчиво се повишава бюджетът на финансиращите програми на СО на конкурсен принцип. От малко над 3 млн. лв. през 2014 г. общата сума на финансираните проекти се увеличава на 4 390 006 лв. през 2022 г.

През целия анализиран период продължи отвореният подход за формиране на политиките в сферата на културата на Столична община, при който решенията се вземат съгласувано и след обсъждане със заинтересованите страни. Дейностите, свързани с провеждане на финансиращите програми, са широко обсъждани с културните оператори и творци в столицата. Обществените обсъждания са в основата на определяне на правилата и съдържанието на програмите „Солидарност в културата“ и „Кризата като възможност“, които бяха създадени в отговор на КОВИД кризата. В края на лятото на 2020 г. се проведе допитване до творците и културните оператори в София, в което се включиха 340 души и дадоха мнения и препоръки за новите сесии на Столична програма „Култура“ и Календара на културните събития на Столична община. Препоръките включват както запазване на направленията в Столична програма „Култура“, които осигуряват сигурност и предвидимост, така и предложения за опростяване на процедурите по кандидатстване за финансиране. Резултатите от допитването бяха приложени в правилата на финансиращите програми още през 2021 г.

В допълнение на бюджетните средства за култура Столична община привлича средства, като бенефициент по европейски програми

Като бенефициент по европейски проекти и програми за периода от 2014 до 2022 г. СО добавя 33 541 414 лева за дейности в сферата на културата, културното наследство и туризма. Проектите са в различни сфери: развитие на културната инфраструктура чрез инвестиции в обновяване на театър „София“ и ОКИ „Средец“, адаптация и реставрация на сградата на минерална баня „Овча купел“ като рекреативен център с активно използване на минералната вода; „Дигитализация на културното наследство - достъпен портал към историческата памет“; „Нови мерки в подкрепа на творческите индустрии в градовете“, Подобряване на иновативните възможности за съвместно възстановяване на местните райони; „Достъп до култура за всички граждани“.

Освобождаване от такси за провеждане на събития в градски пространства:

От 2015 г. започва да действа наредба, приета от Столичния общински съвет, с която се освобождават от такси филмови продукции, които се снимат на територията на Столична община. Средно по 7 филма на година получават подкрепа с решение на Филмовата комисия и са освободени от такси за организация на снимачни дейности в градските пространства. Примери: „Падение и спасение“ („Доза щастие“), „Денят на бащата“, „Порталът“, „Пътят на честта“, „Татковци“.

Също така от 2015 г. Наредбата за определяне и администриране на местни такси и цени на услуги, предоставяни от Столична община, освобождава от такси мероприятия, включени в Календара на културните събития на Столична община за съответната година, както и заснемане на студентски филми, залегнали в програмата на съответното акредитирано висше учебно заведение.

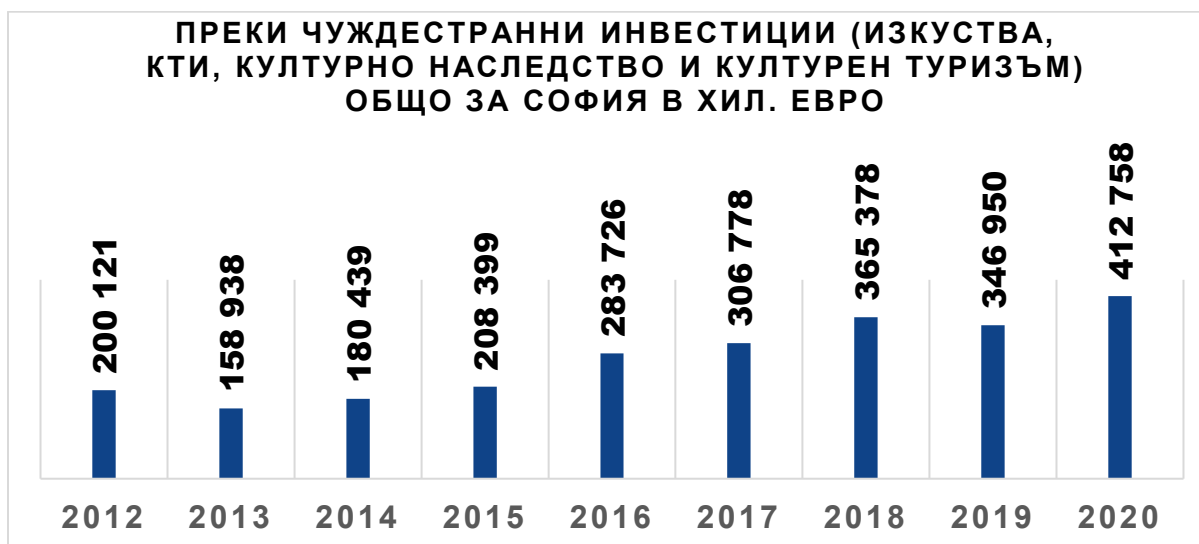
- **Устойчивата финансова инфраструктура за култура е важна предпоставка за развитието на София като творческа икономика.**

Данните по-долу са систематизирани и анализирани от Обсерватория за икономика на културата.

Инвестициите в култура водят до устойчиво повишаване на добавената стойност от 7.89% през 2012 г. до 9.82% през 2020 г. или 4,122,603,000 лева за България и 3,229,069,000 за София през 2020 г. В рамките на 10 години (2012 – 2022) оборотът на творческата икономика на София се е увеличил от 3,560,890, 000 (2012) до 6,073,270, 000 (2020) лева.

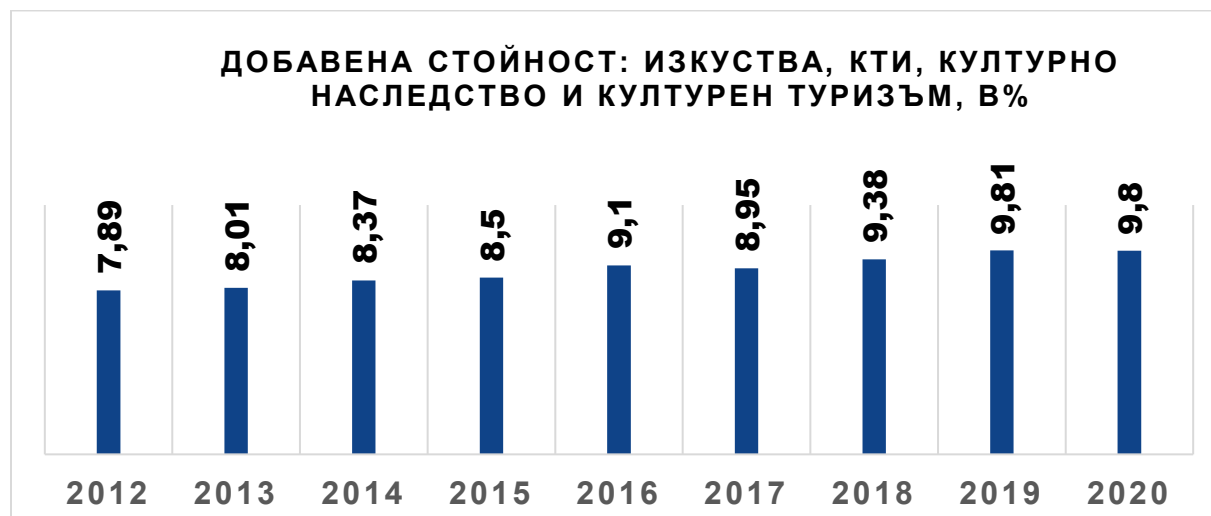
За целите на този отчет използваме методология за икономически анализ, разработена от „Обсерватория на икономиката в културата“. Основните индикатори за проследяване изпълнението на Стратегия 2013-2023 развитието на творческата икономика в София: 1)Преки чуждестранни инвестиции; 2)Добавена стойност по факторни разходи; 3)Заети; 4)Наети; 5)Брой на организациите; 6)Средно брутно възнаграждение на заетите и наетите в изкуствата, културните и творчески индустрии, културното наследство и културния туризъм; 7)Разходи за културни дейности в домакински бюджети.

Преки чуждестранни инвестиции на територията на Столична община за периода 2012 – 2020 г., които се увеличават от малко над 200 млн. евро през 2012 г. до близо 413 млн. евро през 2020 г.

Един от най-важните показатели за измерване на потенциала на София, като дестинация за привличане на чуждестранни инвестиции. Динамиката на числата за периода 2008-2020 г. показва повече от два пъти нарастване на преките чуждестранни инвестиции за изкуствата, културните и творчески индустрии, културното наследство и културния туризъм. Факторите, които влияят на увеличението на преките чуждестранни инвестиции в Столична община са стабилната бизнес среда, по-високите възнаграждения и по-високата специализация и образователен статус на заетите в културните и творчески индустрии. Не по-малък фактор в привличането на инвестиции е и данъчното законодателство – подоходен и корпоративен данък в размер на 10%, което е притегателен фактор за инвестиции, от гледна точка на минимизиране на разходите за осъществяване на дейност. Двигател на привличане на преки чуждестранни инвестиции са културните индустрии и в най-голяма степен - радио, телевизия и нови медии, филмова индустрия, софтуер и видео игри.

Добавена стойност по факторни разходи към БВП на Столична община на изкуствата, културните и творчески индустрии, културното наследство и културния туризъм за периода 2012-2020 г., в %.

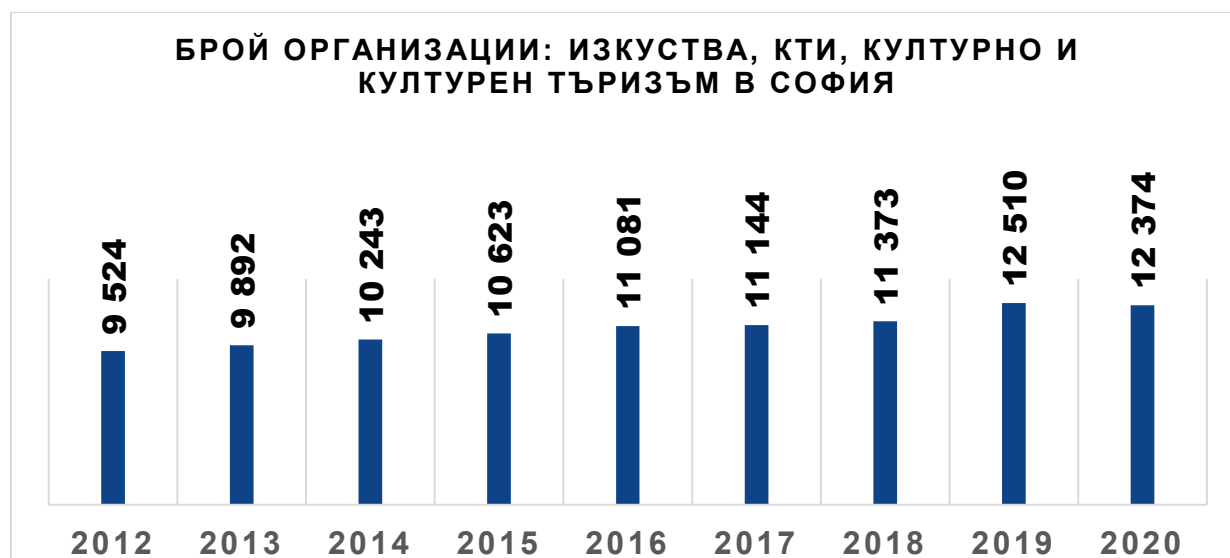

Изкуствата, културните и творчески индустрии, културното наследство и културния туризъм създават 7,89% (2012) – 9,80 % (2020) от добавената стойност (по факторни разходи) в икономиката на Столична община. За наблюдавания период това е усреднен показател от 9% добавена стойност, което е в горната граница – обикновено между 2%-6% е добавената стойност според повечето европейски картографирувания през последните години. Това е закономерно отражение на факта, че в София се създава над 80% (2020г) от добавената стойност на сектора. Водещи области с над 90% концентрация по създаване на добавена стойност в столицата са филмовата индустрия - около 99% и софтуера и видео игрите с около 84%, 73% от рекламния пазар и 65% от музикалната индустрия. Културните индустрии са тази част от сектора, която създава най-висока добавена стойност в Столична община, следват творческите индустрии, на трето място е културния туризъм и последни по добавена стойност са изкуствата и културното наследство.

За периода на приложение на стратегията за култура „София - Творческа столица“ изкуствата, културните и творчески индустрии, културното наследство и културния туризъм са 4-ти сектор по икономически растеж/добавена стойност по факторни разходи в Столична община и с близо два пъти по висок дял на творческата икономика, в сравнение с данните на национално ниво.

Добавената стойност на изкуствата, културните и творческите индустрии, културното наследство и културния туризъм в Столична община нараства повече от два пъти и половина от 1 276 млрд. лева през 2012 г. до 3 229 млрд. лева през 2020 г.

Структурен анализ на организациите от изкуствата, културните и творчески индустрии, културното наследство и културния туризъм за периода 2012-2020 г.

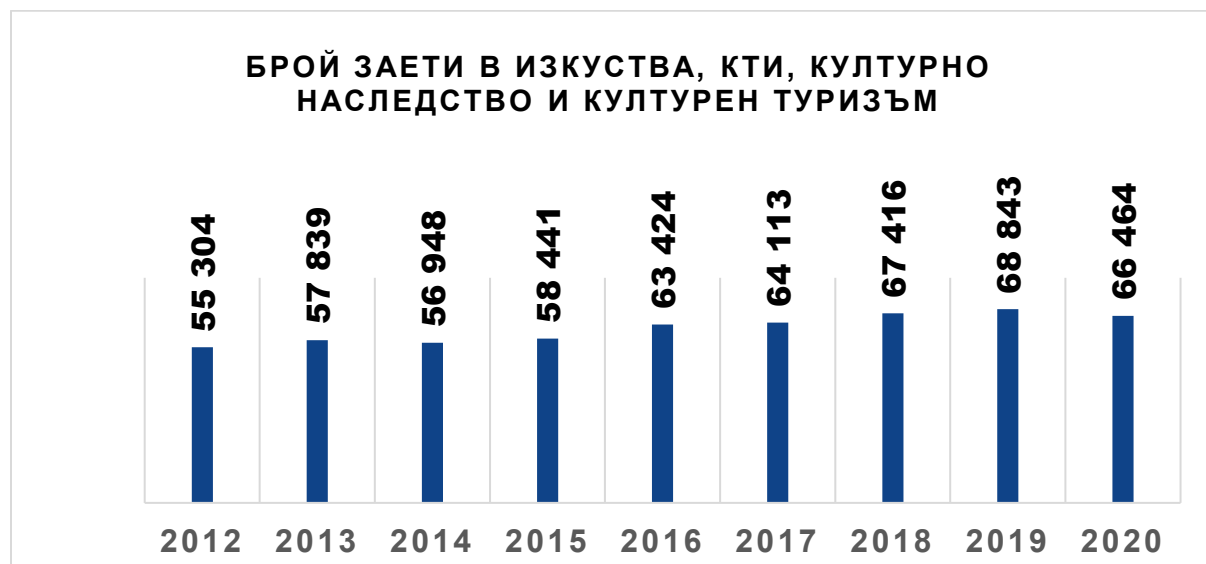

Организациите и високата динамика на техният брой в Столична община е свързан с потенциала на творческата икономика, чиято основа са културните индустрии и голямата заетост, която генерират. Тази характеристика е свързана с огромния брой предприятия в сектора в София – 9 524 през 2012 г. , достигайки най-висок брой през 2019 г. – 12 510 и реализиран лек спад - 12 374 през 2020 г. поради КОВИД - кризата. Организациите в творческата икономика са 10,05% (2020 г.) от всички организации в София или това значи, че всяка десета организация в столицата е организация на творческата икономика. Преобладаваща част са микро предприятия или дори отделни творци, които имат регистрирани самостоятелни организации. Културните и творчески индустрии са сложно единство - те са съставени от поредица от сегментирани пазари, някои от които се доближават до свободната конкуренция, напр. при новите медии, други имат монополистичен характер, напр. дизайн, а трети са ясно изразени монопол или олигопол – радио, телевизия, печат, дистрибуция при филморазпространението. А организациите подкрепени чрез субсидии, напр. сценичните изкуства, са част от квази пазар, т.е. нереален пазар, на който при отдръпването на общинската подкрепа те не биха оцелели.

Основната част от наблюдаваните организации са в частния сектор. Много често те са обвързани от общия творчески процес, т.е. те са представители на различни части на стойностната верига при създаване и дистрибуция на културните стоки и услуги, имат някои свързани дейности, използват

общии ресурси, които се преливат. Тези характеристики на производството създават елементи на т.нар. мрежова структура. Подобни структури при определено технологично ниво (навлизане на нови технологии, иновации от различен тип) могат да създават вертикална и хоризонтална връзки, дори интеграция, т.е. създава се клъстер. Географската концентрация, т.е. обособеността на района е задължително условие. Имайки предвид горните характеристики, можем да приемем, че **в София има обособен клъстер** и той е във аудиовизуалния сектор. В града се създава 97% от оборота и добавената стойност на този сектор, тук са и 86% от заетите в нея, както и 77% от филмовите организации. Но, което е с голямо значение за един клъстер е ясно очертано при националната филмова индустрия. Тя е обвързана с дейности като звукозаписа, фотографията, дизайна, новите медии, компютърните игри (които също са концентрирани тук) и тя е свързана индустрия технологично с телевизията, сценичните изкуства, музикалния бизнес, рекламата, дигиталните медии, книгоиздаването, образованието. Всички тези дейности и индустрии са обвързани хоризонтално и вертикално, т.е. създават мрежови взаимоотношения с филмовото производство концентрирани в София. **Можем да обобщим, че създаденият клъстер е в областта на аудио-визуалната индустрия.**

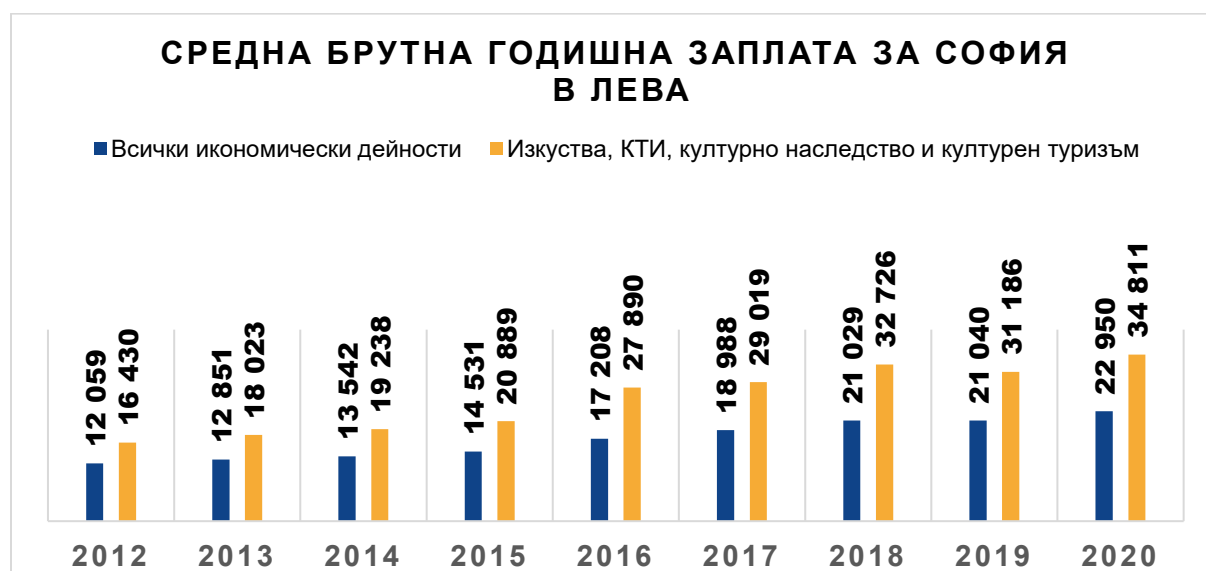
Структура на зетите и наетите в изкуствата, културните и творчески индустрии, културното наследство и културния туризъм за периода 2012-2020 г.

Делът на зетите в изкуствата, културните и творческите индустрии и културния туризъм в икономиката на София също нараства и е два пъти по-висок от общо за страната – от 7,32% през 2012 г., на 8,00% през 2020 г. В абсолютни стойности - динамиката на зетите нараства от 55 304 през 2012 г. до 66 464 през 2020 г. Повтаря се тенденцията на изключително висок дял в икономиката на София на наетите лица по извънтрудови правоотношения (граждански договор) в изкуствата, културните и творчески индустрии, културното наследство и културния туризъм – 21,66%. Делът на „плаващи работни ангажименти“, без трудов договор, без постоянен срок на заетост е около 1/5 в икономиката на София, по-висок от този на национално ниво. Този по-висок дял се обяснява и с относително високото финансиране на проектен принцип, което във време на КОВИД кризата през 2020 г. бе увеличено в програмите на Столична община. Най-висок дял на зетите от изкуствата, културните и творчески индустрии и културния туризъм, имат културните индустрии с над 72% през

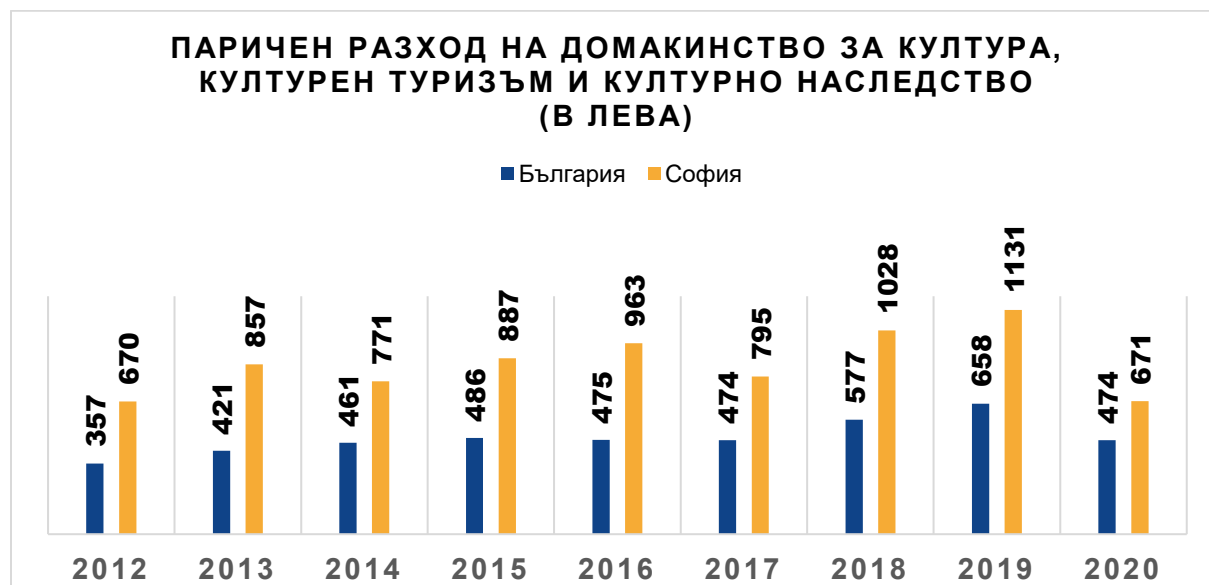
2012 г. и достигат до 78% през 2020 г. Растежът на заетостта е непрекъсната тенденция за София и тази положителна динамика се превръща в най-силната отличителна характеристика на творческата икономика и на културните и творчески индустрии – **това са секторите създаватели на работни места и устойчива заетост.**

Динамика на средното брутно възнаграждение на зетите и наетите в изкуствата, културните и творчески индустрии, културното наследство и културния туризъм за периода 2012-2020 г.

Високите нива на зети и наети в Столична община за анализирания период 2012-2020 г., рефлектира и в по-високо средно брутно възнаграждение в изкуствата, културните и творческите индустрии, културното наследство и културния туризъм. Динамиката на средното брутно възнаграждение в сектора за периода 2012 - 2020 г. нараства повече от два пъти – от 16 430 лв. през 2012 г., до 34 811 лв. през 2020 г. и е по-високо от възнаграждението за всички сектори общо в икономиката на Столична община с близо 60%. Динамиката на увеличение на средното брутно възнаграждение в икономиката на София се увеличава с по-бавни темпове, отколкото в изкуствата, културните и творчески индустрии, културното наследство и културния туризъм за периода 2012-2020 г.

Динамика на разходите за култура на домакинствата в Столична община за периода 2012-2020 г.

С този индикатор проследяваме делът на разходи на домакинствата в културни дейности на територията на София за периода 2012-2020 г. или какъв е приноса на гражданите в творческата икономика на столицата. В динамиката на числата можем да открием няколко тенденции за разглежданият период – близо два пъти по-висок е паричния разход на домакинствата в София по сравнение с данните общо за страната – през 2012 г. - 357 лв. за София – 670 лв. и достига 1131 лв. в София през 2019 г., по сравнение с общо на национално ниво 658 лв. - тази положителна тенденция бихме могли да обвържем с по-високите възнаграждения на територията на София, по-голяма концентрация на културни събития и по-висок достъп на гражданите до културни дейности. През 2020 г. намалението на разходите на гражданите и на национално ниво и на територията на София, е свързано с КОВИД кризата и ограничението на посещенията и участието в културните дейности.

В приложение 3 на този отчет публикуваме Секторен анализ по изкуства, изготвен от Обсерватория по икономика на културата. Въпреки, че някои от културните и творчески индустрии в него не са били конкретен обект на Стратегия 2013-2023. Данните и анализът визуализират актуалната картина и могат да послужат в дискусиите за бъдещата стратегия.

Въпреки постигнатото в тази сфера, което е видно от данните, все още е необходимо по-специално внимание и усилия в:

- Разработване на програма с малки грантове, ориентирана към индивидуални артистични проекти и проекти на неформални групи.
- Алтернативни методи за набиране на средства, вкл. използване на механизмите на публичното и частно финансиране (в това число гаранционни фондове, специализирани банки за микрокредитиране и др.) за разширяване на стипендиантските програми в

областта на изкуствата, културата, новите медии, културен мениджмънт и продуцентство. През периода е създаден Фонда за иновации в културата с ограничен бюджет, както и са стартирали обществени дискусии за насърчаване на дарителството, но това се единични примери без да са подкрепени от устойчиви политики.

4.2. ОБРАЗОВАНИЕ И КУЛТУРА

Образованието е ключова хоризонтална политика, която е основа за успешното изпълнение на всеки от петте приоритета на Стратегия 23. Този отчет анализира постиженията в поставените цели и задачи в следните направления:

А) Развитие на творческите способности на гражданите от всички райони на града, от всички възрасти, от всички обществени групи като това включва както активното стимулиране на връзките между култура и образование в началното, средното и висшето образование, така и различни формати и инструменти за развиване на способностите на граждани от различни възрасти да разбират изкуствата и наследството, и да бъдат творци в ежедневието си;

Б) Повишаване на знанията и уменията, развитие на човешкия капитал в културата – културни оператори и администрация, развитие на съвременни форми за учене през целия живот, възможности за обмяна на опит с артисти, културни мениджъри и технически екипи от други градове във и извън България, както и от други държави.

Целите и задачите на Стратегия 2013-2023 включват укрепване и повишаване на културните компетенции, знания, лични умения и мотивация както на създателите на културни продукти и услуги, така и на настоящите и бъдещите им потребители в София. В него основно място заема грижата за формиране на творчески мислещи граждани, активни потребители и участници в културния живот, както и за развиване, привличане и задържане на таланти в условията на нарастващата транснационална мобилност и все по-голяма конкуренция между градовете и регионите. Креативността е възможна във всички сфери на човешката дейност: в изкуствата, науката, на работното място и в ежедневието.

А) Развитие на творческите способности на гражданите от всички райони на града, от всички възрасти, от всички обществени групи като това включва както активното стимулиране на връзките между култура и образование в началното, средното и висшето образование, така и различни формати и инструменти за развиване на способностите на граждани от различни възрасти да разбират изкуствата и наследството, и да бъдат творци в ежедневието си;

Образование чрез култура за възпитание и развитие на публики – финансови инструменти на СО

Стратегия 2013-2023 разглежда културата като образователна и духовна среда, която привлича нови публики, възпитава творческо разбиране и развива усещане за красота в публиките. Използва се дефиницията „публики“, а не „публика“, базирайки се на убеждението, че става дума не за една хомогенна група, а за множество общности с различен опит, интереси, възможности и различни

бариири пред достъпа до култура. Основен фокус в документа са публиките, които биват приканвани да участват чрез серия от действия в „достъп до култура“ и „инвестиция в човешки капитал“, да бъдат двигател в „града на творческата икономика“, да разбират изкуството и да се чувстват равнопоставен участник в глобалните културни процеси, да откриват моста между културно-историческото наследство и съвременното изкуство. Образованата и критична публика е тази, която търси, знае и предизвиква качествен артистичен продукт, както и преодолява ограничения в неговото предлагане.

В двата основни финансови инструмента насочени към развитие на културата в София - Столична програма „Култура“ и Календар на културните събития на Столична община, разширяването на достъпа до култура чрез образование заема водещо място. Освен, че е налице изискване проектите да се съобразяват с тази политика, в допълнение са изведени и конкретни негови съдържателни елементи, които са поставени като допълнителни (специфични) изисквания при организацията и провеждането на стратегически и значими събития в София, а именно: включването на образователни инициативи, интерактивен подход към публиките, инициативи, които са с безплатен достъп, беседи, дискусии, временни експозиции и др.

Наред с въвеждането на „Достъп до култура“ като общо изискване от 2014 г. се подкрепят и проекти в целевото направление „Активни публики“ на Столична програма „Култура“, което е пряко насочено към мултижанрови събития и такива, които ангажират и увличат публиката като участник. Направлението позволява да се реализират пилотни проекти в областта на образованието, включване на уязвими групи, експериментиране с интерактивни подходи. Друго направление, което също допринася за постигане на тези цели, въпреки по-тясната си жанрова обвързаност с киното е направлението „София – творчески град на киното“, в което също изискванията са за подкрепа на проекти с образователна и популяризираща киноизкуството насоченост.

Бюджетът на направление „Активно участие“, което през 2020 г. бе преименувано на „Активни публики“ бележи увеличение. Докато през 2014 г. е бил 73 400 лв., то през 2021 г. достига 107 000 лв., като на година се финансират между 16 и 20 проекта. От 2023 г. е факт нова промяна на името и съдържанието. Направлението става „Културно-образователни проекти, активни публики“, за да се постави акцент върху културно-образователните и социално насочени проекти, които стимулират участието в творчески инициативи, съпричастни към културния живот на града, ориентирани към създаване на активна публика, укрепване и повишаване на културните компетенции, знания, лични умения и мотивация за участие в културния живот на създателите на култура и на настоящите и бъдещите аудитории. Данните показват, че за 2021 г. 135 проекта от 141 общо финансирани по СПК са отчетели, че допринасят към тази политика. Това означава, че 96% от финансираните проекти включват в творческата си програма образователен елемент. За сравнение през 2013 г. само 15% от финансираните проекти за обърнали специално внимание на образованието в артистичната си програма.

Сред поставените в Стратегия 2013-2023 цели бе институционализирането на отделна платформа, за сътрудничество между столичните училища и културните институти и организации на територията на София, която да надгражда знанията и уменията, добивани в училище. Основният стремеж бе формирането на културна грамотност и вкус към съвременното изкуство, както и насърчаването на креативността на подрастващите и възможностите им за изява. Въпреки, че такава платформа не е създадена данните сочат, че съществува добре развита мрежа от партньорства между училища и организации, предлагащи културно съдържание както независими, така и част от структурите на Столична община. Принос в тази посока дава и СПК с изискването си към бенефициентите да развиват трайни партньорства с училищата. Анализът на финансираните проекти по програма „Активно участие“ показва, че средно годишно около 75% от тях са свързани с образователни инициативи за деца, в различни тематични области. Сред тях са „Европейско кино за учаци“, фестивал „Мастер оф Арт“ - за документални филми посветени на изкуства; Национален

конкурс за поезия „В полите на Витоша“ ; Национален детски конкурс за авторска приказка: „Ще ти разкажа приказка“; Национална изложба за карикатура – Награда на Столична община за съвременна българска карикатура на името на Доньо Донеv; Клуб малки откриватели на списание National Geographic KIDS; проектът "Ratio"; „Нощта на прилепите“; проявите на визуалния и дизайнерски проект „Мелба“; развитието на мрежата от читателски клубове „Бисерче вълшебно“; конкурсът „Творци - посланици за социална промяна“, Международен форум „Компютърно пространство“, „Европейски музикален фестивал“, „Хартиен арт фест“ и много други. Сред успешните примери са ежегодната кампания „Походът на книгите“ на Асоциация българска книга, чиято основна цел е повишаването на интереса към четенето и функционалната грамотност сред подрастващите, „Детски панаир“ на фондация „Изиарт“, който предлага едnodневна разнообразна програма от ателиета и игри с напълно свободен достъп, които са пример за въвлчване на семейни аудитории, както и дългогодишната инициатива на „Арте Урбана Колектив“ - „Срещи на младото европейско кино“, която съчетава кино и образователни практики приобщаващи най-младата публика към съвременната европейска кинематография.

Чрез СПК се насърчава изграждането на партньорства между висшите учебни заведения и училищата. Пример за това е Лятната академия за деца и ученици на Фондация „Св. Пимен Зографски“ и Националната художествена академия, която се провежда всяка година, и в която деца и ученици творят заедно със студенти от висшето училище.

Творчески инициативи и програми на Общинските културни институти в подкрепа на училищното образование и възпитание на нови публики

Заедно с финансовите инструменти на СО Общинските културни институти развиват богата и разнообразна образователна програма в партньорство с културни оператори и творци както от София и други български градове, така и от други държави. ОКИ провеждат целенасочена политика за привличане на детска и младежка публика чрез различни образователни програми, лекционни и практически уъркшопове. Чрез своята дейност ОКИ насърчават създаването на интерактивни образователни места, структури и програми, което позволява участието на граждани в създаването на културни продукти и експериментирание в културните институти (библиотеки, галерии, музеи, читалища и др.) и в рамките на фестивалните програми и културни инициативи в София.

През този 10-годишен период Регионалният исторически музей, Софийската градска художествена галерия и Столичната библиотека стартираха ежегодни образователни програми за ученици по време на ваканциите. Всяка година около 600 ученици участват в „Лято в музея“, „Пролет в музея“, „Лято в библиотеката“. Трите културни институти предлагат и постоянни събития, насочени към привличане и възпитание на младата публика. Програма „Разходка из историята“ на РИМ - София включва по избор различни образователни теми: Град София и нейните забележителности; Национални символи на България; Гербът на София; Търсачи на съкровища; Непознатите паметници; Традиционни празници в България; София - преди и сега; Архаични думи и предмети; Лъвовете на София; Фонтаните на София; Хората, чиито имена носят софийските улици. Сред новите инициативи, които търсят активен начин за въвлчване на учениците с културното наследство и привличането им за посещения в РИМ е програмата "Музей в куфар", която се реализира от музейните педагози в софийските училища.

РИМ - София също така е място за творчески работилница: ателиета „Мартеничка“, „Вяра, надежда и любов“, „Коледно изживяване в музея“, „Монетни съкровища“, „Великденско ателие“. Елемент от образователните програми за публиките е и инициативите за социализация на културно-историческо наследство. Като пространство за представяне на съвременно изкуство се утвърди обект „Триъгълна кула на Сердика“. Там ежегодно се представя съвременно изкуство – „Хартиен

арт фест”, “Биенале на илюстрацията”, “DA фест”, “FAUNA” - изложба на графити. В централната сграда на музея се провеждат издания на проекта “История помежду”, представящи съвременно изкуство, сред постоянната експозиция на музея. През последните две години като експозиционно пространство за съвременно изкуство все по-често се използва и подкуполното пространство на “АККК Сердика”, което дава възможност за достъп на многобройни посетители, включително случайни минувачи.

Вече е традиция провеждането на детски работилници в СГХГ. Традиционни за галерията са съвместните образователни програми за деца с фондация “EasyArt”, които се провеждат периодично. Темите на тези детски работилници са свързани с настоящата експозиция в галерията. СГХГ работи в тясно сътрудничество с НХА и НБУ, и залите й често са място за лекционни курсове за студенти - бакалаври и магистри по специалността „Изкуствознание“. През 2019 г. Софийска градска художествена галерия стартира образователна програма „Музеят в училището, училището в музея“. Важна част от политиката на галерията е „изнасянето“ на изкуство извън залите и експонирането му в по-нестандартни пространства. Изложбата има за цел да допринесе за обогатяване на визуалната култура на учениците и да разшири техните знания по предметите „Изобразително изкуство“ и „История на изкуството“. Дава се възможност да се видят копия на някои от най-интересните произведения от фонда на СГХГ. Също така галерията организира изложби в столични училища като Френската гимназия, Националната гимназия за приложни изкуства, Националният учебен комплекс по култура, Националното училище за изящни изкуства, 12 СОУ, 91 Немска езикова гимназия и др. Заедно с тях се осъществява и програма от съпътстващи събития, която включва: лекции с презентации в съответното училище от уредник на СГХГ и посещение на настояща изложба в галерията.

Образователни програми за деца и младежи са традиционни и в Столичната библиотека, която разширява политиката за трансформация на пространства чрез партньорства и освен добре известния Американски център, от 2020 г. отвори врати и TeenLab, обзаведена с необходимата техника и програми за тийнейджъри. Библиотеката предлага различни образователни програми - четене на любими книги; дискусии, свързани с тях, както и възможност за проява на лично творчество; занимания с тематични карти за игра, с които децата решават задачи, развиват своята наблюдателност, логика и съобразителност; Уъркшопове за работа с 3D принтер, Google, Canva, Video Editor и др.; Посещения на VR стая – използване на очилата за „Виртуална реалност“; STEM игри; емблематичното арт ателие по рисуване; срещи с актуални творци и писатели. Библиотеката привлича нови читатели чрез различни инициативи, като Литературния клуб, който организира 12 събития на година, читателски клуб от приятели и читатели на библиотеката „Красива наука в библиотеката“; както и събитията - „ЧЕТИ, ИГРАЙ, СПЕЧЕЛИ“, Тебеширени партита и др. Иновативна форма за привличане на нови читатели в Столична библиотека, както и подкрепа за разширяване на достъпа до култура, особено в крайните квартали е традиционната вече инициатива „Библиобус“, който разполага с 1500 заглавия от съвременни и класически родни и чужди автори. Библиобусът се превръща в център на събития в градска среда в кварталите и малките населени места в по-отдалечените населени места на Столична община. В рамките на 5 години чрез Библиобуса са организирани средно на година по 30 събития и са спечелени над 1000 нови читатели. Столичната библиотека подкрепя по-малки библиотеки в читалища в различни квартали на София. Един от примерите е читалище „Култура 1927“ в с. Негован, община Нови Искър, където бяха дарени 300 нови тома литература. През март 2022 г. бе открит и нов филиал на библиотеката в квартал “Овча купел”. Друг пример за инициатива в подкрепа разширяване на достъпа до култура и възпитание на публики е инициативата „Зелени библиотеки“, която се провежда ежегодно от 2014 г. Инициативата осигурява срещи на читатели с авторите на книги. Средно по 150 нови читатели получават читателски карти на всяко едно събитие.

Временните експозиции в РИМ-София и СГХГ са един от методите за предизвикване интереса на публиките и въвлечане на нови публики. Образователният елемент е част от експозициите с паралелни дискусии и беседи. Регионалният исторически музей организира средно по 3 временни експозиции годишно, градската галерия по 9 временни изложби, а филиалите ѝ галерия „Васка Емануилова“ – 5 и галерия „Дечко Узунов“ – 2. Средно изложбите в централната сграда привличат около 15 000 посетители. Почти всички изложби в СГХГ са придружени от печатно издание (албум или каталог), картички, чаши и др., както и от съпътстваща програма – прожекция на филми, беседи, гайд турове с кураторите, дейности, които не само предизвикват интереса на публиките, но и съдействат за тяхното развитие и образование.

Специален фокус в политиките на РИМ - София, СГХГ и Столичната библиотека са децата, учениците и възрастните със специфични потребности: СГХГ беше първата галерия в страната, която предостави в някои от изложбите си възможност за незрящи хора да усетят въздействието на образите чрез тактилни карти и аудиогидове. РИМ - София периодично организира специални посещения с възможност за тактилно опознаване на макети на емблематични сгради в София. За хората със слухови проблеми е създаден специален филм за експозицията на музея с жестомимичен превод. Останалите ОКИ също провеждат традиционно инициативи за увеличаване достъпа до култура сред публиките със специфични потребности. В ОКИ „Красно село“ през 2021 г. в партньорство с Фондация „Арт бюро“ и Съюза на глухите в България и с финансовата подкрепа на Столична програма „Култура“ е създаден изцяло новият спектакъл „Отвъд стената“, който се играе от артисти със слухови увреждания, който е насочен както за деца със слухови увреждания, така и към всички останали. Спектакълът стана част от постоянната програма на ОКИ „Красно село“. В началото на юни 2022 г. се организира и Годишната асамблея на Европейския съюз на глухите младежи, в който се включиха международни представители от над 30 страни. ОКИ „Надежда“ съвместно с Дирекция „Социално подпомагане“ – Сердика организира концерти в домове на хора със специфични потребности. Като устойчива инициатива ОКИ „Искър“ въвежда за част от своите представления жестомимичен превод, както и „изнася“ културно съдържание в дружества на хора с увреден слух и зрение. За последните 4 години, ОКИ „Средец“ съвместно с „Мим Арт Театър“ за артисти с увреден слух, организират и представят около десет представления на спектаклите „Градски импресии“ и „За човека и още нещо“. В рамките на СПК по инициатива на Фондация „Светът на Мария“ са подкрепени и проекти, насочени към достъпа до култура на хората с интелектуални затруднения – издадена първата лесна за разбиране книга за култура, в която са представени културните дейности, реализирани са десет адаптирани прожекции на филми с осигурен дублаж през индивидуални приемници, които позволяват да ги гледат зрители, които не могат да четат субтитри.

Общинските културни институти „Красно село“, „Надежда“, „Искър“ и „Средец“ на базата на своето местоположение разделят София на 4 района и всеки от институтите работи активно с училищата и детски градини на територията на района. Приблизително всеки институт провежда около 80 събития извън централната си сграда, като 30% от тях са в други български градове или населени места около София. Средно на година четирите ОКИ провеждат около 1000 събития за периода след 2015 г., от които 68% са със свободен достъп, като този процент варира за различните ОКИ (за ОКИ Средец той е 85%). По данни от отчетите на ОКИ през периода, 55% от средния брой събития на година са в партньорства с външни на институтите културни оператори, а останалите са собствена продукция. ОКИ се развиват като мултижанрови културни средища с акцент върху изпълнителските изкуства. ОКИ „Красно село“ в подкрепа на една от задачите в Стратегия 2013-2023 развива концепция за трансформация в младежко средище с възможности за дебютна изява на млади творци от София, България и чужбина. За целта част от пространствата са трансформирани. Към четирите общински културни института работят 9 творчески състава и 35 школи и клубове. След началото на войната в Украйна и бежанската вълна 2 от институтите станаха

домакини на образователни програми за деца от Украйна. Една от малкото инициативи за публиките от „третата възраст“ се осъществява в ОКИ „Средец“ в партньорство с няколко пенсионерски съюза, Университет „Трета възраст“, вариететен пенсионерски театър „Софиянци“ и хор „Планинска песен“.

ПРИМЕР:

Музейко има едно възшебно умение – да пътува във времето.

През 2012 г. в София отваря врати „Музейко“. Детският научен център „Музейко“ е част от усилията на Фондация „Америка за България“ да работи за повишаване качеството на българското образование и конкурентоспособността на младите хора посредством въвеждане на нови технологии, подобрена образователна среда, иновативни методологии и неформално образование. „Музейко“ е създаден по модела на детските музеи в САЩ, като съобразява резултатите от най-новите проучвания за детското развитие и процесът на учене при деца на различни възрасти. Всичко в дома на „Музейко“ е премислено до най-малката подробност – от характерната архитектура през енергийната ефективност до пространството за интерактивни експонати, всеки от които събужда любопитство у децата към наука, инженерство, екология, комуникации и изкуства. Цялото съдържание на „Музейко“ е създадено от водещи учени, педагози и дизайнери и е съобразено със съвременните тенденции в образованието. Разработките се базират на теориите за учене чрез игра и приложни дейности, множествена интелигентност, сугестопедия и други техники за ускорено учене и разгръщане на потенциала.

Инвестицията в Музейко е на стойност 20 милиона щатски долара – сума, дарена безвъзмездно от Фондация „Америка за България“. „Музейко“ е най-големият детски научен център в Източна Европа. Фондация „Америка за България“ продължава да подкрепя финансово Музейко и след неговото откриване. Също така инициативата е подкрепена и от европейски и структурни фондове.

Музейко произвежда електричество в собствения си дом, събира дъждовната вода и се отоплява с геотермална енергия!

Дизайнът на стъклените обеми на сградата включва внимателен баланс на топлинни загуби, отблясъци, параметри на използваното стъкло, визуално качество и вариации в наличието на дневна светлина, което осигурява достатъчното ѝ количество и визуална връзка с околната среда, увеличаващи производителността и комфорта на служителите. Озелененият покрив спомага и за вътрешния комфорт в сградата, редуцирайки външния шум и вибрации.

Интересна част от проекта е уникалната фасада на Музейко с т.нар. малки планини – три пластични обема с облицовка от дърво, текстил и керамика, пресъздаващи традиционните български занаяти дърворезба, шевица и рисувана керамика. Сградата е проектирана в съответствие със стандарта LEED GOLD и включва редица зелени технологии за производство и съхранение на енергия, с ниски експлоатационни разходи и високо качество на вложените материали.

От ноември 2022 г. „Музейко“ се управлява от Столична община, след дарение от страна на фондация „Америка за България“. Планира се в него да бъде изградено иновативно начално училище, в което да се изучават природни науки, дигитални технологии, инженерно мислене и математика. Общинският културен институт „Музейко“ ще продължи да работи по същия модел, както преди придобиването му от Столична община и ще запази цените на билетите.

Този проект е успешен пример защото:

- обединява и подчинява различни елементи, като архитектура на сградата, образователна програма, управление, партньорства, нови технологии за постигане на ефективна и адекватна за възрастовата група образователна среда;
- задава съвременен и интерактивен модел на организация на дейността на музеите, които се превръщат в привлекателни игрови и образователни институции за деца, предизвикващи тяхното любопитство;
- модел за прилагане на най-съвременни образователни тенденции, съобразени с детското развитие и процесът на учене при деца на различни възрасти;
- модел за ефективно неформално образование;
- е най-големият детски научен център в Източна Европа;
- модел за успешно партньорство между местната и националната власти;
- пример за успешно създадени и развивани интерактивни образователни програми, свързващи образованието, културата и науката, както и модел за трансформация на музеите в София – основно цели и задачи в Стратегия 2013-2023.

През изминалите 10 години образованието във и чрез културата бе поставено във фокус както на финансовите инструменти на СО, така и в годишните програми на ОКИ. Постигнатото би могло да бъде надградено и доразвито със следните препоръки:

- Данните от анализите показват, че в 86% от проектите и инициативите, които предлагат образователни елементи в артистичните си програми техния фокус са предимно деца в предучилищна и училищна възраст. Остават недостатъчно обхванати другите възрастови групи, особено младежката публика, при която се забелязва нарастване на ценностната и естетическата неграмотност.
- Въпреки богатото разнообразие от образователни форми за привличане и образование на младежка публика се споделя очакването от общината да не е само инициатор, но и организатор на тези инициативи, като не само се отпускат средства за тяхното провеждане на проектен принцип, но и структурите на СО да координират тяхната съгласуваност и мащаб. Настоящите инициативи, освен спорадични, имат и малък обхват на фона на десетките хиляди деца и ученици и стотиците образователни институции в Столична община (детски градини и училища).
- Липсата или недостатъчно видимото присъствие на стойностно изкуство в покрайнините на София бива запълнено от проявления на изкуството със съмнително качество. Макар и в по-ограничени размери от периода на 90-те години чалгата се настанява там, където образованието чрез култура не е достигнало.
- През последните 5 години от анализирания период ОКИ и РКИ създават културно съдържание за хората със специфични потребности, както и културно съдържание с тяхно участие, но въпреки това тези прояви продължават да бъдат еднократни събития, без ясни устойчиви политики за надграждане и развитие.

Б) Повишаване на знанията и уменията, развитие на човешкия капитал в културата – културни оператори и администрация, развитие на съвременни форми за учене през целия живот, възможности за обмяна на опит с артисти, културни мениджъри и технически екипи от други градове във и извън България, както и от други държави.

Разширяване на възможностите за професионално развитие на създателите на културни продукти и услуги, както и развиване на мениджърски и предприемачески умения чрез учене през целия живот е ключова задача в Стратегия 2013-2023. От една страна образователните инициативи са насочени „навън“ към привличане и възпитание на публики, но не по-малка е отговорността за подготовката и развитието на хората, които управляват културните процеси и творците, които създават творческите продукти. Стратегия 2013-2023, също така постави акцент на разработване на менторски програми, които да изградят връзки между поколенията чрез обмяната на опит между творци с утвърдени имена в сферата на изкуството и културата и начинаещи творци.

Образователни инициативи в подкрепа на творците

Майсторските класове, резидентските програми, обмяната на опит с творци от други български градове от България и чужбина са фокус в поставените цели на приоритет „Равнопоставено участие в глобалните културни процеси“, „Инвестиция в човешки капитал“, „Културно наследство на променящия се град“ както и „София-град на творческата икономика“.

Финансовите инструменти на СО ориентираха своите приоритети в подкрепа на инвестицията в развитието на талантите в училищата, възможността за усъвършенстване на уменията на младите творци, чрез участие в майсторски класове или обмяна на опит с артисти от други държави в резидентски програми или копродукции.

Създадени от или с финансовата подкрепа на СО са майсторски класове, конкурси, обучения, дискусии, конференции и резиденции във всички области на културния живот, като майсторските класове на Райна Кабаиванска, Вики Алмазиду, Тео Ушев, Димитър Маринов, Владимир Ангелов; конкурсите „Албер Русел“, платформата за подкрепа на млади таланти „Стоян Камбарев“, „Sofia Meetings – София Филм Фест“, обученията и срещите с творци като част от кинофестивала „Синелибри“ и много други. През 2022 г. Столична община инициира и субсидира творческа лаборатория за млади хореографи ХЕЛИОС, която се превърна в ежегодно събитие. Проектът се осъществява съвместно с РЦСИ „Топлоцентрала“, Асоциацията за развитие на София и Международната организация и професионална мрежа за хореографи „DANCE Icons“ – Вашингтон, както и с финансова подкрепа от Министерството на културата. Образователни инициативи за млади творци са част от годишните програми на „Къщата за литература и превод“, „Дерида денс център“ включително и чрез техните резидентски програми, в които средно на година участват около 20 творци от България и чужбина. Общинските културни институти също подкрепят тази линия от Стратегия 2013-2023, като създават и поддържат ежегодно майсторски класове: ОКИ „Надежда“ - Майсторски класове за инструменталисти и курс по дирижиране, ОКИ „Искър“ - майсторски клас по "Дирижиране на духов оркестър" на НМА "Проф. Панчо Владигеров".

Принос в образователната инвестиция в творците създава и РЦСИ „Топлоцентрала“, чиято основна мисия е да предоставя възможности за различни съвременни форми на образование и международно взаимодействие. Единият от начините за това е въвличането на всеки гостуващ чуждестранен изпълнител в работен творчески процес с български артисти под формата на майсторски класове, уъркшопи, съвместно разработване и поставяне на произведение и др. Резултат в дългосрочен план е установяване на календар с регулярни инициативи и програми,

предоставящи богати възможности за допълнителна квалификация и придобиване на нови умения от индивидуални артисти или трупи, както и увеличен обмен и свързаност със съвременните световни и европейски практики и тенденции в сферата на изпълнителските изкуства.

Стратегия 2013-2023 отдели специално внимание на дебютите като си постави задача да насърчи възможностите за първа изява на творци в София и превърне града в утвърдена сцена за дебюти. В подкрепа на тази цел СПК от 2014 г. включи специален приоритет за всички направления „Насърчаване на културното развитие на младежта и активното включване в културния живот на столицата чрез подкрепа на дебюти в различните изкуства.“ Около 25% от финансираните проекти в първата половина на 10-годишния период отчитат, че са допринесли и предоставили възможност за дебюти, като този брой се увеличава устойчиво. През 2020 г. са подкрепени 79 проекта с предвиден дебют на творци от целия спектър на културната изява, което представлява 56% от всички проекти. Специален фокус към дебютите има и във фестивала за документално кино „Master of Art“, в третия „Мини детски филмов фестивал“, в „Театър извън театъра“, в проекта „АТОМ Хореографски Серии #4“ в областта на танца, във фестивала „180 градуса – лаборатория за иновативно изкуство“, във фестивала „Столица Литература“, в музикалния фестивал „Изкуството на барока“ и др. Фондация „Млади виртуози“ с подкрепата на Столична община провежда международен конкурс по композиция „Млади виртуози“.

В подкрепа на дебютите са и Общинските културни институти като ОКИ „Надежда“, които през 2014 г. създават програма „Дебюти“ – подкрепа на първите стъпки от професионалната реализация на младото поколение български творци и изпълнители. Инициативата на „Солисти на „Симфониета „София“ подава ръка на млади диригенти и солисти всяка година. Столична библиотека създава литературен клуб „Дебют“, който работи активно от 2016 г. Школите към ОКИ допринасят и за изграждане на екосистема, която открива и развива талантите. ОКИ "Искър" провежда ежегодни концерти и изложби на участниците в школите по изкуства в културния институт, като за част от тях изявата е дебютна, също така предоставя възможност за дебютни концертни изяви на студенти от НМА, НБУ, ЮЗУ. ОКИ „Средец“ провежда събитието „Път към славата“ - национален конкурс за музикални и танцови изпълнители. От 2019 г. се създава устойчиво партньорство с НБУ чийто резултат е „Конкурс за нова пиеса“ - стратегически проект за подкрепа на новата българска драматургия в национален и международен контекст. Конкурсът въвежда изцяло нови практики, предлагайки пълен цикъл на създаване и реализация на драматургия. Проектът цели създаването на функционална национална и международна мрежа между автори, артисти, академична общност, студенти, институции, българската диаспора, за да гарантира устойчивото развитие на новата драматургия. Общинските театри също допринасят за разширяване на възможностите за изява и „първа сцена“ за млади творци, включително и чрез включване в представленията на артисти от други български градове. Малък градски театър „Зад канала“, Столичния куклен театър, театър „Възраждане“ и театър „София“ помагат за усъвършенстване на актьорските умения на студенти от НАТФИЗ, които участват в представленията.

Друга линия за изграждане на капацитет в творческите общности е обучението за развиване на проектни идеи и осигуряване на финансиране за творческите проекти. От 2015 г. информационните дни за финансиращите програми на СО обучават всички желаещите да кандидатстват. Практиката да се организират обученията за кандидати по финансиращи програми на СО се развива през годините, като за програма „Кризата като възможност“ (Създадена през 2020 г. в отговор на кризата, наложена от глобалната пандемия от КОВИД-19) бяха организирани менторски сесии за кандидатите, специализирани общи менторски сесии за бенефициентите, както и осигуряване на ментори по заявени теми по време на изпълнение на финансираните проекти.

Повишаване квалификацията на хората, които управляват културни процеси

От 2013 г. СО чрез Асоциация за развитие на София създаде “Академия за мениджъри в културата”. Академията се развива в партньорство с EUNIC, Гьоте Институт, СУ, НБУ. Лектори в учебните програми са практики и експерти предимно от Европа, както и средно на година около 20% от България. За периода от 10 години в програмите на академията са участвали 275 български мениджъри в културата (като 85% от София и други български градове) и 150 от Сараево, Солун, Белград, Скопие, Букурещ. Иновативен модел в програмата на Академията, е че събира заедно мениджъри от структури на СО и независими културни оператори, които работят заедно в определен период от време по конкретни казуси, заедно с експерти и ментори.

Инвестицията чрез образование в хората, които управляват и създават културните политики е ключова основа за изпълнение и развитие на културните политики, заложи в Стратегия 2013-2023. Образователните дейности биват осъществявани по няколко начина: чрез участие в тематични курсове/програми, чрез работа в партньорства с други организации, най-често по европейски проекти, вкл. и посещения на партньорски организации в чужбина и чрез участие в конференции, научни форуми и разработване на публикации. Експертите в структурите на СО повишават своите знания и умения чрез участие в квалификационни курсове, организирани от Института по публична администрация, както и специално създадени за потребностите на администрацията чрез партньорство със СУ „Св. Климент Охридски“ курсове за повишаване на дигиталните умения. Приблизително около 20% от служителите минават годишно през обучения, които най-често са свързани с актуализация на знанията за нормативна уредба (обществени поръчки, счетоводство, финанси), дигитализация и дигитална трансформация. В много по-малко случаи се отчитат специфични обучения, като идентификация, автентификация и оценяване на културни и художествени ценности (СГХГ), обучение на уредниците за представяне на изложбите пред публика със специални потребности (СГХГ); „Ефективно комуникиране с хора със зрителни увреждания“ (Столична библиотека); Взаимодействие на общините с НПО и бизнеса (ОКИ „Искър“), адаптиране на работната среда към специфичните възрастови потребности на различните поколения и човешки ресурси (ОКИ Средец). ОКИ „Красно село“ отделя специален фокус на процеса на повишаване квалификацията на администрацията чрез включването и в управление и изпълнение на проекти.

РИМ - София предлага различни стимули за участие на служителите в конференции, включително и международни, като поема командировъчни разходи, заплащане на такси-участие, публикуване на научните им разработки в електронния музеев бюлетин.

ПРИМЕР:

Академия за мениджъри в културата – път за иновации в културата

Академията за мениджъри в културата е един от успешните и устойчиви проекти, създаден от Столична община (Асоциация за развитие на културата) във времето когато София и Югозападна България бяха кандидат за титлата „Европейска столица на културата“. В началото основна цел на Академията бе да обедини културни оператори и творци от Югозападния регион на България за създаване на съвместни артистични проекти и общи политики в сферата на културата. През следващите години в партньорство в Гьоте Институт – България, Академията засили своя международен и национален обхват. С подкрепата на Гьоте институтите в Солун, Букурещ, Сараево участници в Академията станаха творци от тези градове, както и артистични общности от различни български градове. Академията подкрепи екипа на Пловдив – ЕСК чрез участие на

негови представители в годишната обучителна програма, както и провеждане на изнесена програма в Пловдив.

Академията събира представители на независими творчески общности, неправителствени организации, общинска администрация в сферата на културата, които заедно в продължение на определен период от годината работят с български и международни експерти по актуални теми в областта на културата на европейско и национално ниво, търсят заедно решения на актуални предизвикателства, развиват артистични проекти. Академията се провежда и в партньорство с мрежата на чуждите културни институти в България EUNIC, СУ „Св. Климент Охридски“ и Нов български университет.

Академията се финансира от бюджета на СО и чрез партньорства с други организации.

Този проект е успешен пример защото:

- събира заедно творци, представители на независимата сцена, културни мениджъри и общинска администрация в сферата на културата, които работят заедно и създават мрежа и общност;
- дава възможност на творци и културни мениджъри да повишат своите знания и умения, да установят партньорства със свои колеги от региона, както и практики от европейски държави;
- прилага иновативни методи за учене през целия живот чрез практически ориентирани лекции и дискусии по конкретни казуси/добри практики;
- годишната програма е динамична и се стреми да се актуализира всяка година, включително и чрез провеждане на майсторски класове, работни дискусии и тренинги с известни имена в изкуството и културата;
- подкрепя целите на Стратегия 2013-2023 за създаване на възможности, които повишават знанията и уменията на творци и мениджъри в областта на културата.

Въпреки постигнатото в сферата на повишаване знанията и уменията на хората управляващи културните политики и тези, които създават творческите продукти, постигнатото в определени сфери не е задоволително :

- Един от сегментите, които остана без внимание и извън полето на културната политика на Столична община са младите творци и неформалната култура, насърчаването на младежката творческа изява. Тук не става дума просто за насърчаване на самодейните изяви, а за подкрепа на младите и неопитни творци в това да се самомаркетират и организират, да пишат проекти и да управляват организации. Инструментите за подкрепа на културата се оказаха недостъпни за тях и те се развиват изцяло самостоятелно и независимо.
- Столична община би могла да организира общи обучителни курсове за подобряване на техническите умения на администрацията, както и да организира различни курсове за придобиване на нови езикови умения, включително български жестов език. Най-наложително е провеждане на обучение за авторските и сродни права, по данни от проведено допитване.
- Няма данни за постижения в използването на механизмите на публичното и частно финансиране за разширяване на стипендиантските програми в областта на изкуствата, културата, новите медии, културен мениджмънт и продуцентство.
- Анализът на изследвания период показва, че съществуват различни възможности за повишаване квалификацията предимно на административния и технически екип в културните оператори и структури на СО. В много редки случаи има специализирани

обучителни програми за артистите, като изключим майсторските класове, които са за млади творци. Отговорността за творческото развитие на артистите, кураторите, арт критиците и т.н. е оставена на самите тях без да има конкретна политика или устойчива инициатива.

- Въпреки отчетените данни за спорадично участие на администрацията в сферата на културата в образователни програми, е необходимо да бъдат създадени по-устойчиви стимули за повишаване на квалификацията, включително и чрез стажове в културни организации и институции в чужбина.

4.3. ИНОВАЦИИ И ОТВАРЯНЕ ВЪВ И ЧРЕЗ КУЛТУРАТА

В Стратегията за развитие на културата в София до 2023 г. беше поставен акцент върху отварянето на културния живот, което означава стимулиране на активен културен обмен както с различни части на България, така и с останалата част на Европа и света, но и отваряне към нови форми, стилове, жанрове, подходи, използването на нови технологии, експериментиране и иновации, включително в интерпретирането и свързването на културното наследство със съвременната култура.

Настоящият анализ разглежда постигнатото в следните направления:

А. Насърчаване създаването на оригинални съвременни копродукции в София с участието на творци от различни държави и стимулиране на представянето на разнообразни и нови културни форми и жанрове, включително европейски и световни; обмяна на опит, създаване на партньорства и участие в международни мрежи.

Б. Подобряване на представянето и комуникацията на софийски културни събития и организации за привличане на участници и аудитория извън страната, засилено уеб присъствие.

В. Използване на нови технологии при създаване и представяне на културно съдържание.

А. Насърчаване създаването на оригинални съвременни копродукции в София с участието на творци от различни държави и стимулиране на представянето на разнообразни и нови културни форми и жанрове, включително европейски и световни; обмяна на опит, създаване на партньорства и участие в международни мрежи.

Заложената в Стратегията 2013-2023 цел е превръщането на София в гостоприемна среда за привличане на аудитории и участници извън България в софийския културен и творчески живот, за съвместно създаване на културни продукти на територията на града и за домакинство на международни културни събития. Този приоритет развива процеси за отварянето на града към европейската и глобална културна комуникация, разбирани като процеси на активно, видимо и най-вече равнопоставено участие в създаването, разпространението и потреблението на културни продукти и политики.

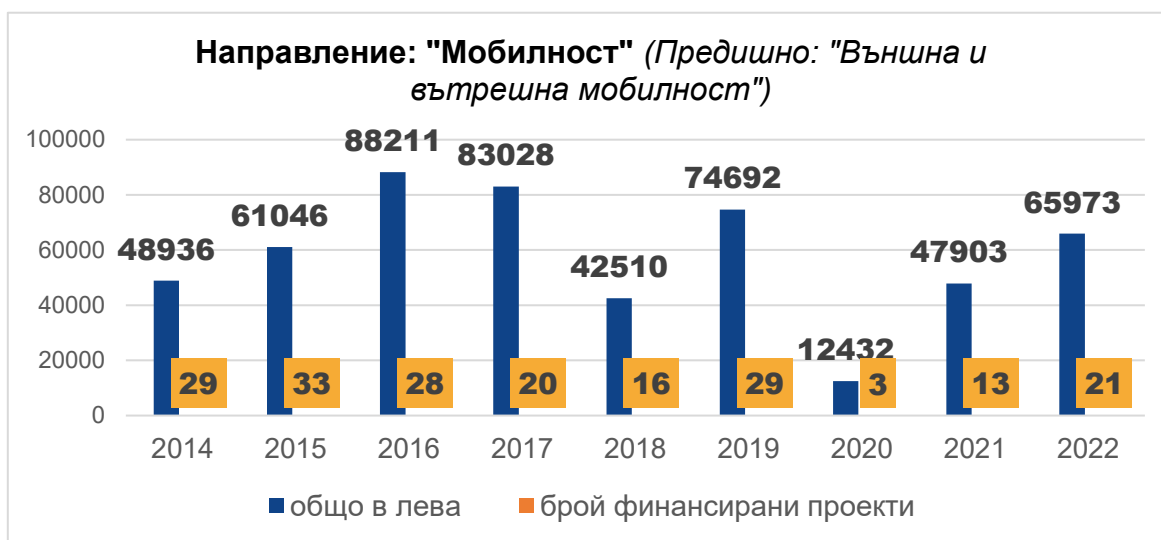
В 21-ви век отварянето на градовете към участие в глобални процеси и пазари има не само множество икономически, социални и политически предимства - то е неизбежно. Глобализацията в културата води със себе си и множество парадокси: все по-голяма взаимосвързаност на културите (и културните пазари), но и все повече регионализация и затваряне в националното;

свърхпредлагане на културни продукти, но и все по-голяма специализация на потреблението и профилиране на аудиториите; все по-лесен достъп, но и все по-засилваща се комерсиализация на културните продукти. На този фон противопоставянето между внос/износ на култура вече не е достатъчно. Новата конкуренция между градовете е конкуренция за позиционирането им в културната комуникация и пазар, защото това води до привличане на инвестиции и човешки капитал, повишаване качеството на живот на градския жител и т.н.

Важна стъпка в посока позициониране бе присъждане на титлата София – творчески град на киното към ЮНЕСКО. Преките чуждестранни инвестиции за филмова индустрия нарастват от 25 550 000 евро през 2012 г. до 27 532 000 евро през 2018 г. След този период размерът на инвестициите спада, заради мерките предприети в световен мащаб за ограничаване на КОВИД-19. Добавената стойност през 2012 г. е била 86 238 лева, а през 2020 – 1 071 76 лева. Увеличава се и броя на заетите в филмовата индустрия от 3 252 (2012 г.) до 4 037 (2020 г.)

- В подкрепа на изпълнението на този приоритет са създадени 2 направления в СПК: “Външна и вътрешна мобилност” и “Културни партньорства и копродукции”.

СО подкрепя и специализиран формат за създаване на контакти, представяне на концепции, намиране на партньори и създаване на копродукции в сферата на киното “Sofia meetings”.

Също така целите на този приоритет са включени като изискване за финансиране на проекти от Културния календар в 4 раздела: „Стратегически събития“, „Значими събития“, „София поздравява света“, „Българските общности в чужбина“, както и ежегоден малък бюджет за съвместни събития с чуждите културни институти в София.

По програма „Вътрешна и външна мобилност“ се финансират основно самолетни билети и настаняване на творци за представяне на техни творчески продукти, участие в конференции, турнета на български артисти, участие в събития на артистични международни мрежи, както и домакинства на такива, официални чествания и фестивали. За удобство на кандидатите от 2016 г. се провеждат по 2 сесии на година. Около 85% от финансираните проекти са насочени към международни събития, 2/3 от които са извън България, като участие в европейските филмови фестивали в Кан, Трансилвания и Сан Себастиан; участие в Torino Film Lab; участие на Софийски

камерен хор „Васил Арнаудов“ в официално честване на 250-годишнината от рождението на Л.В. Бетовен – Берлин.

Програма „Културни партньорства и копродукции“ финансира проекти, които са по-скоро в областта на партньорството и по-малко в създаване на копродукции. Направлението съфинансира реализацията на проекти, фокусирани върху международното културно сътрудничество и изпълнявани от организации, регистрирани на територията на София. Допустимите за кандидатстване по направлението проекти трябва да са получили вече основно финансиране (от минимум 60% от общата стойност на проекта), в които кандидатът е водеща организация или партньор. Подкрепят се културни проекти, които вече са получили финансиране от международни източници, като специализирани фондове на европейски страни; програма „Творческа Европа“ на Европейската комисия; фондове по двустранни програми и споразумения на Република България в областта на културата (културни институти и дипломатически представителства); по силата на международни споразумения на Столична община; международни организации, работещи в секторите на културата и творчеството, като ЮНЕСКО, Съвета на Европа и други външни източници. Изпълнение на целите на този приоритет са включени като изискване за финансиране на проекти в останалите направления на СПК („Театър“, „Музикално и танцови изкуство“, „Визуални изкуства“, „Литература“), както и в Календар на културните събития на Столична община. Чрез тези програми ежегодно се финансират средно по 70 проекта, които допринасят за постигане на отварянето на културния живот на София и равнопоставеното участие на града в глобалните културни процеси. Пример за такива проекти са: "EURODRAM 2015 - Среца на Международната мрежа за съвременна драматургия в София" международна среща - Дерида денс , Софийски международен литературен фестивал, Международен фестивал „Млади музикални дарования“2015, Европейски ден на езиките - Фестивал на науката, 2016 г.

- **Отваряне към партньорства за реализиране на нови форми на културно взаимодействие**

Особено сериозен тласък в развитието на новите инициативи и промяната в градската среда, включително за изграждането на новата инфраструктура има партньорството на общината и с неправителствени организации, неформални групи и бизнес партньори. Показателно е, че

развитието и новите инициативи се случват в резултат на съвместни усилия. Това „разчупване“ в подхода на реализиране на дейността на общината е водещ инструмент за постигане на положителна промяна в областта на културата. То следва да бъде насърчено и да се търсят нови форми.

Друга важна стъпка към обогатяване и отваряне на културната сцена е творчеството на независимите артисти. С подкрепата на СО бе проведен процес на обединение на свободната сцена и изработване на стратегически документ „Споделена визия“ след широка публична дискусия. Свободната сцена в София обединява творци и организации, които имат като водеща цел развитието на съвременните художествени практики и многообразието на артистични езици. Тя изгражда среда за експериментални творчески процеси и оригинални творби на високо професионално ниво. Дейностите на свободната сцена развиват съвременни методи и модели на работа. Те участват в професионалния пазар на изкуствата и представят своята дейност пред специализирани и общи публики - местни и международни. Често са свързани със създаване и продуциране на рискови артистични продукти. Свободната сцена насърчава развитието на изкуствата и е катализатор на демократичните и социални процеси в обществото. Тя включва организации, формални и неформални творчески сдружения и колективи, както и свободно практикуващи професията си творци. Част от дейностите ѝ получават публично финансиране по проектни или други субсидии, включително нефинансова подкрепа. В отговор на кризата, наложена от КОВИД-19 през 2020 г. Столична община стартира инициативата „Солидарност в културата“, чието Направление 3 бе специално за идейни проекти, допълващи и надграждащи културната дейност на организациите от свободната сцена, които реализират своята дейност с подкрепа от публични и частни фондове и/или чрез средства от своята стопанска дейност, като не получават постоянна и пълна държавна или общинска субсидия. Бяха финансирани 28 проекта с общо 67 992 лв.

- **Разработване на специални финансови инструменти за подкрепа на новаторски и експериментални форми на изкуство и на иновативни модели на представяне и интерпретиране на богатото културно наследство на София.**

През 2013 г. бе създаден иновативен инструмент - Фонд за иновации в културата (Асоциация за развитие на София), който целеше да търси финансиране от бизнеса, което да бъде удвоявано от бюджета на СО. Бе създаден смесен орган за управление. В началото фондът организира финансиране на проекти (иновативни и рискови) на конкурсен принцип, а през следващите години започна да провежда хакатони, като част от поставените предизвикателства бяха свързани с културата. Чрез подобни инициативи Асоциация за развитие на София развива партньорства с бизнеса и тества иновативни форми на представяне на културно наследство. Сред тях са Guide AR (2015) – платформа 3Д представяне на културно наследство или NFT Дейтатон (2022) – прогнозиране цената на NFT изкуство.

В тази стратегическа хоризонтална политика, освен стимулиране на създаването на културни продукти и услуги в интернет среда и достъпа до тях, е залегнала подкрепата на изяви на творци и културни организатори в различните райони на София, както и стимулирането на представянето на разнообразни и нови културни форми и жанрове. В този смисъл си заслужава да се посочи подкрепата на Столична община към съвременното градско изкуство като пример за иновативен проект подкрепян дългосрочно е инициативата на Urban Creatures - проект за градско изкуство (urban art). В рамките на този проект са реализирани множество монументални творби и експериментални проекти на територията на столицата, като трансформацията на пътнически самолет в арт творба през 2018 г., съвместно осъществен с Lufthansa Technik Sofia и мащабните стенописи по жилищни блокове в район "Подуяне" – четвъртия по големина в София, с население над 90 000 души. В района, също така, има творби и на множество други артисти, извън дейността на Urban Creatures, което показва значимостта на промяната. Част от Urban Creatures са и проекти като „There is light“, реализиран в подземен паркинг на метростанция Интер експо център през 2016 г., когато бе

трансформирано пространството от 40 декара на подземния паркинг в арт инсталация. В последните две години организацията реализира и първия фестивал на светлината в София - Sofia Lights в парка "Врана". Голяма част от реализираните монументални стенописи в район "Подуяне" и на други места в града са придобили широка международна популярност и са използвани от София за популяризиране на града пред международната публика, включително и по време на председателството на Съвета на ЕС или като част от кампанията So Sofia.

Подкрепата за съвременното изкуство на открито продължи с мащабните инициативи "Графф Експрес", с чиято помощ бе преобразен тунелът от Централна автогара към метростанция "Централна гара" и "CityGallery", която превърна пешеходната част на улица „Пиротска“ в галерия за съвременно изкуство. Част от проект на Столична община беше и мемориалният стенопис на графити артиста Станислав Трифонов – Насимо в памет на Христо Явашев върху фасадата на Софийската математическа гимназия „Паисий Хилендарски“.

През 2018 г. бе създадена програмата „Навън“ на Столична община за подкрепа на временни художествени инсталации в градска среда. Тя бе предшествана от експонирането на арт инсталацията "Бронзовата къща" на Пламен Деянов на площадката на бившия мавзолей, което се случи по официално предложение на Република Австрия към страната ни във връзка с културното сътрудничество между двете страни по време на тяхното председателство на Съвета на Европейския съюз. В първата сесия по програмата "Навън" на Столична община бяха подадени 18 проекта, а 15-членна комисия избра високотехнологичната интерактивна инсталация на Венелин Шурелов "Един човек", която бе експонирана от 2020 до 2022 г. Инсталацията беше част от глобалната мрежа "EarthCam", което направи "Един човек" достъпен до публика от целия свят и само за месец той беше наблюдаван на живо чрез интернет от 200 000 души. С обявяването на новата сесия по програмата бе създадено и ново направление - "Открито", чиято цел е съвременното изкуство да стигне до периферни, нетипични или слабо разработени като терен за изкуство зони. В първата сесия журито определи в езерото в район "Дружба" да бъде осъществен проекта на Миня Минов "Блок в езерото", но решението бе отменено заради неодобрение от страна на жителите на района. На площадката в Градската градина (бившият мавзолей) предстои да се осъществи проекта на Красимир Терзиев "Между миналото, което е на път да се случи и бъдещето, което вече е било", който бе избран от комисията по творческа оценка на програмата "Навън".

Друг успешен пример е мултижанровият "КвАРТал", финансиран от СПК, който вече три години привлича разнообразна публика в зоната между булевардите "Мария Луиза", "Дондуков", "Васил Левски" и "Сливница". Създаден на базата на съществуващи бизнеси и интересна история на квартала, фестивалът се стреми в рамките на няколко дни да покаже възможното бъдеще, в която тази историческа част на София се развива като творчески квартал. Фестивалът, с приоритет достъпност и устойчивост, се превърна в събитие с културна и развлекателна насоченост за гражданите на столицата от различните райони и чуждестранните гости. Инициативата е добър пример за изграждането на работещ модел, в който местните бизнеси и организации се обединяват от идеята за запазване и облагородяване на градската среда, като сами избират начина, по който да допринесат за реализацията ѝ. Този модел се прилага и в редица други фестивали като организираните на Женския пазар - Sofia Vinyl Fest, Weekend Пазар и др.

През 2020 г. по Столична програма "Култура" са подкрепени 77 проекта, които заявяват своята свързаност с постигане на приоритет "Иновации и отваряне във и чрез културата" . Ключова е подкрепата за инициативи, които търсят възможности за икономическа реализация на културния продукт. Съществено място в градската култура заемат фестивалите, изложението и панаириите, които предлагат на хората разнообразие, достъпно културно преживяване и комбинация от прояви. Емблематични за града станаха фестивални прояви като градския фестивал „Миш Маш Фест“, „Фермерския фестивал“, „Пролетния базар на книгата“ и „Алея на книгата“, както и конкретни културни инициативи, в които е застъпен икономически елемент – „Джобни чародейства“, „Фотофабрика“, „Един ден в музея“ на издателство „Точица“ много други. Редица културни оператори експериментираха с нови пространства за изява и популяризиране на своите продукти.

Развиха се както онлайн платформи за продажба на картини като проекта на Галерия „Ракурси“ , подкрепен по инициативата „Солидарност в културата“ за представяне на творби на съвременни български художници чрез дигиталната платформа www.rakursi.com/ onlineart, както и платформите за гледане онлайн на театрални постановки, филми и концерти.

През 2020 г. са реализирани 45 проекта с фестивали, панаири и изложения, които дават възможност културните индустрии да намират среща със своите клиенти и публики. За първи път през 2020 от 20 август до 1 октомври се реализира „Sofia Summer Fest“, който по подобие на европейските градски фестивали успешно съчетава платени и безплатни културни събития, спортни събития и забавления за свободното време, предлага храна, напитки и развлечения. На Женския пазар за пета поредна година през септември 2022 г. бе проведен „Бакхус StrEAT Fest“, както и традиционните „София Винил Фест“ (комбиниращ музикална програма с базар на грамофонни плочи) и „Фермерски фестивали“, организирани от „Пазари Възраждане“ ЕАД и техни партньори. Целево през 2020 г. за да запазят дейността си в ситуацията на пандемия, бяха подкрепени финансово 25 частни културни пространства в столицата, както и 28 организации в областта на културата - „Дом на киното“, „Сити Марк Арт Център“, „Евросинема“, Галерия „Структура“, „Нов Театър“ и др.

- **Възможност за съфинансиране на проекти, получили вече международно финансиране.**

Изпълнението на тази задача се подкрепя от програма „Вътрешна и външна мобилност“ , както и специално създаденото направление „Културни партньорства и копродукции“.

- **Осигуряване на домакинството на София на годишните срещи на европейски и световни мрежи в областта на културата, изкуството, културните политики чрез сътрудничество и подкрепа на софийски организации-членки на такива мрежи.**

Целева подкрепа за домакинство на такива срещи е факт през Календар на културните събития на СО. Примери за тази подкрепа са реализираните срещи в София на IETM- мрежа за независимо изкуство, AEROWAVES за съвременен танц и Европейската джаз мрежа, която е организация с идеална цел с над 30-годишна история и е представляваща асоциация на европейските фестивали, продуценти, независими промоутър и национални организации. Отделно от подкрепата за домакинство на подобни срещи Столична община членува в мрежата на европейските градове и региони EUROCITIES. През 2016 г. Фондация „Следваща страница“, която управлява съвместно със СО „Къщата за литература и превод“ стана член на европейската мрежа на международните преводачески центрове [RECIT - Réseau Européen des Centres Internationaux de Traducteurs littéraires](http://www.recit.org/), а от 2019 г. е и неин председател. От 2018 г. SofiaLab е член на европейската мрежа на живите лаборатории ENoLL. *Списък с международни партньорства може да бъде намерен в Приложение 7.*

Б. Подобряване на представянето и комуникацията на софийски културни събития и организации за привличане на участници и аудитория извън страната, засилено уеб присъствие

- **Фокусирана стратегическа подкрепа на ключови международни културни събития на базата на предварителен анализ на областите, в които София би могла да има стратегическо предимство.**

От 2014 г. събитията в Календара на културните събития на Столична община са обособени в 2 раздела „Стратегически събития“ и „Значими събития“. В значими събития още от 2014 г. влизат Международен филмов фестивал „София Филм Фест“, „Софийски театрален салон“ - наградите

Икар, съвместно с МК и Съюза на артистите, "Европейски музикален фестивал", вкл. Международен фестивал, „София Джаз Пик“, Международен музикален фестивал, „Софийски музикални седмици“, Международен фестивал биенале за уличен и куклен театър "Панаир на куклите". През 2019 г. две събития са предложени да преминат от раздел „Значими събития“ в раздел „Стратегически събития“, това са фестивал "Киномания" на Националния дворец на културата и Софийски международен панаир на книгата на Сдружение асоциация „Българска книга“. От 2020 г. в Културния календар и в двата големи раздела са създадени подраздели: Театър, Музика, Литература, Кино.

Въпреки ограниченията в пътуването и общуването през 2020 г., бяха реализирани проекти, които продължиха да подпомагат представянето на българската култура като част от европейския и световен културен календар. В областта на визуалните изкуства „Международно триенале на сценичния плакат“ реализира съвместна българо-корейска копродукция „Писмени плакати“, като обмен на международни плакатни колекции, представящи писменостите на България и Корея в Сеул и в София. В областта на театъра, в изданието на „Световен театър в София“ изцяло дигитално бяха представени десет значими продукции на съвременната световна сцена с български и английски субтитри, които са гледани от зрители от над 50 държави.

Глобалната пандемия през 2020 и 2021 г. наложи усилията на всички да се пренасочат към дигиталното взаимодействие. Традиционните за града резиденции в областта на танца и литературата също се проведоха дистанционно. Въпреки неблагоприятните условия през 2020 г. бяха реализирани 107 проекта, в които културата на столицата среща и взаимодейства с други творци и с културата извън страната. Те бяха свързани с привличане на чуждестранни участници, участие в международни проекти, обмен и международни партньорства. Проведе се изложбата на Джоел Майеровиц – „След 11 септември: образи от Кота Нула“, с концерт в програмата на „Европейски музикален фестивал“ като солист и диригент на Софийската филхармония гостува Шломо Минц, проведе се подкрепеният от програма „Творческа Европа“ конкурс за документални филми „Балкански документален център „Открития“, срещата на български и международни артисти в платформата „Без дистанция“ и Международна хореографска среща. Виртуални гости на Софийския международен литературен фестивал бяха Салман Рушди, носител на Нобелова награда за литература, носител на „Гонкур“ Жан-Пол Дюбоа, финландската писателка Селя Ахава, и др. Проведе се резиденциите за танц на „Дерида Денс Център“ и за превод на „Къщата за литература и превод“. През 2020 г. партньорството с културните институти на редица страни и техните посолства продължи да помага за привличане на чуждестранни участници в събитията от културния живот на общината. В партньорство с културните институти се реализираха емблематични събития, които разнообразиха културния живот и продължиха да правят града част от едно общо културно пространство – „Европейска нощ на литературата“, „Европейска нощ на музеите“, „Европейски дни на наследството“ и „Софийски фестивал на науката“.

Фондация "Мусиз" организира и координира в София създаването на колекция от авангардно и съвременно българско изкуство за Центъра "Жорж Помпиду", Париж. Проектът е инициран от българския куратор Десислава Димова, съвместно с куратора от френска страна Никола Лиучи-Гутников и е одобрен от директора на Център "Жорж Помпиду" – Бернар Блистен. Визуалните резултати от проучването за създаването на Колекцията бяха изложени в Софийска градска художествена галерия през 2018 г.

Година след загубата на Христо Явашев - Христо Столична община беше основен организатор и финансираща институция на поредица от събития и изложби в СГХГ и във външни пространства, реализация на монументален стенопис, документална филмова селекция и адаптирана програма за деца, които представиха творчеството на световноизвестните художници Христо и Жан-Клод. Проектът "Христо и Жан-Клод: Срещи без раздяла" продължи повече от месец и обедини усилията на Столична община, СГХГ, Националната художествена академия, Френския институт в България, Гьоте институт, фондация „Изкуство – дела и документи“, фондация „Мусиз“, фестивал Master of Art и Fine Art Factory.

През 2021 г., се проведе 11-ият Международен фестивал за уличен и куклен театър „Панаир на куклите“. Чрез специално създадената за фестивала онлайн платформа, която е и първата по рода си на куклени форуми у нас, зрителите, които не успяха да посетят представленията на живо, имаха възможност да видят емблематични спектакли, носители на едни от най-престижните отличия от световни куклено-театрални форуми. В Календара на културните събития на Столична община съществуваше раздел „София по света“ с бюджет около 15-25 000 лева на година.

Конкретни данни за привличане на чуждестранни артисти и публики се съдържат в ежегодния мониторинг на Календар на културните събития на Столична община от социологическа агенция „Алфа Рисърч“. Индикаторите са от карта за мониторинг, попълвана от анкетьорите.

- **Привличане на нови аудитории чрез използване на нови технологии, образователни програми и прилагане на работещи международни практики:**
 - Беше създаден продуктът “Карта София” - 3-дневна карта за пътуване, която не само дава неограничено пътуване с целия градски транспорт в града, но и дава отстъпки между 5 - 50% в музеи, галерии, магазини, ресторанти и други места в София.
 - По данни от отчети на общинските културни институции всяка структура търси различни методи за достигане до нови публики, но те са по-скоро в сферата на комуникацията с публики, като Кукления театър, който въвежда практиката за продажба на билети чрез онлайн платформа. Продължава продажбата на билети и през платформата на eрау.go, както и на касите на Изипей. През 2021 г. Кукленият театър отчита, че 65% от продажбата на билетите са се осъществили с тези платформи.
 - Столична библиотека стартира през 2016 г. Национална кампания „Читател на годината” и „Годишни награди “ на Столична библиотека, с което привлича нови читатели. Също така с А1 създават Мобилно приложение и виртуална разходка в Столичната библиотека. Създава се и нова услуга - онлайн регистрация на читатели, както и дигитална стрийминг платформа “Думи без карантина. Поезия”.
 - За подобряване на достъпа на публиката ОКИ „Красно село“ реализира проект, с който прави механизирано съоръжение, с което улеснява достъпа на хора с увреждания до залите.
 - От 2015 г. СПК въвежда електронно подаване на проекти, с което се улеснява процеса на кандидатстване от творческите организации. Електронното подаване на проекти бе тествано от Фонда за иновации в културата през 2013 г. – 2014 г. и добрите резултати позволиха тази добра практика да бъде въведена в СПК и програма “Европа”.
 - За да достигне информация за възможностите в града и до необхванати групи потенциална аудитория, чрез финансиращите инструменти на СО е подкрепена поредица от кратки тематични видеа за София, като “5 минути София - музеите на града”, “5 минути София - Градът”, “5 минути София - Европейска столица на спорта 2020”, “5 минути София - Образованието в града”. Видеата са на български език със субтитри на английски и се излъчват в метрото.
 - Бе създадена платформа YouareSofia, която цели предоставяне на информация за града и културната програма на български и английски език.
 - Специализираният сайт на дирекция “Култура” ArtSofia всекидневно публикува информация за предстоящи събития в София, в страницата се поддържат рубрики с интервюта с творци и арт критика.
 - Създадени бяха Фейсбук страници на дирекция “Култура” - „Столица Култура“ и Sharing Sofia/ Сподели София на Асоциацията за развитие на София, които имат всяка над 11 хиляди последователи.
 - Visitsofia.bg - На туристическия сайт на Столична община може да се открие информация за местата за хранене и настаняване, възможности за оползотворяване на свободното време, туристическите атракции и забележителности и достъпа до тях. Сайтът се поддържа и на английски и китайски език.

Разработване и въвеждане на система за мониторинг на въздействието от международни културни събития на територията на София както по отношение на културния туризъм, така и по отношение на международния отзвук в професионалните среди. Насърчаване на партньорството с туристическата индустрия.

От 2014 г. е въведен мониторинг от външна организация на събитията в Календара на културните събития в Столична община, който включва мониторинг на типа публика (чуждестранна и местна), международни участие на творци в представяната програма, както и отразяванията в медиите, но само национални. Няма създаден механизъм за събиране на информация от страна на бенефициентите за публикации в чужди издания.

В. Използване на нови технологии при създаване и представяне на културно съдържание

Насърчаването на дигиталното изкуство и използването на информационните технологии винаги е присъствало като измерение в насоките за финансиращите програми за култура на Столична община. Истински сериозният подем беше постигнат в резултат на наложената социална дистанция, поради пандемията от КОВИД-19 през 2020 и 2021 г., когато всички присъствени събития се трансформираха в дигитални и технологиите бяха единствената форма за културно участие.

Столична община показа готовност и способност за светкавично трансформиране на подхода си и в рамките на един месец успя да генерира допълнителен ресурс и да реализира инструмент за подкрепа на творците и пространствата за култура - програмата „Солидарност в културата“, която позволи подкрепа за 179 творци от столицата, които реализираха собствени дигитални проекти. Защитени бяха 25 независими места за култура в града и бяха подкрепени в дейността си още 28 организации в областта на културата. С бюджет от 634 000 лв. бяха подкрепени общо 232 проекта. Адаптирани бяха изискванията към основните финансиращи програми, по начин който поставя акцент и подпомага дигитализацията и реализацията на дигитални или хибридни (смесени - присъствени и дистанционно) културни изяви. Реализирана бе и целевата програма „Кризата като възможност“, която бе насочена към дигитализация на дейността на организациите, позволяваше, по изключение спрямо другите финансиращи програми и инвестиции в технологии за намиране на начини за адаптиране към новите дигитални реалности.

Стимулиране на създаването на културни продукти и услуги в интернет среда и достъпа до тях:

Финансиращите програми на СО въвеждат изискване за бенефициентите “да реализират дигитално представяне или реализиране на своите идеи, да експериментират и търсят дигитални решения за представяне на свои творби, с което да достигат и привличат публики и в ситуация на социална дистанция“. Изискването е въведено в предходните години и постепенно стимулира навлизане на новите технологии в създаването и представянето на изкуство. Общинските театри започнаха да представят своите постановки в дигитална среда, особено в ситуацията на КОВИД -19.

Дигитализацията бе важен фокус в дейността на общинските институции през изминалите 10 години. По-значимите проекти са:

- Дигитализация на архива на недвижимите културни ценности в РИМ-София.
- Дигитализация на фонд „Графика“ и фонд „Съвременно изкуство“ на СГХГ.
- Благодарение на Британски съвет и EUNIC Global Cluster Fund беше поставено началото на дигиталния архив на Регионален център за съвременни изкуства „Топлоцентрала“. До този момент са архивирани в цялост двата уъркшопа на Чаба Молнар и Ива Хорват, както и срещата на публиката с немската компания „Саша Валц и Гости“ .
- Беше създаден дигитален архив на столичния кмет инж. Иван Иванов.
- Проучвания на Цитаделата на крепостта на Кокалянски Урвич; проект “Визуализирайки сакралното: регистър на академични художници, зографи, резбари и златари, работили в църквите на София (1878-1944). Част 1“.; бе направена и 3D виртуална разходка в Музея за история на София.
- Дигитален център в Централната сграда на Столичната библиотека – оборудван за дигитализация на книги и архиви. За периода 2016-2017 Столичната библиотека е дигитализирала 263 книги и 3574 статии; През 2021 г. са дигитализирани 32 редки и ценни книги, аналитично представени с метаданни са 18 525 статии и художествени произведения от детския периодичен печат, които са обществено достъпни чрез дигиталните си копия. Общо сканирани и обработени в Дигитален център – 69 100 страници.

- РИМ-София създават дигитален аудио гид за постоянната експозиция на български и английски език, дигитална и 3D експозиции. Също така пуска в експлоатация аудио гид за нуждите на постоянната експозиция в сградата на пл. „Бански“ №1.
- Създадена бе платформа nkn.sofiahistorymuseum.bg – Регистър на недвижимото културно наследство в София.
- Страница на Археологическото ниво на базилика „Св. София“ в най-голямата свободна енциклопедия Wikipedia.
- "ДРУГОТО ИЗКУСТВО НА СОФИЯ - Дигитализация и представяне на концептуални художествени изяви от архива на сдружение „Изкуство в действие“ от 80-те и 90-те години на миналия век" (2016)/ 2021 - Интегрирана Музейна система за дигитализация, управление и електронен достъп до фондовете на Софийска градска художествена галерия и Национална галерия.

И докато интересът към програмите на СО е изключително сериозен и конкуренцията за достъп до наличните ресурси се запазва на високи нива, наблюдаваме различна ситуация по отношение на **Оперативна програма “Иновации и конкурентоспособност”**.

Резултатите от финансирането по Оперативната програма показва слаб интерес от страна на микро и малките организации в областта на културно творческите индустрии. В междинен анализ на изпълнението на Иновативната стратегия за интелигентна специализация, от останалите приоритетни направления „Нови технологии в креативните и рекреативните индустрии“, получава най-малък дял от усвоените средства по Оперативна програма “Иновации и конкурентоспособност”. До края на 2018 г. средствата, фокусирани в тематичните области на Иновационната стратегия за интелигентна специализация, са общо 414.1 млн. евро, от които 8.3 млн. евро са националните средства и 405.8 млн. евро - европейските. Най-много средства са насочени в тематична област „Мехатроника и чисти технологии“ (37.8%), следват „Информатика и ИКТ“ (26.1%), „Индустрия за здравословен живот и биотехнологии“ (22.1%) и „Нови технологии в креативни и рекреативни индустрии“ (13.9%)“. В Югозападен район на планиране, в който се намира София са подадени 11% по тематично направление в областта на културните и творчески индустрии. Това е своеобразен парадокс, тъй като 80% от дейността и икономическата активност в културните и творчески индустрии е в София.

ПРИМЕР:

Международният филмов фестивал София филм фест - КОД #КИНО е навсякъде

София Филм Фест се утвърди, като най-мощният кинофестивал в България и едно от водещите филмови събития в Централна и Източна Европа. Историята му започва през 1997. След надграждания и постижения, които отличават фестивала не само в областта на киното, той придоби статут от медиите и професионалистите на едно от най-значимите събития в областта на културата в България, представящо актуалните тенденции в световното кино и най-новото от българското кино пред света. От 2003 година фестивалът е с конкурсен характер – Международният конкурс е за първи и втори филми, а събитието е част от календара на FIPRESCI. В същата 2003 година стартират и конкурсните програми за регионални филми (Балкански конкурс) и за българско късометражно кино (Jameson Short Film Award). От 2009 година в програмата на фестивала се провежда и конкурс за документално кино.

През 2007 СФФ се нареди сред 50-те топ световни фестивала на сп. „Варайъти“, а от 2010 е единственият български филмов фестивал, акредитиран от FIAPF (международната федерация на продуцентските асоциации в света) и подкрепен от Програма „Творческа Европа МЕДИА“ на Европейския съюз.

Фестивалът се организира от Арт Фест под патронажа на Столична община, с подкрепата Министерство на културата, ИА „Национален филмов център“ и програма „Творческа Европа“ MEDIA на Европейския съюз, в партньорство с Националния дворец на културата, културни институти, спонсори, партньори и приятели.

Този проект е успешен пример защото:

- създава и утвърждава различни специализирани формати за създаване на контакти, представяне на концепции, намиране на партньори и създаване на копродукции в сферата на киното, като “Sofia meetings”;
- привлича сериозно международно участие в програмата на фестивала и сред публиките, по данни от мониторинг на събитията, финансирани от ККС;
- подкрепя привличане на нови публики, включително и чрез „излизане“ извън София и провеждане на събития в други български градове;
- подкрепя българското кино и утвърждава София, като творчески град на киното, включително и чрез учредяване на специална едноименна награда във фестивалната програма;
- повишава интереса на софийската публика към киното и най-новите тенденции във филмовата индустрия, чрез представяне на съвременно кино и срещи с създатели на филми и артисти
- подкрепя изпълнението на заложените цели и задачи за насърчаване на равнопоставеното участие на българските творци в международната културна сцена и утвърждаването на София като творчески град на киното към ЮНЕСКО.

ПРИМЕР:

Фондация „Следваща страница“ и „Дерида данс център“

Двете организации представяме като пример за успешно развити резидентски програми, които са основна цел на Стратегия 2013-2023. През 2012 г. резидентските програми в България бяха познати само като добра европейска практика. С подкрепата на СПК постепенно започна да се създава общност от организации, които развиват резиденциите в София. Стратегия 2013-2023 заложи индикатор от минимум 30 участника в резиденции на година. Този индикатор е изпълнен и надминат с подкрепата и активната дейност на двете организации. Резидентски програми на [Derida Dance Center](#) са средно по 8 на година, а [Къщата за литература и превод](#) е имала 74 резиденти в периода 2015 - 2022).

Въпреки постигнатото по хоризонталния приоритет иновации и отваряне във и чрез култура останаха още предизвикателства:

- Необходим е системен подход при организиране и провеждане на обучения за културни организации и институции за по-добро използване на възможностите на интернет и социалните мрежи. Частично тази тема се обсъжда в годишната програма на Академия за мениджъри в културата.

- Стратегия 2013-2023 постави сериозен акцент върху развитие на съвместната работа (вкл. и финансова подкрепа) за читалищната мрежа в София с фокус читалищата в отдалечените от центъра квартали. Този фокус бе свързан с очакванията съвсем скоро (към 2013 г) да бъде приета Национална стратегия за развитие на културата и мястото на читалищата за развитие на духовната и културна дейност. Поради липса на развитие на национално ниво по тази тема не бе осъществен сериозен напредък в поставените цели с изключение на финансиране на читалищни проекти от СПК.
- Футуристични изследвания – прогнозиране на бъдещи тенденции и разработване на сценарии за въздействие, проследяване на развитието на иновативните технологии в сферата на културните и творчески индустрии чрез партньорства между академични институции, общинска администрация, независим творчески сектор и насърчаване на прогресивното развитие на съдържание.
- Въпреки инициативите на отделните общински институции в областта на дигитализацията няма внедрени единни стандарти за дигитализация на движимото, недвижимото и нематериалното културно наследство в София.
- Необходими са по-целенасочени действия за реклама на българския културен продукт в чужбина и по-дълбокото инкорпориране на съвременното българско изкуство в туристическия бранд на града и туристическото предлагане.
- Усилията за подобряване на културната инфраструктура трябва да продължат, защото все още голяма част от нея не отговаря на най-новите стандарти по отношение на техника и оборудване.

Фотограф Иван Шишиев

5. София – творчески град на киното на ЮНЕСКО

Подробен отчет и информация за инициативата се съдържа в *приложение 8 на този отчет*.

6. Препоръки за приоритети в Стратегия 2023-2033

Стратегия 2013-2023 за развитие на културата “София - творческа столица” е реално действащ документ, чието изпълнение се подкрепя от ресорните структури на Столична община чрез различни финансови инструменти, нормативни промени и последващи политики на общината. Документът фокусира вниманието и усилията на хората, вземащи решения и творческата общност в града. Стратегията е жив документ, който обединява, насочва и води последователно към поставените цели. В тази връзка работната група препоръчва Стратегия 2013-2023 да бъде надградена, актуализирана и развита за следващия десетгодишен период до 2033 г. като бъдат отчетени следните фактори:

6.1. Съвременният свят се развива динамично и трудно могат да бъдат планирани конкретни действия и политики за десетгодишен период. Следващият стратегически документ би могъл да маркира най-общо визията за развитие на културата в София до 2033 г. като планира актуализиране на заложените цели и задачи през период 2-3 години.

6.2. Неотменна част от визията за развитие на културата в София до 2033 г. би следвало да бъде разработена и приложена система от индикатори, съобразена с актуални към момента тенденции на ниво Европейски съюз и системата от индикатори на ЮНЕСКО (Culture for Development Indicators Suite (CDIS)).

6.3. Стратегия 2013-2023 постави 5 приоритета и 3 хоризонтални политики. София, като столичен град и създалата се необходимост от поемане на допълнителни ангажименти, поради липса на национална дългосрочна стратегия за развитие на културата, бе натоварена в стратегическия документ с много и различни задачи, което води до размиване на ясния фокус и конкретните цели. Би следвало в следващия стратегически документ броят на приоритетите да бъде намален, за да бъде постигнат по-ясен и конкретен фокус.

6.4. Безспорно би следвало да получат надграждане политиките, свързани с:

- **Икономическото развитие на творческия сектор.** Данните и анализите в този отчет убедително доказват, че София е град на творческата икономика. Креативните и творчески индустрии и творческият сектор устойчиво показват ръст в добавената стойност, преките чуждестранни инвестиции, създаването на работни места и работните заплати. Тези факти би следвало да намерят ключово място за следващия десетгодишен период като двигател за развитие на икономиката и иновациите в града.
- **Творци и творчески публики.** Достъп до изкуство, привличане на нови публики, включително и чрез осигуряване на иновативна инфраструктура и “изнасяне” на изкуство в градска среда, но и чрез засилване на връзката между образованието и културата не само в училищното обучение, но и ученето през целия живот. Необходимо е да бъдат насърчени програми за обмяна на опит и осигуряване на постоянни възможности за актуализиране на знанията и уменията на творците.
- **Културните и творчески индустрии и сектори - двигател за творчески и икономически растеж и развитие.** Изкуството и културата би следвало да бъдат неотменна част от градското планиране и превръщане на местата за живеене и работа във вдъхновяващи, включващи и с грижа за околната среда. Изкуството и културата са силни фактори за формиране на отношение към света около нас и изграждане на умения за т.н. “зелена трансформация” на Европа и света. Програма “Навън” на СО поставя началото, което е важно да намери своето развитие и надграждане в следващия десетгодишен период.

6.5. Цели и задачи от Стратегия 2013 - 2023, които не са постигнати или са постигнати частично би следвало да намерят нов прочит и присъствие в следващия десетгодишен период с конкретни стъпки за изпълнение, разработени на базата на анализ на предизвикателствата, които са попречили за тяхното изпълнение. Такива дейности са:

- Индикатори и бази данни за развитие на културата, както в структурите на СО и бенефициентите на финансовите инструменти, така и събиране на данни за културните процеси в града. Би следвало да се разработят индикатори, по които да се събират периодично данни, които да служат за изготвяне на анализи, включително и футуристични. Също та е важно тези данни и анализи да бъдат споделяни/представяни в европейски мрежи и международни форуми.
- Засилване на културното присъствие и представяне на културно съдържание в крайните квартали на града, включително и чрез осъвременяване на съществуващата база и техническо осигуряване на пространствата за култура и откритите сцени.
- Създаване на възможности и условия, които насърчават хората, работещи в сферата на културата периодично да повишават своята квалификация и да се запознават с актуални европейски и световни тенденции в сферата на изкуствата и мениджмънта в културата.
- Необходимо е да се засили рекламата в чужбина на софийската културна сцена, включително и чрез провеждане на специални кампании или системни публикации в социалните мрежи, както и активно участие в дейността на европейски мрежи, като EUROCITIES, ЕИТ „Култура и креативност“

7. Приложения

Приложение 1: Използвани съкращения

АККК Сердика	Античен културно-комуникационен комплекс Сердика
КТИ	Културни и творчески индустрии
ККС	Календар на културните събития на Столична община
ОКИ	Общински културен институт
РИМ	Регионален исторически музей
РКИ	Регионални културни институти
СО	Столична община
СОС	Столичен общински съвет
СПК	Столична програма култура
СГХГ	Софийска градска художествена галерия
ЦУР	Цели за устойчиво развитие
SDG	Sustainable Development Goals
UCCN	UNESCO Creative Cities Network

Приложение 2: Финансови инструменти за култура на Столична община

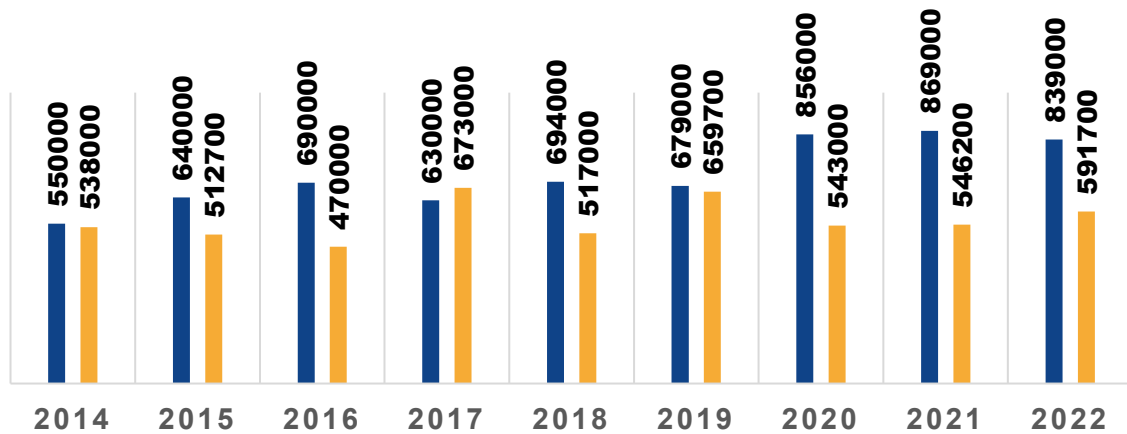
- Столична програма „Култура“ осигурява финансова подкрепа на конкурсен принцип за реализация на културни проекти в 11 направления (Театър, Музика, Танц, танцов театър и пърформанс, Визуални изкуства, Литература и популяризиране на четенето, Културно наследство и социализация, Международни културни партньорства, Мобилност, Културно-образователни проекти, активни публики, Кино и София – творчески град на киното (под егидата на ЮНЕСКО).
- Календар на културните събития на Столична община, чрез който се подкрепят стратегически и значими събития – фестивали, конкурси, награди в областта на културата, както и инициативи на столичните райони, лятна програма, програма, насочена към българите в Западните покрайнини, чествания, годишнини и редица партньорски събития.
- През 2020 г. за първи път беше реализиран проект по програма „Навън“ за подкрепа на временни художествени инсталации в градска среда.
- Културни проекти получават финансиране и през Програма „Европа“, ориентирана към подпомагане на граждански инициативи, и Програмата за подкрепа за младежки дейности на Дирекция „Спорт и младежки дейности“.
- В отговор на кризисната ситуация, причинена от КОВИД - 19 Столична община и Столичен общински съвет осигури финансиране за подкрепящи творците програми “Солидарност в културата” и “Кризата като възможност”.

Бюджет на ККС на СО, общо и по направления:

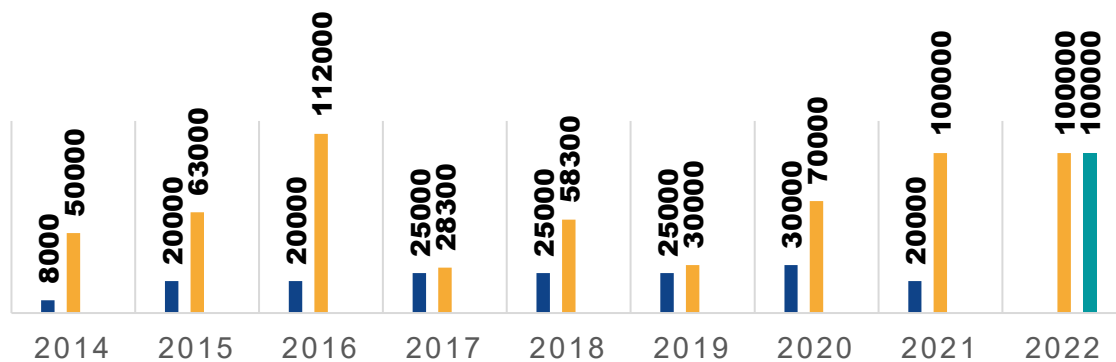
КАЛЕНДАР НА КУЛТУРНИТЕ СЪБИТИЯ (В ЛЕВА)

■ РАЗДЕЛ "СТРАТЕГИЧЕСКИ СЪБИТИЯ" ■ РАЗДЕЛ "ЗНАЧИМИ СЪБИТИЯ"

КАЛЕНДАР НА КУЛТУРНИТЕ СЪБИТИЯ (В ЛЕВА)

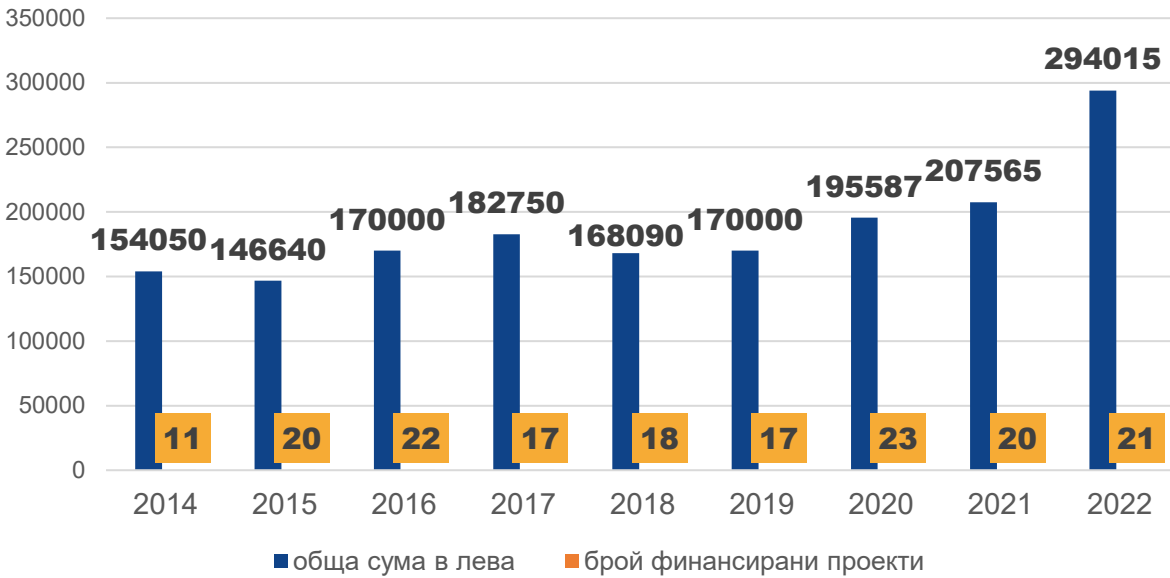
■ РАЗДЕЛ „БЪЛГАРСКИ ОБЩНОСТИ В ЧУЖБИНА“
 ■ РАЗДЕЛ „ЛЯТНА ПРОГРАМА НА СТОЛИЧНА ОБЩИНА“
 ■ РАЗДЕЛ "ОТКРИТИ СЦЕНИ"

Бюджет на СПК, общо и по направления:

Направление: „Музикално и танцово изкуство“
От 2022 направлението се разделя на "Музика" (176505лв. - 13 проекта) и "Танц, танцов театър и пърформънс" (86450лв.- 8 проекта)

Направление: „Визуални изкуства“

Направление: Литература и популяризиране на четенето
 (Предишни: „Европейски езици, литература и превод“/
 „Литература, издателска дейност, оперативна критика,
 културна периодика и превод“)

Направление: "Културно наследство и социализация" (Предишни:
 „Историческо наследство, социализация на недвижими културни
 ценности и културни традиции на столицата“, От 2017 до 2021
 отделно направление „Нематериално културно наследство и
 културни традиции

Направление: "Мобилност"
 (Предишно: "Външна и вътрешна мобилност")

Направление: "Международни културни партньорства"
 (Предишно: "Културни партньорства и копродукции")

Направление: "Културно-образователни проекти, активни публики"

(Предишно: "Активно участие")

Направление: "Кино"

(Предишно: "Документално кино")

Направление: “София - творчески град на киното
(под егидата на ЮНЕСКО)

Приложение 3: Секторен анализ на изкуствата, културното наследство, културните и творчески индустрии и културния туризъм за периода 2012 - 2020 г.

Анализът е изготвен от Обсерватория по икономика на културата³

Сценични изкуства в София за периода 2012-2020 г.

Визуални изкуства в София за периода 2012-2020 г.

Културно наследство в София за периода 2012-2020 г.

Културни индустрии:

Музикална индустрия в София за периода 2012-2020 г.

Книгоиздаване в София за периода 2012-2020 г.

Печатни медии в София за периода 2012-2020 г.

Радио, телевизия и нови медии в София за периода 2012-2020 г.

Софтуер и видео игри в София за периода 2012-2020 г.

Дизайн в София за периода 2012-2020 г.

Архитектура в София за периода 2012-2020 г.

Рекламен пазар в София за периода 2012-2020 г.

Културен туризъм в София за периода 2012-2020 г.

Неформално обучение в областта на културата в София за периода 2012-2020 г.

³ Данните в секторния анализ на изкуствата, културните и творчески индустрии, културно наследство и културния туризъм са част от изследването „София – град на творческата икономика“, съвместно изследване на Обсерватория по икономика на културата и Столична община, Диана Андреева – Попйорданова и Биляна Томова, авторска методология, по данни на НСИ, 2012-2020 г.

В изследването „София – град на творческата икономика“ са използвани NACE кодове от класификацията на икономическите дейности по данни от структурната бизнес статистика по следните индикатори за всеки един от секторите в изкуствата, културните и творчески индустрии, културното наследство и културния туризъм за периода 2012 - 2020 г. : 1) Брой на организациите; 2) Заети; 3) Добавена стойност по факторни разходи; 4) Преки чуждестранни инвестиции; 5) Оборот

В две последователни таблици по - долу, е представена концентрацията на изкуствата, културните и творчески индустрии, културното наследство и културния туризъм в София спрямо данните за националното ниво - по четирите сектора, както и за всяко отделно изкуство, културна или творческа индустрия.

Представени са и данни за Неформалното обучение в областта на културата за периода 2012-2020 г. по следните показатели: брой на организациите, брой заети, добавена стойност по факторни разходи, оборот, и преки чуждестранни инвестиции.

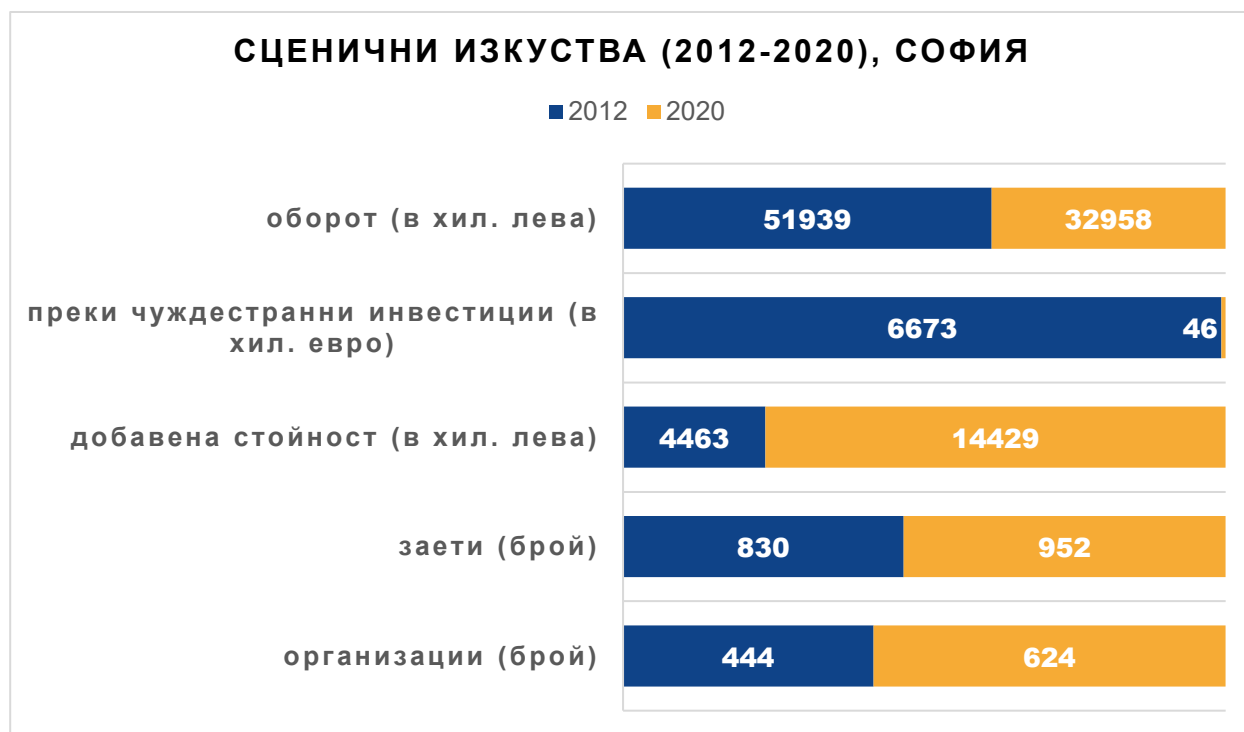
Таблица 1: Дял изкуствата, културните и творчески индустрии, културното наследство и културния туризъм в София – спрямо националното ниво, в %, за периода 2012-2020 г.

	Организаци и		Заети		Добавена стойност		Преки чуждестранни инвестиции		Оборот	
	2012	2020	2012	2020	2012	2020	2012	2020	2012	2020
Изкуства и културно наследство	36	38	40	38	67	54	99	95	65	53
Културни индустрии	52	54	66	69	82	79	92	87	80	78
Творчески индустрии	57	57	67	66	80	76	82	69	88	83
Културен туризъм	47	49	55	55	59	61	31	46	57	57

Таблица 2 Дял на подсекторите в изкуствата, културните и творчески индустрии, културното наследство и културния туризъм в София – спрямо националното ниво, в %, за периода 2012-2020 г.

	Организации		Заети		Добавена стойност		Преки чуждестранни инвестиции		Оборот	
	2012	2020	2012	2020	2012	2020	2012	2020	2012	2020
Визуални изкуства	39	39	40	41	61	54	98	95	60	57
Сценични изкуства	67	62	72	68	90	80	100	100	88	79
Културно наследство	19	14	26	19	37	27	86	96	39	33
Музикална индустрия	58	63	39	50	51	60	59	-	68	74
Книгоиздаване	53	54	52	52	62	58	71	87	58	55
Печатни медии	40	38	55	53	70	71	23	90	75	67
Филмова индустрия	84	82	94	91	98	92	100	85	98	94
Радио, телевизия и нови медии	53	51	91	78	72	71	86	76	88	80
Софтуер и видео игри	61	60	84	79	90	85	95	92	90	85
Дизайн	64	56	53	55	46	57	33	39	60	65
Архитектура	52	52	57	60	73	69	100	26	79	71
Рекламен пазар	60	61	72	72	86	81	79	74	91	86
Културен туризъм	48	49	55	55	59	61	31	46	57	57

Сценични изкуства в София за периода 2012-2020 г.

Анализът на данните за сценичните изкуства през периода 2012-2020 г. отразяват възходяща тенденция и осезаем ръст на показателите добавена стойност по факторни разходи, заети, и брой на организациите. Добавената стойност по факторни разходи в сценичните изкуства се увеличава близо три пъти или от 4 463 хил. лв. през 2012 г.- до 14 429 хил. лв. Нарастването се дължи на два от подпазарите в сценичните изкуства – „Изпълнителско изкуство“ – 8 485 хил. лв. и „Спомагателни дейности в изпълнителското изкуство“ – 4 923 хил. лв. Заетостта нараства от 830 заети през 2012 г. до 952 заети през 2020 г. Тук следва да отбележим, че 2020 г. бе белязана от КОВИД кризата, което се отрази осезаемо на сценичните изкуства и в частност на заетите в сценичните организации. Ето защо ще обърнем внимание на 2019 г., когато по този показател заетите в сценичните изкуства са били 1 129 или най-високата стойност в разглеждания период. Намалването на броя на заетите през 2020 г. се дължи основно на два от подпазарите – „Спомагателни дейности в изпълнителското изкуство“ и „Експлоатация на зали за представления“, поради приложението на противоепидемичните КОВИД мерки, пълняемост на залите между 30-50% от капацитета или частично преустановяване на дейността на сценичните организации.

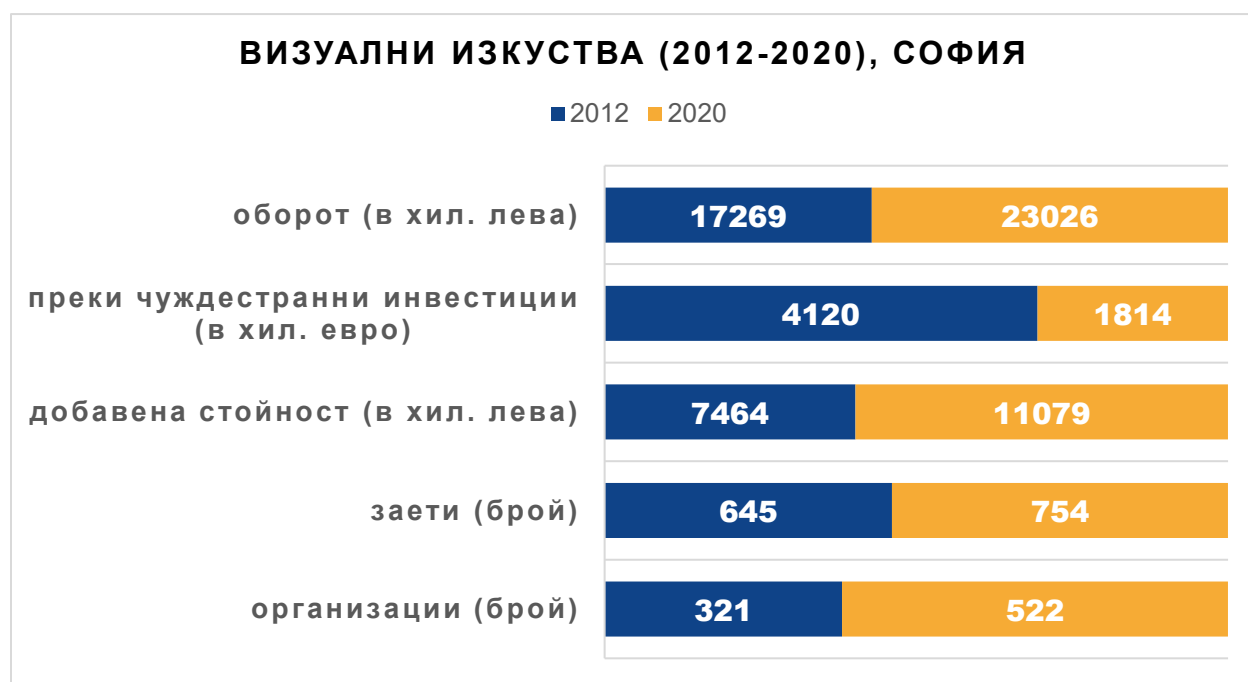
Другите два показателя, които наблюдаваме - преки чуждестранни инвестиции и оборот бележат спад в разглеждания период – 2012-2020 г. При оборота в сценичните изкуства наблюдаваме сходна тенденция, както при заетостта – през 2019 г., най-успешната година в анализирания период, оборота е 73 млн. лв., след което през 2020 г. намалява с над 40 млн. лв. и достига близо 33 млн. лв. Ако разгледаме началото на периода, през 2012 г., оборота е около 52 млн. лв. и се движи с положителна динамика до 2019 г. или постъпково увеличение до 2019 г. - с над 20 млн. лв. При преките чуждестранни инвестиции, сценичните изкуства реализират спад - от 6 700 000 евро до 46 000 евро през периода 2012-2020 г.

Броят на организациите в сценичните изкуства бележи ръст – от 444 организации през 2012 г. до 624 организации през 2020 г. Най - голям дял от броя на организациите имат два от подпазарите - „Изпълнителско изкуство“ и Спомагателни дейности в изпълнителското изкуство“.

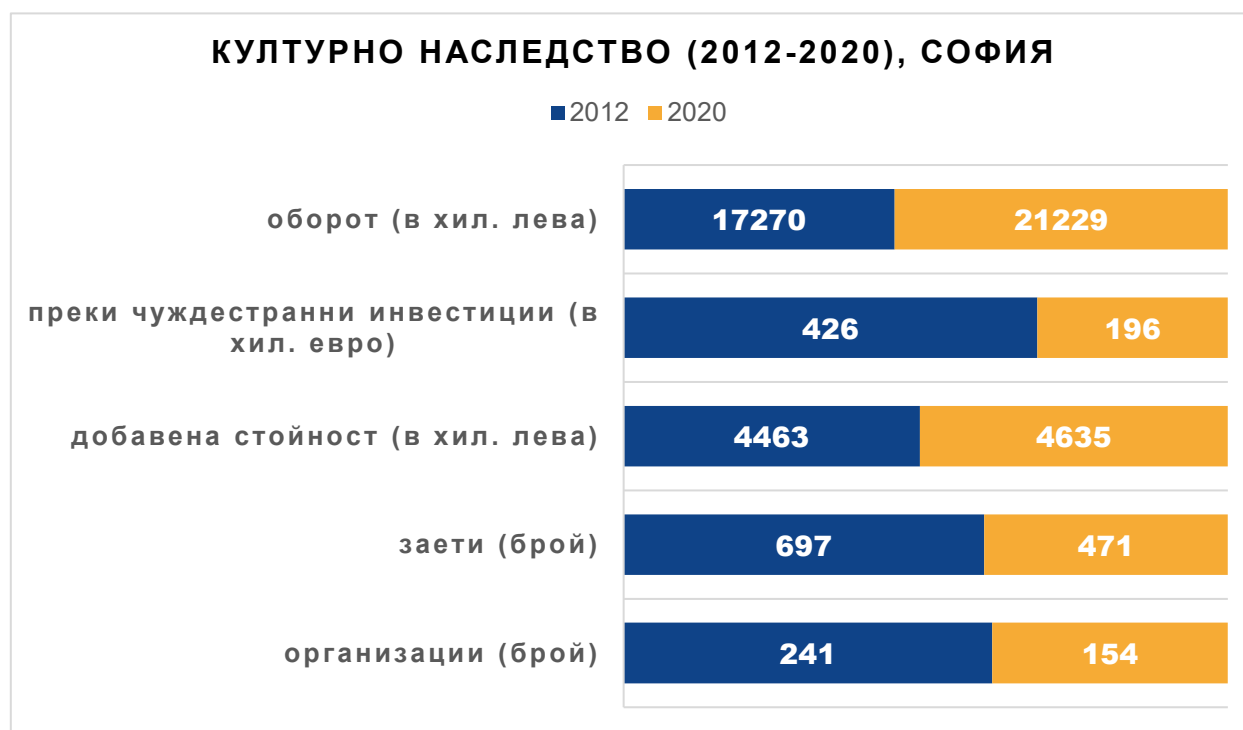
Визуални изкуства в София за периода 2012-2020 г.

Показателите за визуалните изкуства през периода 2012-2020 г. отразяват положителна динамика и съществено нарастване на добавена стойност по факторни разходи и оборота. Добавената стойност по факторни разходи във визуалните изкуства се увеличава един път и половина или от 7 464 хил. лв. през 2012 г. - до 11 079 хил. лв. Оборътът за разглеждания период бележи ръст от 17 269 хил. лв. през 2012 до 23 026 000 лв. през 2020 г. При оборота наблюдаваме спад във визуалните изкуства, в сравнение с 2019 г. – 38 042 000 лв., която определяме за най-успешната за периода 2012-2020 г. Заетостта нараства от 645 заети през 2012 г. до 754 заети през 2020 г. КОВИД кризата през 2020 г. се характеризира с намаление на заетите спрямо предходната или заетите във визуалните изкуства през 2019 г. са 864.

При преките чуждестранни инвестиции визуалните изкуства реализират спад - от 4,1 млн. евро до 1,8 млн. евро през периода 2012-2020 г. при този показател бихме могли да видим и в най-голяма степен въздействието на КОВИД кризата или в предходната година 2019 г. - преките чуждестранните са били 4,3 млн. евро. В класификацията на икономическите дейности, чрез които се наблюдава структурната бизнес статистика, има и недостатъци по отношение на кодовете за визуалните изкуства. Галериите и антикварните магазини се отчитат в код „Търговия на дребно в магазини с употребявани стоки“, което изкривява извадката за целите на икономическия анализ. Един от подходите, който следва да използва Столична община е създаването на регистър на галериите и регистър на антикварните магазини - като динамична извадка за ежегодно наблюдение. Броят на организациите нараства от 321 през 2012 г. на 522 през 2020 г. – с близо 200 повече.

Културно наследство в София за периода 2012-2020 г.

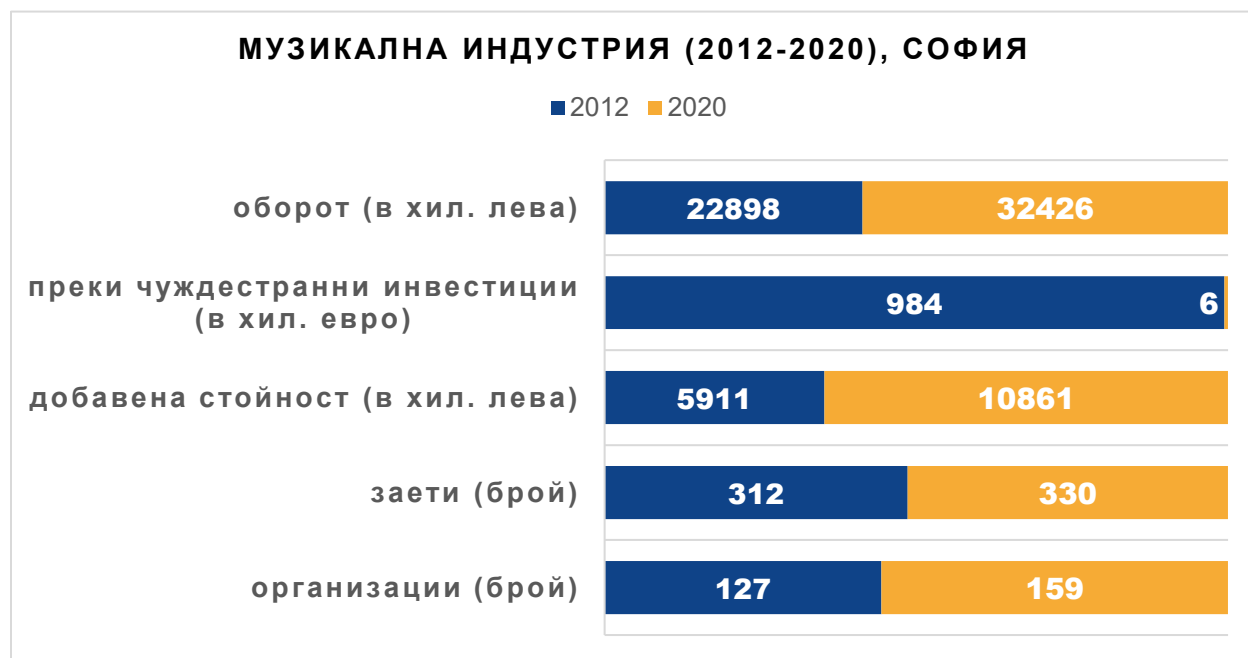
Индикаторите добавена стойност и оборот в културното наследство през периода 2012-2020 г. отразяват положителна динамика. Добавената стойност по факторни разходи в културното наследство се увеличава постъпково от 4 463 000 лв. през 2012 г. - до 4 635 000 лв. Интересно е да отбележим 2017 г. , в която добавената стойност по факторни разходи достига най-висока стойност – 6 435 000 лв., както и годината преди КОВИД кризата - 2019 г. с 5 950 000 лв. При оборота през периода 2012-2020 г. наблюдаваме най-висок ръст от всички показатели или от 17 270 000 лв. през 2012 до 21 229 000 лв. през 2020 г. При този показател наблюдаваме спад в културното наследство спрямо 2019 г. с 2 000 000 лв. Най-съществен спад в оборота в културното наследство през 2020 г. има подпазара „Опазване и стопанисване на културно-исторически паметници и места“ – близо три пъти.

Заетостта намалява от 697 заети през 2012 г. до 472 заети през 2020 г. КОВИД кризата през 2020 г. се характеризира с намаление на заетите спрямо предходната или заетите в културното наследство през 2019 г. са 566.

По отношение на преките чуждестранни инвестиции - в културното наследство наблюдаваме спад - от 426 000 евро до 196 000 евро през периода 2012-2020 г. При този показател бихме могли да видим както въздействието на КОВИД кризата, така също и още по-важно международното проектно финансиране в културното наследство. През 2015 г. преките чуждестранни инвестиции са били 658 000 евро, а през далечната 2010 г. 9 716 000 евро. Броят на организациите намалява от 241 през 2012 г., на 154 през 2020 г.

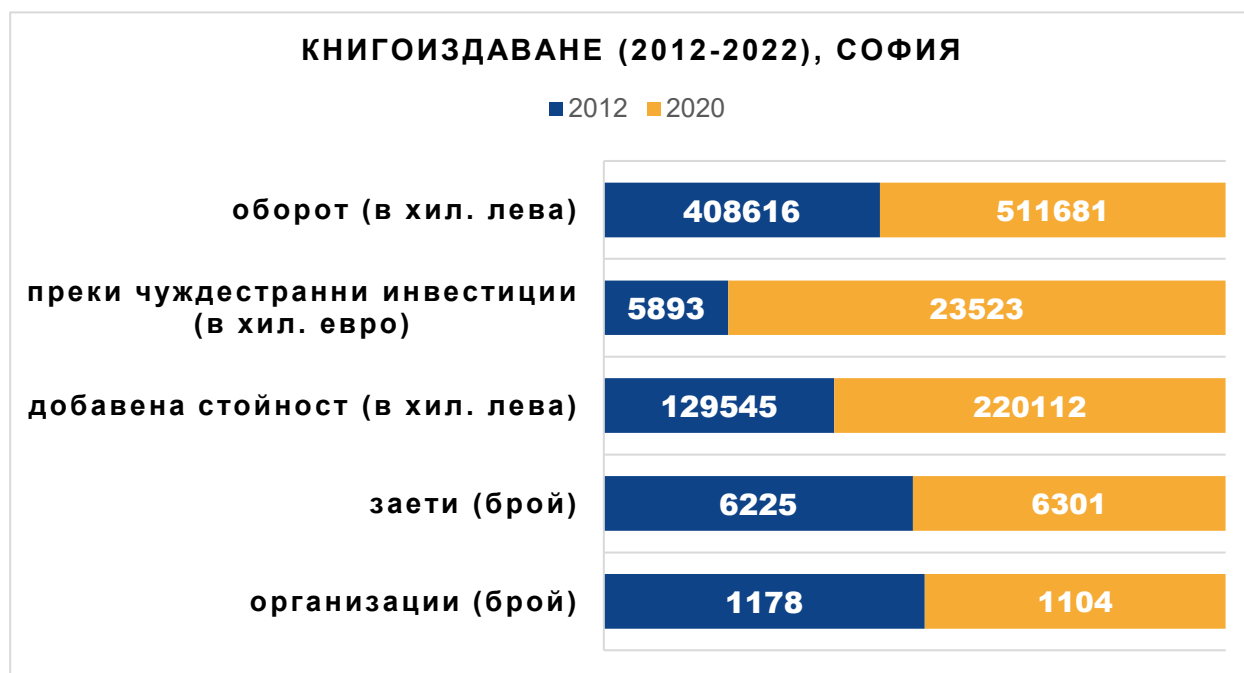
Културни индустрии

Музикална индустрия в София за периода 2012-2020 г.

Данните за музикалната индустрия в Столична община за периода 2012 - 2020 г. отразяват нарастване на добавената стойност по факторни разходи, оборот, брой на организациите и заетите. По отношение на добавената стойност по факторни разходи наблюдаваме следните тенденции: за периода 2012 -2020 г. нарастването на този показател е от 5 911 000 лв. през 2012 г. до 10 861 000 лв. основен двигател на икономически растеж в музикалната индустрия са два от подпазарите - "Търговия на дребно с аудио и видео записи" и "Звукозаписване и издаване на музика", които имат около 80% дял на добавената стойност по факторни разходи в София. Въпреки повече от един път и половина ръст по този показател, КОВИД кризата се е отразила на добавена стойност спрямо предкризисната 2019 г. с около 2 000 000 лв. по-малко. При оборота в музикалната индустрия се наблюдава положителна динамика за периода 2012-2020 г. - нарастването е от 22 898 000 лв. през 2012 до 32 426 000 лв. през 2020 г. И при този показател отново наблюдаваме неблагоприятен ефект на КОВИД кризата или намаление с около 6 000 000 лв. Спад на оборота в музикалната индустрия наблюдаваме и по отношение на предходните години - 2017г. и 2018 г. или ефекта на КОВИД кризата върна оборота на музикалната индустрия до нивото на 2016 г. при броя на организациите в музикалната индустрия наблюдаваме ръст за периода 2012-2020 г. с 32 организации или от 127 организации през 2012 г. до 159 през 2020 г. и тук основно нарастване и над 80% дял на броя на организациите се дължат на "Търговия на дребно с аудио и видео записи" и "Звукозаписване и издаване на музика". Или общо за двата подпазара - 148 организации. Заетите нарастват от 312 през 2012 г. до 330 през 2020 г. Спрямо 2018 и 2019 г. – намалението е с около 70 заети. Най-големият дял от подпазарите по брой на заети има "Звукозаписване и издаване на музика" - 282 заети. Единственият показател, който бележи спад за периода 2012-2020 г. е преки чуждестранни инвестиции – от 984 000 евро през 2012 г. на 6 000 евро. Преките чуждестранни инвестиции за периода 2012 – 2020 г. се реализират на един подпазар - "Звукозаписване и издаване на музика". В предкризисната 2019 г., преките чуждестранни инвестиции в музикалната индустрия са били 232 000 евро, отново реализирани на 100% на подпазара - Звукозаписване и издаване на музика.

Книгоиздаване в София за периода 2012-2020 г.

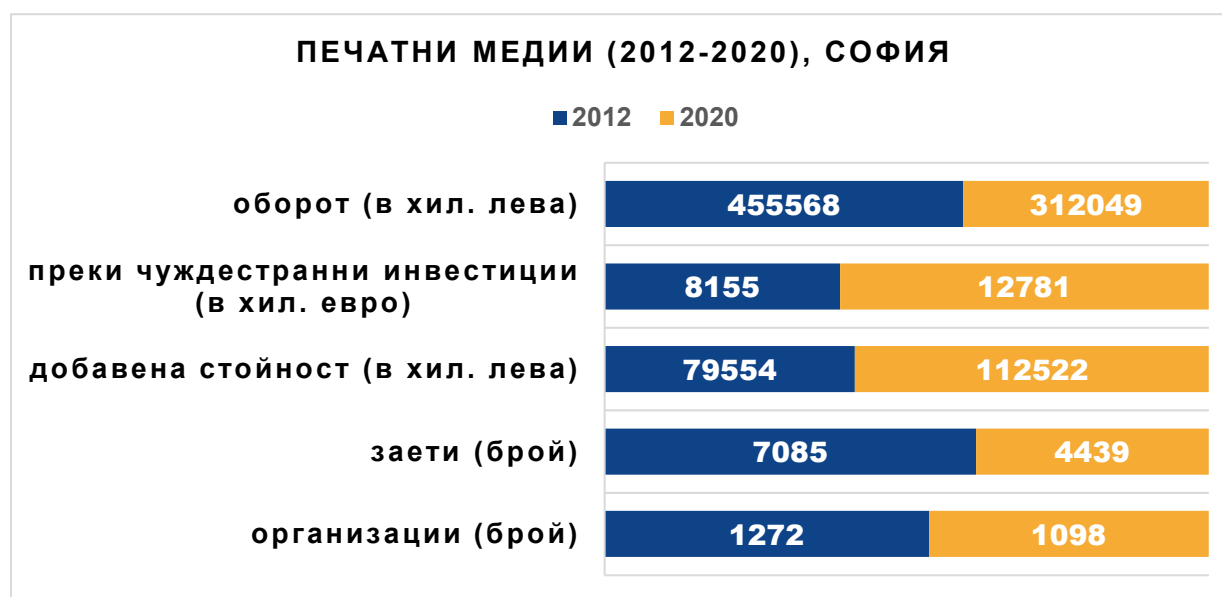
Данните за книгоиздаването в София показват възходяща динамика по показателите – добавена стойност по факторни разходи, преки чуждестранни инвестиции, заети и оборот. Добавената стойност по факторни разходи бележи ръст от 129 545 000 лв. през 2012 г. до 220 112 000 лв. през 2020 г. Интересно е да се отбележи, че два от подпазарите в книгоиздаването бележат ръст през 2020 г., въпреки КОВИД кризата. Това са “Търговия на дребно с книги” и “Издаване на книги” – съответно ръста при първия подпазар е от 5 702 000 лв. през 2019 г. до 6 476 000 лв. през 2020 г., при втория подпазар добавената стойност нараства от 34 335 000 лв. през 2019 г. до 43 956 000 лв. през 2020 г. При подпазара “Издаване на книги” за периода 2012-2020 г., наблюдаваме изпреварваща тенденция на ръст спрямо останалите подпазари в книгоиздаването – от 26 200 000 лв. през 2012 г. до 43 956 000 лв. През 2020 г. При преките чуждестранни инвестиции за периода 2012-2020 г. отчитаме почти четири пъти ръст или от 5 893 000 евро през 2012 г., до 23 523 000 евро през 2020 г. Въпреки намалението на преките чуждестранни инвестиции в книгоиздаването през 2020 г. спрямо 2019 г. (24 236 000 евро), ръст дори и по време на КОВИД пандемията бележат подпазарите “Търговия на дребно с книги” и “Издаване на книги”.

При оборота в книгоиздаването за периода 2012-2020 г. - наблюдаваме ръст в абсолютни стойности или от 408 616 000 лв. през 2012 достига до 511 681 000 лв. през 2020 г. Оборътът намалява спрямо 2019 г., когато са достигнати най-високи стойности – 582 894 000 лв. или с около 70 000 000 лв. по-малко през 2020 г., но наблюдаваме обратна тенденция на подпазара “Издаване на книги” – през 2019 г. 92 454 000 лв. за да достигне до 104 162 000 лв. или най-високата стойност за периода 2012-2020 г.

По показател заети в книгоиздаването се наблюдава ръст за периода 2012-2020 г. или от 6 225 заети през 2012 г. до 6 301 през 2020 г. Спрямо заети през 2018 и 2019 г., отчитаме спад с над 500 заети, като намалението засяга всички подпазари в книгоиздаването.

Броят на организациите е единственият показател, по който отчитаме спад за периода 2012-2020 г. или 1 178 през 2012 г. до 1 104 през 2020 г.

Печатни медии в София за периода 2012-2020 г.

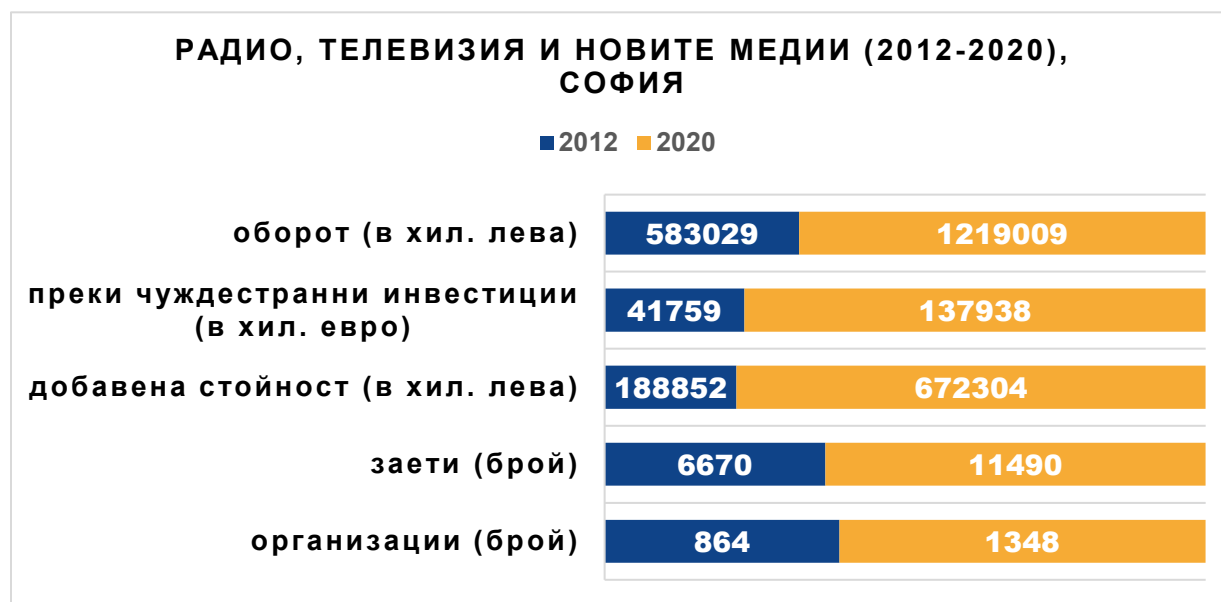
Данните за периода 2012-2020 г. за печатните медии в София показват увеличение на добавената стойност по факторни разходи и преките чуждестранни инвестиции, но и спад на брой на заетите, оборота и броя на организациите.

По отношение на добавената стойност наблюдаваме ръст за периода 2012-2020 г. или от 79 554 000 лв. през 2012 г. до 112 522 000 лв. през 2020 г. Добавената стойност в печатните медии намалява с повече от 20 000 000 лв. през 2020 г. спрямо 2019 г. (133 503 000 лв.), като спад наблюдаваме на два от подпазарите в печатните медии – “Издаване на вестници” и “Печатане на вестници”. При оборота в печатните медии наблюдаваме трайна тенденция на спад на подпазара “Печатане на вестници” или от 77 018 000 лв. през 2012 г. до 16 286 000 лв. през 2020 г., както и на подпазара “Издаване на вестници” – от 127 029 000 лв. през 2012 г. до 54 475 000 лв. през 2020 г. Сходна тенденция се наблюдава и на подпазара “Издаване на списания и други периодични издания” – от 60 848 000 лв. през 2012 г. до 46 694 000 лв. през 2020 г. Трайната тенденция на спад в оборота от тези три подпазара можем да обвържем и проследим през периода 2012-2020 г. - със смяната на бизнес модела в печатните медии и преминаване в онлайн среда. По отношение на преките чуждестранни инвестиции в печатните медии наблюдаваме ръст за периода 2012-2020 г. или 8 155 000 евро през 2012 г. до 12 781 000 евро през 2020 г. Въпреки КОВИД кризата, по този показател през 2020 г. се достига най-висока стойност на преките чуждестранни инвестиции.

Броят на заетите бележи спад за периода 2012-2020 г. или от 7 085 заети през 2012 г. до 4 439 заети през 2020 г. Най-голям спад по брой заети се реализира на три от подпазарите – “Печатане на вестници”, “Издаване на вестници” и “Издаване на списания и други периодични издания”. При печатането на вестници намалението на заетите е от 362 през 2012 г. до 134 през 2020 г., при втория подпазар “Издаване на вестници” – намалението е от 1821 през 2012 г. на 933 през 2020 г. и на подпазара Издаване на списания и други периодични издания, наблюдаваме спад на заетите от 1 210 през 2012 г. до 693 през 2020 г.

При броят на организациите също отчитаме спад за периода 2012-2020 г. или от 1 272 през 2012 г. на 1 098 през 2020 г. И при този показател се потвърждава тенденцията за спад основно на трите подпазара - “Печатане на вестници”, “Издаване на вестници” и “Издаване на списания и други периодични издания”.

Радио, телевизия и нови медии в София за периода 2012-2020 г.

Всички показатели – добавена стойност по факторни разходи, оборот, преки чуждестранни инвестиции, заети и брой на организациите, които наблюдаваме за “Радио, телевизия и нови медии” отбелязват трайна положителна динамика и възходящ растеж за периода 2012-2020 г.

Добавената стойност по факторни разходи бележи повече от три пъти ръст за периода 2012 – 2020 г. или от 188 852 000 лв. през 2012 г. до 672 304 000 лв. през 2020 г. Най-голяма възходяща динамика се наблюдава на подпазарите “Създаване и излъчване на радиопрограми” – от 6 723 000 лв. през 2012 г. до 9 890 000 лв. през 2020 г., “Създаване и излъчване на телевизионни програми” – от 50 742 000 лв. през 2012 г. до 219 218 000 лв. и “Web-портали” – от 6 405 000 лв. през 2012 г. до 27 223 000 лв. през 2020 г. В кризисната 2020 г. добавената стойност по факторни разходи спрямо 2019 г. бележи ръст или от 643 985 000 лв. до 672 304 000 лв.

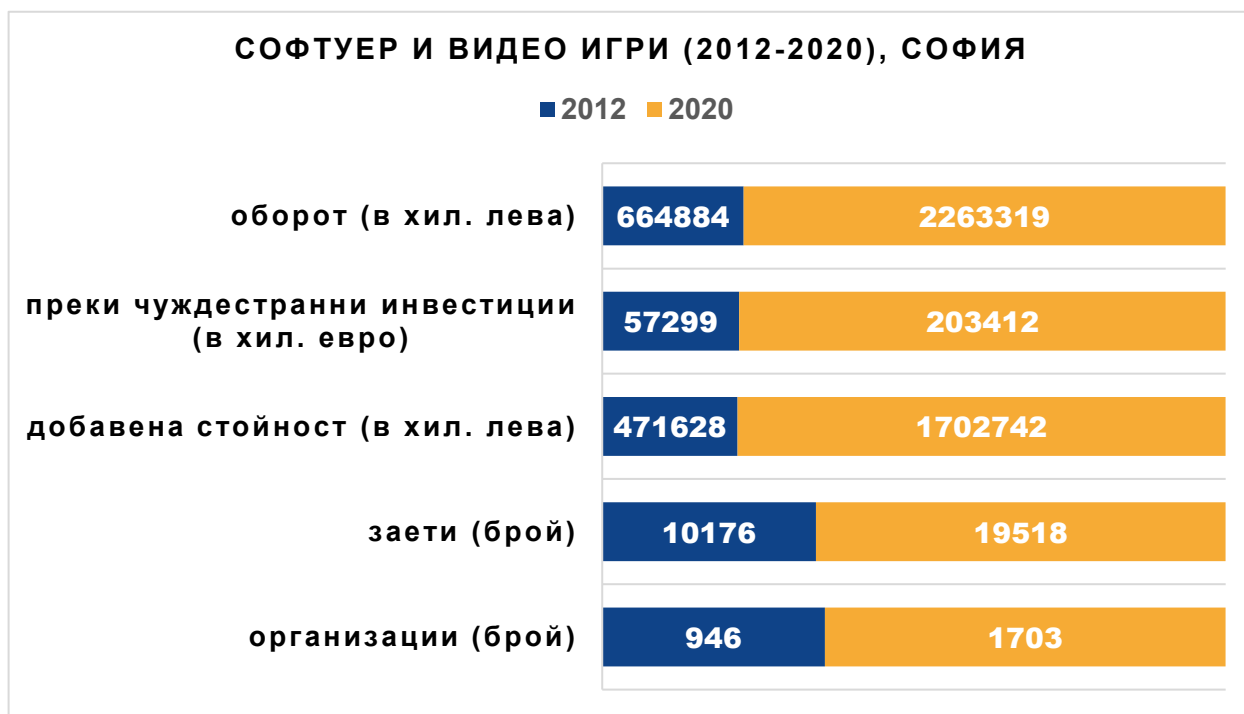
В тази културна индустрия наблюдаваме обратна тенденция на показателите спрямо 2019 г. Това е налице и поради факта, че КОВИД мерките бяха свързани преди всичко с ограничаване на социалните контакти и преминаване на работа в онлайн среда, а медиите се превърнаха в основен източник за информация и прекарване на времето с ограничителните КОВИД мерки.

При оборота в “Радио, телевизия и нови медии” наблюдаваме положителна динамика на числата, близо два пъти нарастване – или от 583 029 000 лв. през 2012 г. до 1 219 009 000 лв. през 2020 г. с най-голям дял по този показател е подпазара “Създаване и излъчване на телевизионни програми” – с 470 511 000 лв. през 2020 г.

Броят на заетите в “Радио, телевизия и нови медии” също бележи ръст за периода 2012-2020 г. или от 6 670 заети през 2012 г. до 11 490 заети през 2020 г. По този показател наблюдаваме постъпкова положителна динамика , при това с устойчиви тенденции за периода 2012-2020 г.

При броя на организациите в “Радио, телевизия и нови медии” за периода 2012-2020 г. се наблюдава ръст от 864 организации през 2012 г. до 1 348 организации през 2020 г. Най-висока динамика по отношение на броя на организациите се наблюдава на подпазара “WEB портали или от 164 организации през 2012 г. до 218 организации през 2020 г. този подпазар в най-голяма степен свързваме с новите бизнес модели и медийната конвергенция в последните години в областта на радиото и телевизията.

Софтуер и видео игри в София за периода 2012-2020 г.

Софтуерът и видео игрите за разглеждания период 2012-2020 г. бележат най-висока положителна динамика по показателите добавена стойност по факторни разходи, преки чуждестранни инвестиции, оборот, брой на заети и брой на организации. Това е културната индустрия в София, която бихме могли да наречем двигател на икономически растеж за периода 2012 -2020 г.

По отношение на показателя добавена стойност по факторни разходи, наблюдаваме повече от три пъти увеличение за разглеждания период или от 471 628 000 лв. през 2012 г. до 1 702 742 000 лв. през 2020 г. В най-голяма степен бързото увеличение на добавената стойност по факторни разходи се дължи на два от подпазарите “Видео игри и компютърно програмиране”.

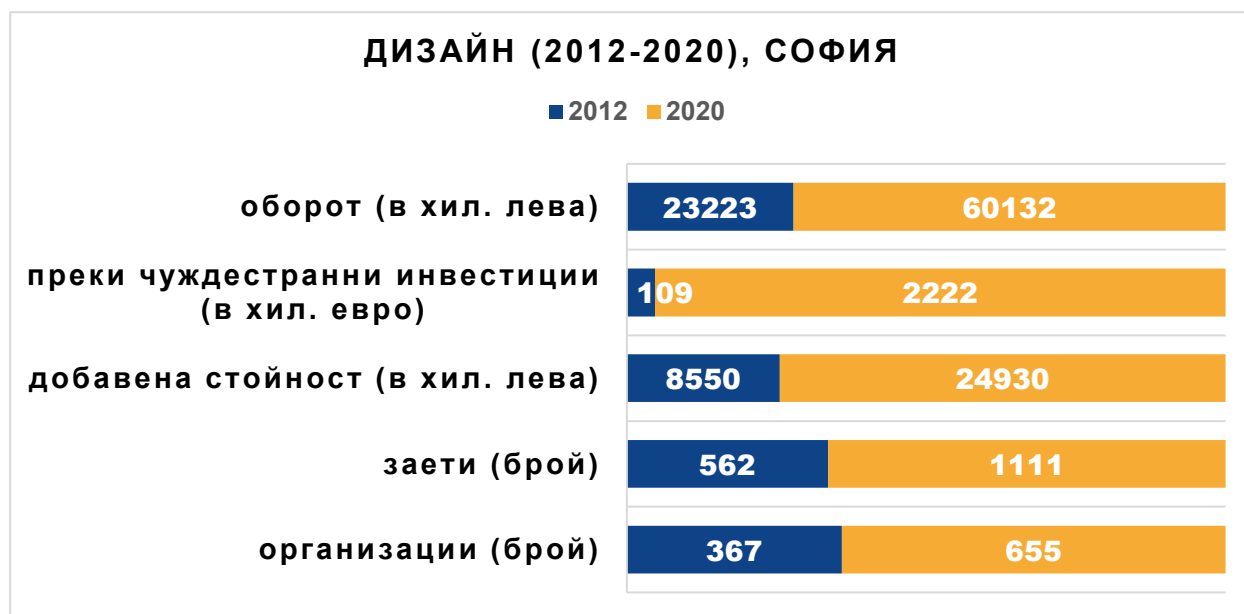
Оборотът в софтуера и видео игрите за периода 2012-2020 г. нараства от 664 884 000 лв. през 2012 г. до 2 263 319 000 лв. през 2020 г. В сравнителен аспект с 2019 г., през 2020 г., която е белязана от КОВИД кризата, оборота нараства с близо 200 000 лв.

Друг показател с положителна динамика при анализ на “Софтуер и видео игри” е преки чуждестранни инвестиции от 57 299 000 евро до 203 412 000 евро през 2020 г. При този показател основен подпазар, който привлича преките чуждестранни инвестиции е “Компютърно програмиране” с повече от 90% дял за периода 2012-2020 г.

Броят на заетите нараства от 10 176 през 2012 г. до 19 518 заети през 2020 г. И тук с най-голям дял е “Компютърно програмиране” с над 90% от заетите през периода 2012-2020 г.

Броят на организациите в “Софтуер и видео игри” нараства от 10 176 до 19 518 организации през 2020 г.

Дизайн в София за периода 2012-2020 г.

Показателите за “Дизайн” през периода 2012-2020 г. в София - добавена стойност по факторни разходи, преки чуждестранни инвестиции, оборот, брой на заети и брой на организации очертават положителна динамика и устойчиво нарастване в абсолютни стойности.

Добавената стойност по факторни разходи за периода 2012-2020 г. се увеличава близо два пъти и половина или от 8 550 000 лв. до 24 930 000 лв. през 2020 г. в тази творческа индустрия, кодовете за икономическите дейности отчитат само един код или подпазар, чрез който наблюдаваме дейностите и показателите в дизайна “Специализирани дейности в областта на дизайна”. Логично както за добавената стойност по факторни разходи, така и за останалите показатели разглеждаме само този подпазар.

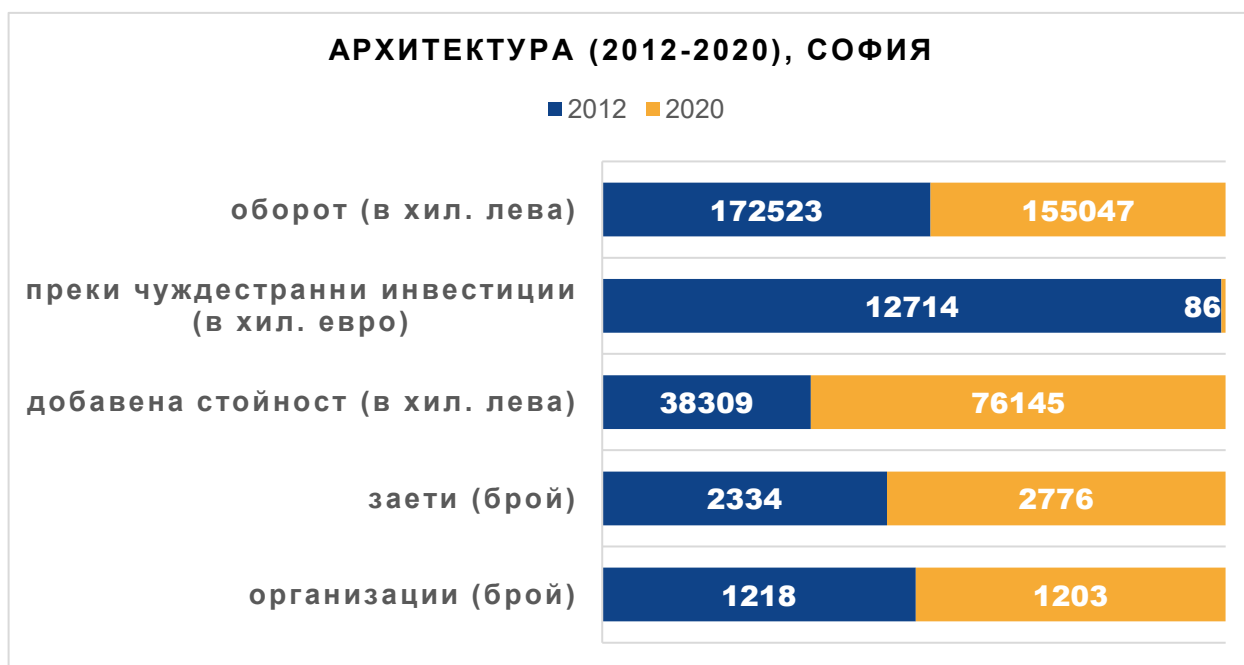
По отношение на оборота в “Дизайн” за разглеждания период от 23 223 през 2012 г. достига до 60 132 000 лв. през 2020 г., поради КОВИД кризата намалението по този показател е с повече от 5 500 000 лв.

При преките чуждестранни инвестиции за периода 2012-2020 г. наблюдаваме възходяща динамика – от 109 000 евро през 2012 г. до 2 222 000 евро през 2020 г. По този показател за разглеждания период най-големи преки чуждестранни инвестиции са реализирани през 2017 г. и 2018 г., съответно 3 729 000 евро и 3 283 000 евро. Въпреки КОВИД кризата, преките чуждестранни инвестиции в дизайна бележат ръст през 2020 г. 2 222 000 евро, спрямо 2019 г. – 1 652 000 евро.

Броят на заетите в дизайна бележи ръст от 562 през 2012 г. до 1 111 заети през 2020 г. По този показател се наблюдава устойчива положителна динамика за периода 2012-2020 г. и ръста на заетостта в Дизайна не се повлиява от неблагоприятните ефекти на КОВИД кризата, ясно изразени при други изкуства или културни индустрии.

Броят на организациите в “Дизайн” има положителна динамика и устойчив темп на нарастване или от 367 организации през 2012 г. достига до 655 организации през 2020 г. Най-голям прираст на брой организации наблюдаваме през периодите 2013-2014 г., както и през 2018-2019 г.

Архитектура в София за периода 2012-2020 г.

Динамиката на числата за периода 2012-2020 г. в “Архитектура” в София показват следните тенденции – динамика на положителен растеж в показателите добавена стойност по факторни разходи и броя на заетите и спад при оборота, броя на организациите и преките чуждестранни инвестиции.

В кодовете на икономическите дейности на структурната бизнес статистика – архитектурата се отчита с един подпазар – “Архитектурни дейности”.

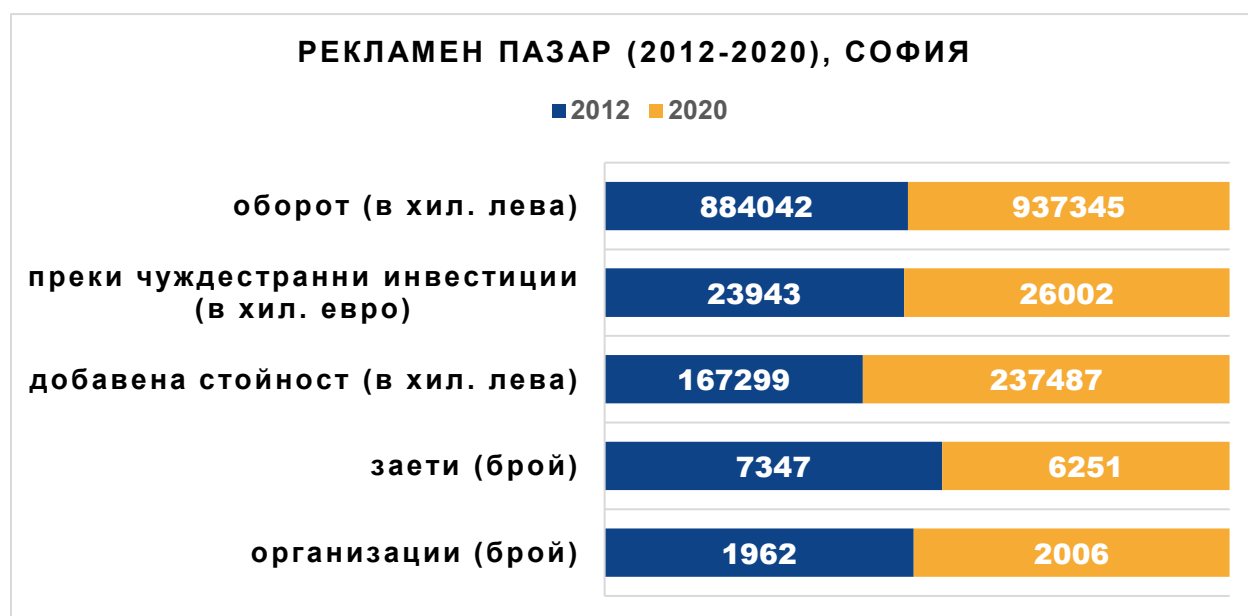
По отношение на добавената стойност по факторни разходи за периода 2012-2020 г. наблюдаваме положителен темп на нарастване – от 38 309 000 лв. през 2012 г. до 76 145 000 лв. или близо два пъти увеличение. Спрямо 2019 г., добавената стойност намалява незначително с около 140 000 лв. през 2020 г., която се характеризира с КОВИД кризата. Ръст за периода 2012-2020 г. в архитектурата бележи и броят на заетите – от 2 334 през 2012 г. до 2 776 заети през 2020 г. По този показател отчитаме спад през 2020 г. спрямо 2019 г. с около 100 заети и се достига нивото на 2018 г.

Броят на организациите спада незначително от 1 218 през 2012 до 1 203 през 2020 г.

Преките чуждестранни инвестиции в “Архитектура” за периода 2012-2020 г. също така бележат спад – от 12 714 000 евро през 2012 г. до 86 000 евро през 2020 г. Средно за периода преките чуждестранни инвестиции са в диапазона 2 500 000 - 3 500 000 евро, като най- голям обем те са достигали в 2012 г. – 12 714 000 евро.

По показател оборот в “Архитектура” за периода 2012-2020 г., наблюдаваме намаление от 172 523 000 лв. през 2012 г. до 155 047 000 лв. през 2020 г. Намалението има пряка връзка с големия обем преки чуждестранни инвестиции през 2012 г., като през следващата 2013 г. – около 90 000 000 лв. и се наблюдава близо два пъти спад. Достигането на най-ниската точка през 2013 г. поставя началото на период с възходяща динамика и постъпково нарастване в периода 2013-2020 г.

Рекламен пазар в София за периода 2012-2020 г.

Тенденциите на рекламния пазар в София за периода 2012-2020 г. по показателите добавена стойност по факторни разходи, оборот, преки чуждестранни инвестиции, брой на заети и брой на организации са следните: нарастване и положителна динамика по четири показателя – добавена стойност по факторни разходи, брой на организациите, преки чуждестранни инвестиции и оборот и спад на заетите.

По отношение на добавената стойност по факторни разходи - наблюдаваме ръст от 167 299 000 лв. през 2012 г. до 237 487 000 лв. през 2020 г. Спрямо 2019 г. по този показател се реализира спад 16 000 лв. на подпазар "Дейност на рекламните агенции". Обратна е тенденцията на другия подпазар - "Дейности по продажба на медийно време и място за реклама", на който се наблюдава повишение с около 4 000 000 лв.

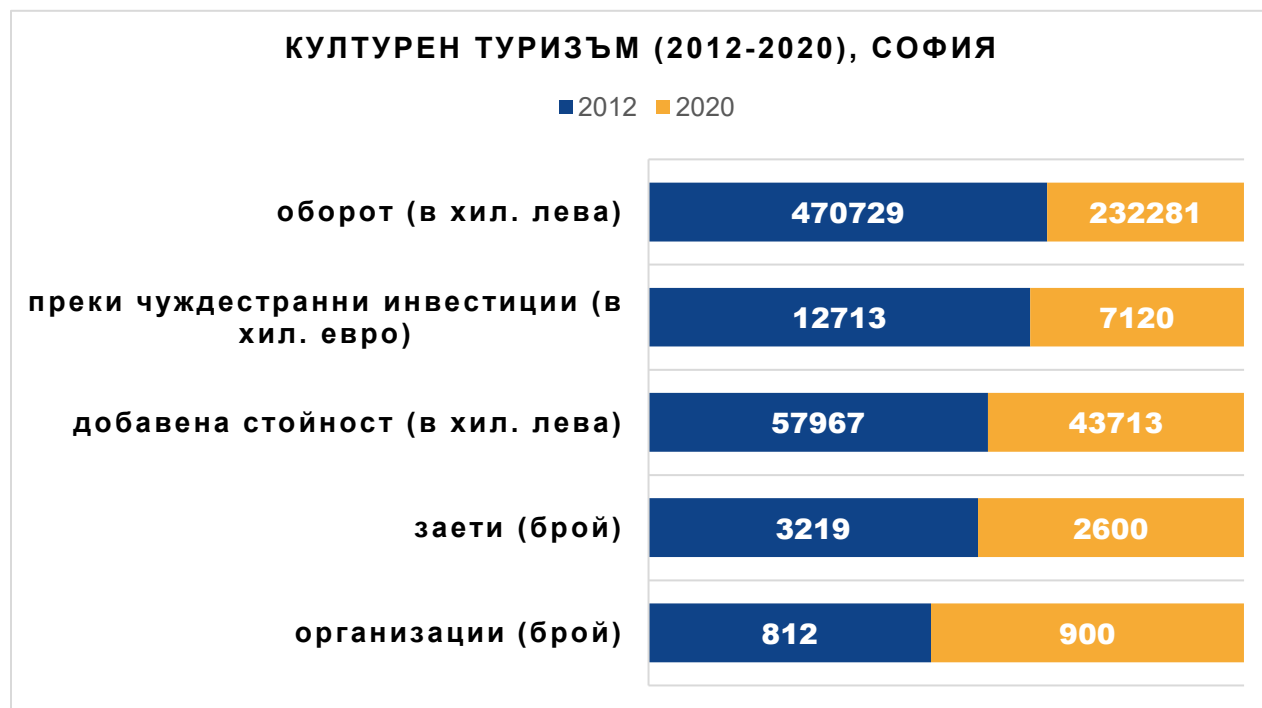
Оборотът на рекламния пазар за периода 2012-2020 г. бележи значителен ръст от 884 042 000 лв. до 937 345 000 лв. Спрямо 2019 г. наблюдаваме спад в оборота от около 95 000 лв. И при този показател спада се дължи на подпазара "Дейност на рекламните агенции".

При преките чуждестранни инвестиции, въпреки положителната динамика на числата за периода 2012-2020 г. или от 23 943 000 евро през 2012 г. до 26 002 през 2020 г., преките чуждестранни инвестиции в "Рекламен пазар" бележат спад спрямо периода 207-2019 г. с около 1 000 000 евро.

Броят на организациите е четвърти показател при анализа на рекламния пазар, при който наблюдаваме ръст през периода 2012-2020 г. или от 1 962 организации през 2012 г. до 2 006 организации през 2020 г. Наблюдава се спад по този показател както и спрямо предходната 2019 г., така също и за периода 2017-2019 г. Намалението на броя на организациите се реализира и на двата подпазара "Дейност на рекламните агенции" и "Дейности по продажба на медийно време и място за реклама".

При броя на заети наблюдаваме спад в периода 2012-2020 г. или от 7 347 заети през 2012 г. на 6 251 заети през 2020 г. При този показател следва да отбележим въздействието на КОВИД кризата върху броя на заетите в рекламния пазар или намаление спрямо периода 2017-2019 г. с около 1 200 заети.

Културен туризъм в София за периода 2012-2020 г.

При анализ на културния туризъм на територията на София за периода 2012-2020 г. динамиката на числата по разглежданите показатели: добавена стойност по факторни разходи, оборот, преки чуждестранни инвестиции, брой на заетите и брой на организациите, наблюдаваме драстичен спад през 2020 г. спрямо началото на периода по всички показатели, освен по брой на организациите, където наблюдаваме постъпково увеличение.

Добавената стойност в културния туризъм за периода 2012-2020 г. намалява с близо 14 000 000 лв. или от 57 967 000 лв. през 2012 г. до 43 713 000 лв. през 2020 г. намалението спрямо предходната 2019 г. е с повече от 41 000 000 лв. По време на КОВИД кризата туризмът, в т.ч. и културният туризъм бяха сред най-засегнатите сектори в световен мащаб.

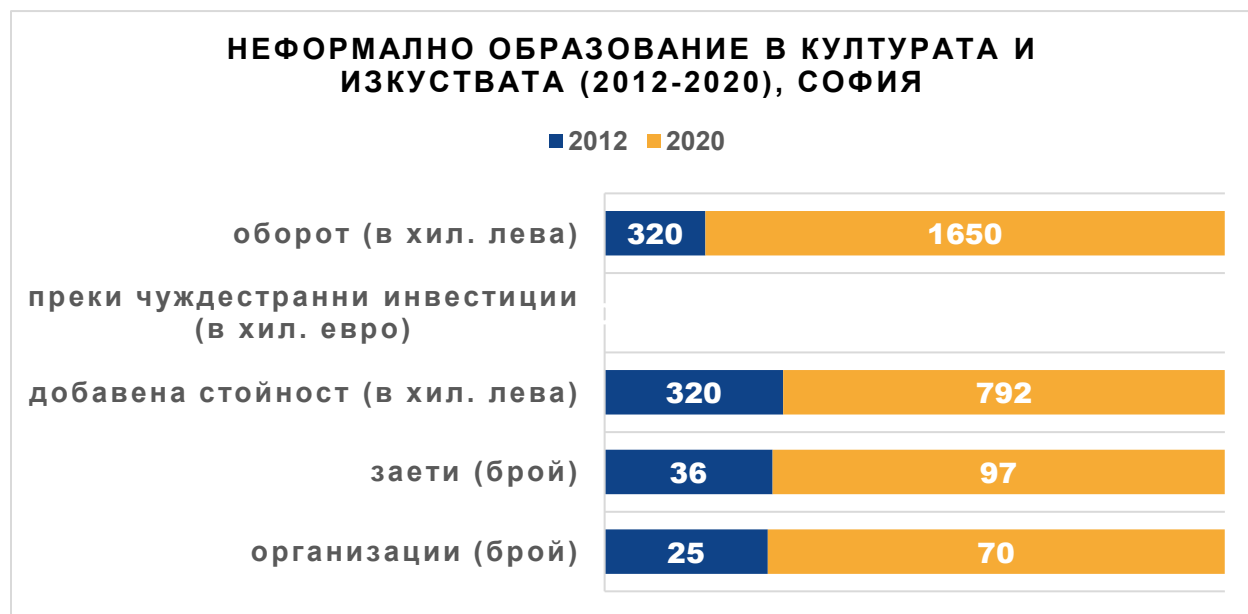
При преките чуждестранни инвестиции в културния туризъм за периода 2012-2020 г., наблюдаваме сходни тенденции или от 12 713 000 евро през 2012 г. до 7 120 000 евро през 2020 г. основно намалението се наблюдава, поради спад при чуждестранните посещения на територията на София. Намалението на преките чуждестранни инвестиции през 2020 г. - спрямо предходната 2019 г. е с над 2 000 000 евро.

Оборотът в културния туризъм в София за периода 2012-2020 г. намалява близо два пъти – или от 470 729 000 лв. на 232 281 000 лв. Намалението на оборота през 2020 г. спрямо 2019 г. (831 961 000), е с близо 600 000 000 лв.

Броят на заетите в културния туризъм също бележи спад – от 3 219 заети през 2012 г., на 2 600 заети през 2020 г. Спрямо 2019 г., намалението през кризисната 2020 г. е с около 1 200 заети.

Единственият показател, който бележи ръст в културния туризъм за 2020 г. спрямо началото на разглеждания период 2012 г. е броя на организациите или 812 организации през 2012 г. достига 900 през 2020 г. Макар, че наблюдаваме положителна динамика по този показател, спрямо предходната 2019 г., през 2020 г. намалението е с 54 организации.

Неформално обучение в областта на културата в София за периода 2012-2020 г.

Един от интересните показатели, който ни дава допълнителна информация в професионалното образование в културата и изкуствата в София, е неформалното обучение в областта на културата. Един от приоритетите в Стратегията за култура на Столична община - е развитието на човешкия капитал, при който неформалното образование има изключително важна роля.

Данните за “Неформално обучение в областта на културата” за периода 2012-2020 г. в София, показват възходяща положителна динамика по показателите: добавена стойност по факторни разходи, оборот, брой на заети, брой на организации. Според данните за периода 2012-2020 г. не е имало преки чуждестранни инвестиции.

За периода 2012-2020 г. броят на организациите в Неформалното обучение в областта на културата отбелязва ръст от 25 през 2012 г. до 70 организации през 2020 г. КОВИД кризата през 2020 г. не е повлияла върху броя на организациите, макар и постъпково ръста между 2019-2020 г. е с една организация.

Заетите в неформалното обучение в областта на културата се увеличават от 36 през 2012 г. на 97 през 2020 г. в допълнение – тук бихме могли да отразим и броя на наетите по служебни отношения, които нарастват от 16 през 2012 г. до 49 наети през 2020 г.

Добавената стойност по факторни разходи в “Неформално обучение в областта на културата” също бележи ръст от 320 000 лв. през 2012 г. до 792 000 лв. през 2020 г., но спрямо 2019 г. (1 003 000 лв.) през 2020 г. наблюдаваме спад с около 200 000 лв. Причините за спада в добавената стойност през 2020 г. са предприетите КОВИД мерки, които бяха свързани със затваряне частично или изцяло на школите по изкуства.

Оборотът в неформалното обучение в областта на културата бележи близо пет пъти нарастване за периода 2012-2020 г. или от 320 000 лв. до 1 650 000 лв. Намалението на оборота през 2020 г. спрямо 2019 г. е с над 460 000. лв., поради КОВИД кризата и предприетите мерки.

Приложение 4: Културни институции и пространства към Столична община

Столична община управлява и финансира частично и/или изцяло дейността на:

- Общинските театри със статут на общински културни институти: театър „София“, Малък градски театър „Зад канала“, театър „Възраждане“, Столичен куклен театър;
- Софийска градска художествена галерия и нейните клонове „Васка Емануилова“ и „Дечко Узунов“;
- Регионалният исторически музей – София, който освен сградата на Централната минерална баня стопанисва и Античния културно-комуникационен комплекс „Сердика“, зона „Ларго“, Археологически парк „Западна порта“ и Триъгълна кула на Сердика;
- Регионален център за съвременни изкуства „Топлоцентрала“;
- Столична библиотека и нейните филиали – „Сердика“, „Люлин“ и „Студентски“, както и „Овча купел“, който заработи през 2022 г.;
- Общинските културни институти: Дом на културата „Красно село“, Общински културен институт „Надежда“, Дом на културата „Искър“ и Дом на културата „Средец“, които поддържат целеви пространства за култура и осигуряват издръжка на културните формации Камерен ансамбъл „Софийски солисти“, Струнен квартет „Големинов“, Театър „Сириус“, Софийски духов оркестър, Оркестър „Симфониета София“ и Джаз формация „София“;
- Къщата музей на Пейо Яворов, която Столична община придоби през 2019 г., за да съхрани духовната история и поддържа музейната сбирка от ръкописи, оригинални фотографии, личната библиотека и други вещи на поета; (Къщата музей бе закупена от Столична община, но се стопанисва и управлява от Националният литературен музей);
- Съвместно с фондация „Следваща страница“ от 2015 г. Столична община поддържа „Къща за литература и превод“ за целева подкрепа за развитие на преводната литература и популяризиране на българските автори на чужди езици;
- Съвместно с Асоциация за развитие на София СО управлява пространство SofiaLab;
- Съвместно със „Сдружение за градски читални“ чрез Общинско предприятие „Туризъм“ поддържа туристически информационен център „Читалнята“;
- Общинското дружество „Пазари Възраждане“ ЕАД стопанисва лятно кино „Кабана“ и галерия „Сердика“ на Женския пазар;
- Лятната естрада в Борисовата градина.

Приложение 5: Ежегодни награди, стипендии, конкурси на СО

- С подкрепата на Столична община ежегодно се връчват стипендии на млади дарования в областта на културата: Национална стипендия „С усилия към звездите“ на фондация „Културни перспективи“ - за подкрепа на млади български артисти при реализацията на избрана от тях творческа инициатива; Стипендии за млади оперни изпълнители в Майсторския клас на Райна Кабаиванска, организиран от Нов български университет; Награди за полет в изкуството на фондация „Стоян Камбаров“, подпомагащи млади творци в реализацията на проектите им.
- Награди за ярки постижения в областта на културата и Специалната награда на София за изключителни постижения и принос в националната култура.
- В рамките на „София Филм Фест“ се връчват 2 награди от Столична община - „Награда на София“ за цялостен принос и награда „София - творчески град на киното“, която международното жури присъжда за най-добър филм.
- В рамките на Националната изложба на българската карикатура, с решение на Столичния общински съвет се връчва и годишна награда за съвременна българска карикатура „Доньо Донов“.
- Всяка година Столична община организира конкурсите „Ще ти разкажа приказка“ – литературен конкурс за деца, „В полите на Витоша“ – национален конкурс за поезия и „Да украсим София за Коледа“- конкурс за най-красива коледна украса в градската среда.

Приложение 6: Обществени комисии в подкрепа на културата

[Творчески съвет](#), който ръководи дейността на Столична програма „Култура“. В него участват изявени личности в областта на културата.

[Експертно-художественият съвет](#) разглежда и дава становище относно предложенията за поставяне, преместване и премахване на паметници, възпоменателни знаци (паметни плочи, барелефи и др.), художествени елементи на градския дизайн и произведения на изкуството на територията на Столична община, както и необходимостта от провеждане на конкурс за посочените обекти.

[Столичен съвет по библиотечно дело](#) – обществен съвет за развитие на библиотечно-информационното обслужване на гражданите, в който участват представители на национални институции, читалища, университети, съюзи и мрежи в областта на библиотечната дейност и литературата.

[Обществено-експертният съвет по култура](#) е консултативен орган, който обсъжда важни и актуални въпроси, свързани с дейностите и културната политика на Столична община, като изразява мнения, дава препоръки, разглежда и дава предложения по проекти и нормативни актове; обсъжда идеи за дейности по осъществяване на стратегията на общинската политика за закрила и развитие на културата, при съчетаване принципите на националната културна политика с местните условия и традиции, както и за проекти за тяхното практическо. В състава му се включват представители на творческите съюзи и на заинтересовани организации, както и изявени творчески личности и експерти.

[Филмова комисия](#) - подпомага експертно провеждането на общинската политика за подкрепа на киното и кинопроизводството във връзка с титлата, присъдена от ЮНЕСКО – „София – творчески град на киното“, както и да провежда процедури за логистична подкрепа при заснемане на филми. Комисията включва експерти, представители на институции и организации в областта на киното, филмопроизводството и др., общински съветници, както и представители на общинската администрация.

Към Постоянната комисия по образование, култура, наука и културно многообразие в Столичния общински съвет е създадена [Работна група за именуване и преименуване на улици и общински обекти на територията на Столична община](#), която разглежда постъпилите предложения и предоставя мотивирано становище относно предложеното име. В групата участват представители на ДА „Архиви“, СУ „Св. Климент Охридски“, БАН и общински съветници.

През 2020 г. продължи отвореният подход за формиране на политиките в сферата на културата на Столична община, при който решенията се взимат съгласувано и след обсъждане със заинтересованите страни. Дейностите, свързани с провеждане на финансиращите програми, бяха широко обсъждани с културните оператори и творци в столицата. След обсъждания бяха определени и правилата, и съдържанието на програмите „Солидарност в културата“ и „Кризата като възможност“. В края на лятото на 2020 г. се проведе допитване до творците и културните оператори в София. 340 души дадоха мнения и препоръки за новите сесии на Столична програма „Култура“ и Календар на културните събития на Столична община. Препоръките бяха за това да се запазят направленията в Столична програма „Култура“, които осигуряват сигурност и предвидимост, както и да се опростят процедурите по кандидатстване за финансиране, са приложени през 2021 г.

Приложение 7: Списък на градове, асоциации и международни мрежи, с които София има споразумения за сътрудничество

(Част от споразуменията и членствата са само в областта на културата, а другата част включват широка сфера на дейност заедно с изкуството и култура)

- EUROCITIES, СО членува в мрежата на европейските градове и региони EUROCITIES.
- RECIT , Фондация “Следваща страница”, която управлява съвместно със СО Къщата за литература и превод става член на европейската мрежа на международните преводачески центрове RECIT - Réseau Européen des Centres Internationaux de Traducteurs littéraires през 2016 г. От 2019 г. Директорът на Фондацията Яна Генова е председател на мрежата.
- ENoLL , SofiaLab става член в европейската мрежа на живите лаборатории ENoLL през 2018 г. Контактна структура е Асоциация за развитие на София.
- Пусан, Ю.Корея (Кмет Парк Хеонг-Джун): От 01.12.2022 г. до 31.12.2024 г.
- Седжонг, Ю.Корея (Кмет Чой Мин-хо): от 09.11.2022 г. до 31.12.2024 г.
- Йокохама, Япония (Изпълнителен директор Йоичи Дегучи: от 01.04.2022 г. до 01.04.2025 г.
- Бейрут, Ливан (Управител Маруан Абу): от 06.2022 г. за неопределен срок
- Сараево, Босна и Херцеговина (Кмет Бениамина Карич): от 04.02.2022 г. за неопределен срок
- Американско-Българската Камара (Президент Елиз Несторов): от 09.2021 г. за неопределен срок
- Валета, Малта (Кмет Алексей Дингли): от 01.08.2018 г. за неопределен срок
- Париж, Франция (Кмет Ан Идалго): от 04.2017 г. за неопределен срок
- Москва, Русия (Министър Сергей Черьомин) : от 13.10.2017 г. за неопределен срок
- Донгченг, Китай (Туризм): от 12.09.2017 г. за неопределен срок
- Пекин, Китай (Генерален директор (Жу Маофеи): от 12.07.2016 г. за неопределен срок
- Хошимин, Виетнам (Н. Пр. Ле Дък Лиу) : от 05.06.2015 г. за неопределен срок
- Асоциация за опазване на околната среда Атина (Президент Григориос): от 17.06.2013 г. за неопределен срок
- Матера, Италия (Кмет Салваторе Адуче): от 12.12.2012 г. за неопределен срок
- Тирана, Албания (Кмет Лулзим Баша): от 23.10.2012 г. за неопределен срок
- Загреб, Хърватска (Кмет Милан Бандич): от 28.05.2012 г. за неопределен срок
- Тбилиси, Грузия (Кмет Давит Нармания) : от 2015 г.
- Пафос, Гърция (Кмет Савас Вергас): от 10.10.2008 г. за неопределен срок

Приложение 8: Отчет на стратегия „София – творчески град на киното“ в мрежата на творческите градове на ЮНЕСКО

Отчетът е изготвен от Обсерватория за икономика на културата за целите на Отчета на Стратегия „София – Творческа столица“ 2013-2023

Съдържание:

- 1. UCCN – цели и задачи на мрежата на творческите градове.**
- 2. Глобални цели за устойчиво развитие на Столична община.**
- 3. Стратегия София – град на киното на ЮНЕСКО- 2017-2027 г.**
- 4. Икономически принос на филмовата индустрия в Столична община – 2008-2020 г.**
- 5. Аудиовизуален клъстер в Столична община.**
- 6. Програми на Столична община в подкрепа изпълнението на Стратегията „София – творчески град на киното“ на ЮНЕСКО.**
- 7. Форум за устойчиво развитие на българската филмова индустрия – част от София - град на киното.**

1. UCCN – цели и задачи на мрежата на творческите градове

Какво представлява мрежата Creative Cities Network?⁴

Мрежата на творческите градове на ЮНЕСКО (UCCN) е създадена през 2004 г., за да насърчи сътрудничеството между градовете, които са идентифицирали творчеството като стратегически фактор за устойчиво градско развитие. Градовете, които в момента съставляват тази мрежа, работят заедно за обща цел: поставяне на творчеството и културните индустрии в центъра на техните планове за развитие на местно ниво и активно сътрудничество на международно ниво.

С присъединяването си към мрежата градовете се ангажират да споделят най-добрите си практики и да развият партньорства, включващи публичния и частния сектор, както и гражданското общество, за да:

- постигнат укрепване на създаването, производството, разпространението и разпространението на културни дейности, стоки и услуги;
- развият центрове за творчество и иновации и разширяват възможностите за творци и професионалисти в културния сектор;
- подобрят достъпа и участието в културния живот, по-специално за маргинализирани или уязвими групи и лица;
- интегрират културата и творчеството в плановете за устойчиво развитие.

Мрежата обхваща седем творчески области: **занаяти и народни изкуства, медийни изкуства, филми, дизайн, гастрономия, литература и музика. Към 2021 г. – броят на творческите градове е общо 295 в 90 страни.**

Мрежата на творческите градове е привилегирован партньор на ЮНЕСКО не само като платформа за размисъл върху ролята на творчеството като лост за устойчиво развитие, но и като благоприятна среда за действие и иновации, особено за изпълнението на Програмата до 2030 г. за устойчиво развитие.

Мрежата на творческите градове на ЮНЕСКО има следните цели:

- укрепване на международното сътрудничество между градове, които са признали творчеството като стратегически фактор за тяхното устойчиво развитие;
- стимулиране и засилване на инициативи, водени от градове-членки, за да превърнат креативността в основен елемент на градското развитие, по-специално чрез партньорства, включващи обществеността, частния сектор и гражданското общество.
- укрепване на създаването, производството, разпространението на културни дейности, стоки и услуги;
- разработване на центрове за творчество и иновации и разширяване на възможностите за творците и професионалисти в културния сектор;
- подобряване на достъпа и участието в културния живот, както и ползването на културни блага и услуги, особено за маргинализирани или уязвими групи и лица;
- пълно интегриране на културата и творчеството в стратегиите и плановете за местно развитие.

⁴ <https://en.unesco.org/creative-cities/content/about-us>

Области на действие

Целите на Мрежата на творческите градове на ЮНЕСКО се изпълняват както на ниво градовечленки и на международно ниво, по-специално чрез следните области на действие:

- споделяне на опит, знания и добри практики;
- пилотни проекти, партньорства и инициативи, обединяващи публичния и частния сектор и гражданското общество;
- програми и мрежи за професионален и артистичен обмен;
- проучвания, изследвания и оценки на опита на творческите градове;
- политики и мерки за устойчиво градско развитие;
- дейности за комуникация и повишаване на осведомеността.

ТВОРЧЕСКИ ГРАДОВЕ НА КИНОТО В МРЕЖАТА НА ТВОРЧЕСКИТЕ ГРАДОВЕ НА ЮНЕСКО

За да бъдат одобрени за град на киното, градовете трябва да отговарят на редица критерии, които са определени от ЮНЕСКО.

- важна инфраструктура, свързана с киното, например филмови студия и филмови пейзажи/среда;
- непрекъснати филмопроизводство, разпространение и показ на филми;
- опит в организирането на филмови фестивали, прожекции и други събития, свързани с киното;
- съвместни инициативи на местно, регионално и международно ниво;

- филмово наследство под формата на архиви, музеи, частни колекции и/или филмови институти;
- училища за създаване на филми и центрове за обучение;
- усилия за разпространение на филми, произведени и/или режисирани на местно или национално ниво;
- инициативи за насърчаване на споделянето на знания за чуждестранни филми;

Творчески градове на киното:

В мрежата на творческите градове на киното има 21 града от 18 държави на четири континента. 14 са от Европа, четири от Азия, два от Океания и един от Южна Америка. Полша, Испания и Обединеното кралство са единствените страни, които имат два града-членки на мрежата. През 2009 г. Брадфорд стана първият творчески град на киното.

В мрежата на творческите градове на киното на ЮНЕСКО бяха създадени 7 работни групи, които имат за цел да дискутират пост-КОВИД средата за развитие на филмовата индустрия, да обединят усилията за съвместни проекти и инициативи на градовете на киното и за изработване на общи становища по глобални предизвикателства пред филмовата индустрия.

Работни групи в мрежата на творческите градове на киното и участие на представители на Столична община:

Зелено заснемане: протоколи, манифести и проучвания; Виртуална продукция и нови технологии/формати; Пост-КОВИД въздействие върху индустрията и театрите; Финансиране от програма „Творческа Европа“; Филмови фестивали: обмяна на опит и партньорства; Дефиниране на обща опростена матрица от индикатори за измерване и събиране на данни; Изкуство за бъдещето. Представители на София – творчески град на киното – г-жа Биляна Генова, директор на дирекция „Култура“ в Столична община и д-р Диана Андреева – Попйорданова, Обсерватория по икономика на културата, участват в две от работните групи в мрежата на творческите градове на киното - Film festivals: exchanges and collaborations и SDG- Definition of a common simplified matrix of indicators.

2. Глобални цели за устойчиво развитие на ООН и интегрирането им в София – град на киното

ПРОГРАМАТА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ ДО 2030 г.?

Програмата до 2030 г. е план за действие за хората, планетата и просперитета, приет през 2015 г. от международните общности. Той очертава визия за по-устойчиво бъдеще, което е справедливо, приобщаващо, мирно и екологично чисто. Неговите 17 цели за устойчиво развитие (ЦУР) и 169 цели осигуряват насоки за разработване и изпълнение на стратегически политики на местно, национално и международно ниво.

За първи път културата и творчеството са признати за мощни фактори за устойчиво развитие. Ролята на културата е особено подчертана в ЦУР 11 да „направи градовете и хората населени места, приобщаващи, безопасни и устойчиви“, но също така и в други цели за устойчиво развитие - социалното приобщаване, създаване на работни места, градска устойчивост или опазване на околната среда.

От приемането на Програмата до 2030 г. основният приоритет на ЮНЕСКО е да улесни държавите-членки чрез своите програми и дейности за постигане на 17-те цели и задачи на SDG на различни нива.

Градовете са широко признати като ключови участници в прилагането на международна програма за устойчиво развитие. За ЮНЕСКО - мрежата UCCN и нейните градове-членки са ключови партньори за привеждане в действие на Програмата до 2030 г. на градско ниво. Творческите градове се очертават като центрове на експериментиране, което води до иновативни и успешни модели на устойчиво развитие. Иновативните градски решения са основен източник на нови идеи и вдъхновение при справянето с глобалните предизвикателства - икономически, социални и екологични.

3. Стратегия София – град на киното на ЮНЕСКО- 2017-2027 г.

През 2016 г., бе разработена стратегията София – град на киното на ЮНЕСКО, в съответствие с целите и мисията на творческите градове на ЮНЕСКО, Глобалните цели за устойчиво развитие и Стратегията за развитие на културата в Столична община – София - творческа столица 2013-2022 г. Стратегическите приоритети на стратегията за кино са адаптирани от Стратегията София-творческа столица.

Методологията за изготвяне Стратегия за развитие на "София - творчески град на киното" се базира на документите, изготвени от Съвета за административна реформа към Министерски съвет. Тя дава подход, който към момента се приема за базисен при изработването на стратегически документи в Република България. Съобразявайки се с основното изискване към Стратегията за синхронизиране на стратегическите и оперативни цели, както и конкретните дейности с приоритетите и целите на Стратегията и План за действие на ЮНЕСКО, включително и тези на мрежата от творчески градове на ЮНЕСКО, както и сравнителен анализ със страни-членки на Европейския съюз, Стратегията се базира на цитираните документи, отчитайки конкретното състояние на сектора и наличния ресурс.

Разработената Стратегия става част от вече приетата „Стратегия за развитие на културата в София 2013 - 2023 ” и в тази връзка, са възприети утвърдените цели залегнали в този документ, като основополагащи за провежданата културна политика СОФИЯ - ТВОРЧЕСКИ ГРАД. При разработване на стратегията ”София - творчески град на киното” са анализирани документи на Европейската аудиовизуална обсерватория, документи на Европейската комисия, както и добри практики от страни членки на Европейския съюз.

Стратегията обхваща периода от 2017 до 2027 год. като се синхронизира в преобладаващата част от периода с приетата Стратегия за развитие на културата в София 2013-2023 г., както и със стратегическите приоритети. Обхватът засяга дейностите, които са в областта на филмовата индустрия и съобразно променящите се условия по отношение на финансовото и ресурсно осигуряване се актуализират на основата на периодичен мониторинг.

Основната цел на стратегията е да очертае рамката, в която се вписват визията и заложените цели за една област каквато е киното - неразделна част от съвременната култура и отчитайки особеното място, което заема в процесите на глобализация.

Стратегията дефинира стратегически приоритети, оперативни цели и конкретни инструменти за провеждането на политики, както и ресурсното им осигуряване чрез финансов инженеринг, осмисляйки определението „Творчески град на киното”.

Визията за София - творчески град на киното за периода от 2017 до 2027 г. е утвърждаване на града като водещ център на филмовата индустрия в Европа, град разширяващ непрекъснато възможностите за достъп до филмовата индустрия, със създадена мрежа от общински кина, в т.ч. и в университетите и училищата, както и за професионално развитие в областта на изкуствата и в частност, в областта на филмовата индустрия.

Принципите, които са основополагащи за реализирането на стратегията са:

- устойчиво развитие на филмовата индустрия;
- образование във филмовата индустрия и филмовата индустрия в образованието/предучилищно, начално, основно, средно и висше/;
- разширяване на достъпа до филмов продукт и нарастване на културното потребление;
- децентрализация и деконцентрация на дейностите, свързани с филмовата индустрия;
- публично частно партньорство;
- алтернативни финансови инструменти на базата на допълняемост.

В предварителния етап при изготвянето на Стратегията бе проведено запитване до всички заинтересовани страни - Инициативния комитет за София - творчески град на киното, членове на Филмовата комисия към Столична община, СБФД, НФЦ, БНТ, и др., за предложения, свързани с основните задачи, които трябва да реши стратегическия документ.

Всички предложения, които се съдържат в Стратегията са съобразени с националното законодателство и европейските документи отнасящи се до филмовата индустрия.

ДОСТЪП ДО КУЛТУРА

ДОСТЪП ДО ФИЛМОВАТА ИНДУСТРИЯ

При определяне насоките за средносрочното развитие на стратегията, трябва да се съобразим със Стратегията на ЮНЕСКО /2014-2021 година/, в която са формулирани основополагащите задачи произтичащи от анализа на процесите настъпили в съвременния глобализиран свят и достъпа на населението до образователните и културни програми под егидата на ЮНЕСКО.

Основната цел е постоянното разширяване на формите за разпространение на културните прояви, като се отчита спецификата на киното като съвременна и популярна част от изкуствата, особено сред младежката аудитория.

КУЛТУРА И ЧОВЕШКИ КАПИТАЛ

ФИЛМОВАТА ИНДУСТРИЯ И ЧОВЕШКИ КАПИТАЛ

В столицата към днешна дата има 24 висши учебни заведения, от които 6 са висши училища по изкуствата и 176 общински средни училища. Общият брой на учениците и студентите надхвърля 250 000 души, което предопределя фокусирането на вниманието към тази значителна аудитория при изготвянето на програмите за повишаване на кино образованието сред младежта. Друга цел е повишаване на компетенциите на заетите във филмовата индустрия.

КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО НА ПРОМЕНЯЩИЯ СЕ ГРАД

ФИЛМОВОТО НАСЛЕДСТВО НА ТВОРЧЕСКИЯ ГРАД

В София се намира единственият национален институт свързан със съхранението на визуалната памет - Българска национална филмотека. Стратегията предвижда съвместно разширяване на възможностите за ползване на богатите фондове на филмотеката при изготвяне на образователните програми за ученици и студенти.

СОФИЯ - ГРАД НА ТВОРЧЕСКАТА ИКОНОМИКА

СОФИЯ - ГРАД НА КИНОТО

Отчитайки включването на София към мрежата на творческите градове на киното през 2014 г. и първите прояви свързани с присъединяването на столицата към мрежата на ЮНЕСКО, Стратегията трябва да конкретизира и осмисли съдържанието на Програмата за следващите десет години като град, който едновременно е и столица, на чиято територия се намира практически целия потенциал на филмовата индустрия на България.

РАВНОПОСТАВЕНО УЧАСТИЕ В ГЛОБАЛНИТЕ КУЛТУРНИ ПРОЦЕСИ

Стратегията отчита необходимостта от значително по-активно присъствие на София в Европейския и световен културен обмен и в частност, като част от мрежата на „ЮНЕСКО — творчески градове на киното“. Наложително е сключването на споразумения за партньорство с творческите градове на киното в мрежата на ЮНЕСКО, както и популяризирането на столицата като дестинация с извоювано присъствие в областта на филмопроизводството и филмови услуги, както и столицата като туристическа дестинация чрез филми посветени на развитието на един от най-древните градове в Европа.

КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ НА СТРАТЕГИЯТА ЗА КИНО

- Развитие на кинообщности и развитие на публиките, с фокус върху млада публика и целеви групи;
- Насърчаване на развитието на професионалния капацитет: творчески, продуцентски, мениджърски и образователен във филмовата индустрията и организирането на фестивали;
- Привличане на български и чуждестранни продукции, които да бъдат заснети на територията на Столична община;
- Развитие на съществуващите общински инструменти и утвърждаване на нови, повишаване капацитета на Филмовата комисия на СО;

- Опазване и популяризиране на филмовото културно наследство, в сътрудничество с Българска национална филмотека.

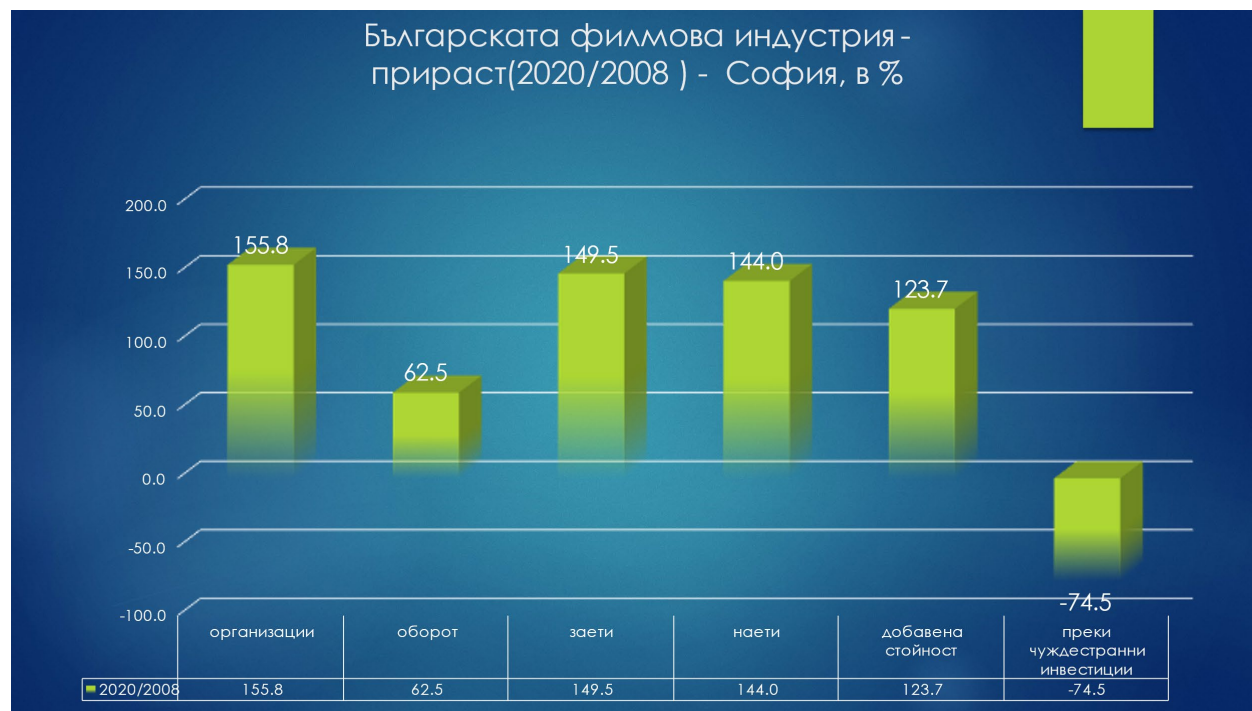
ДЕЙНОСТИ НА СТРАТЕГИЯТА ЗА РАЗВИТИЕ НА СОФИЯ - ТВОРЧЕСКИ ГРАД НА КИНОТО:

1. Създаване на общински фонд "Кино" и акумулиране на пазарни и квази пазарни приходи във Фонд "Кино".
2. Стимулиране привличането на частни инвестиции (нисколихвени банкови кредити) чрез:
 - Създаване на гаранционен фонд;
 - Намаляване на кредитния риск чрез предварителни гаранционни споразумения за дистрибуция от ТВ канали към национални и чуждестранни дистрибутори.
3. Повишаване на капацитета на Филмовата комисия на СО:
 - 3.1. Повишаване на експертността на Филмовата комисия при оценка на кинофестивалите: програма, събития, многообразие на жанрове, стилове, географско разнообразие; анализ и оценка на различните практики за работа с публика, интерактивни подходи; анализ и оценка на професионалните събития — ниво на експертност на професионалните участници, качество на проекти/филми.
 - 3.2. Утвърждаване и разширяване на досегашните инструменти на Филмовата комисия за подпомагане на филмовите продукции чрез улеснения при реализацията на снимачната дейност на терена на столицата и др.
4. Стимулиране на копродукции на територията на града и създаване на инструменти за привличане на инвестиционни средства в кинопроизводството.
5. Подобрения в съществуващите програми за подпомагане на отделните направления от календара на културните събития на СО, както и в досегашните ежегодни сесии за финансиране на проекти по програма „Кино“ и направление „София - творчески град на киното“.
 - 5.1. Определяне квоти и провеждане на тематични сесии за детски филми в програмите на СО.
 - 5.2. Разширяване на инструментите за финансиране на проекти в областта на документалното и анимационното кино по ежегодните програми на СО.
6. Маркетинг и промоция на дейността на Филмовата комисия. Маркетинг и промоция на фестивалите. Маркетинг и промоция на българските филми и филмите, създадени с подкрепа на филмовата комисия.
 - 6.1. Популяризиране и утвърждаване на София като „Град на Киното“: на всички промоционални материали, свързани с дадено събитие; осигуряване на банер/банер фикс с логото на „София- творчески град на киното“ на всички публични събития, част от фестивали; присъствие на интернет страницата на „София - творчески град на киното“ в интернет страниците на фестивалите и събитията, преди и след прожекциите, в самото съдържание. Промоция на „София- творчески град на киното“ и дейността на Филмовата комисия на територията на България чрез комуникационните канали на всички подкрепени събития от Календара на културните събития на СО и създаване мрежа от партньорства, които също да се включат в комуникацията.
 - 6.2. Промоция на „София - творчески град на киното“ и дейността на Филмовата комисия на международни фестивали и професионални събития.
 - 6.3. Маркетинг и промоция на българското кино.
 - 6.4. Организиране на кампании, представящи появата на всеки филм, подкрепен от СО.
 - 6.5. Децентрализация: Организиране на прожекции, конкурси, които да представят артистично стойностни филми, вкл. и дебютни във всички квартали и села на СО.

7. Изграждане и развитие на кинообщности, насърчаване интереса на децата и младежите.
 - 7.1. Развиване на сътрудничеството с ВУЗ и сключване на споразумение със Съвета на ректорите за създаване на киноклубове в университетите
 - 7.2. Организиране на образователни лектории, събития, лекции, посветени на водещи творци, и ключови режисьори.
 - 7.3. Сътрудничество с мрежата от средни училища и читалищната мрежа, мотивиране и обучение на учители, които се интересуват да преподават кино.
 - 7.4. Установяване на партньорство с държавни институции и обществени организации в налагане на целенасочена дълготрайна политика за въвеждане на киното като образователен предмет в средното образование.
8. Устойчиво развитие на филмовото производство чрез създаване на приемственост между филмовите поколения чрез поддръжка на режисьорски дебюти. Подкрепа на формати за утвърждаващи се режисьори — първи, втори проект. Подобна политика ще доведе до нарастване на годишното производство, което би направило по-ритмичен филмовият процес.
9. Разширяване достъпа до българско и некомерсиално европейско и световно кино създаване на мрежа от общински кина, както и на мобилно кино — „София - творчески град на киното“.
10. Сключване на споразумение с БНТ и други ключови медии. Подпомагане социализацията на продуктите, с акцент при документалните филми. Подкрепа за излъчванията на анимационни филми.
11. Утвърждаване на партньорства и активно участие в утвърдени Европейски програми.
12. Системна подкрепа за фестивалните форми.
 - 12.1. Акцентиране на ролята на фестивали, чрез които да се създават тенденции в търсенето, както и медийно внимание и интерес и извън България.
 - 12.2. Анализ на досегашните фестивални прояви свързани с киното в различните жанрове и оценка на нивото и социалния ефект от развитието им през последните години. Организиране на текущ мониторинг.
 - 12.3. Подпомагане на институциите за изграждане на адекватна и обективна експертна оценка на кинофестивалите.
13. Стимулиране на кинокритиката и изследвания в областта на филмовата индустрия и поощряване на поколенческата приемственост.
14. Разширяване на подкрепата за издателската дейност в областта на киното и също така онлайн публикации, сайтове и социални медии.
15. Наблюдение и оптимизиране на мониторинговата рамка, чрез количествен и качествен анализ.
16. Опазване и популяризиране на филмовото наследство.
 - 16.1. Сключване на споразумение с Българска национална филмотека.
17. Дейности по насърчаване на средното образование. Създаване на средно професионално училище.

4. Икономически принос на филмовата индустрия в Столична община

Представените данни за филмовата индустрия показват динамичен ред от 13 последователни години. Методологията на наблюдение е изготвена със кодовете на NACE класификацията на ЕВРОСТАТ. В наблюдението на филмовата индустрия са използвани кодовете:

Обобщени данни за периода 2008-2020 г. и прираст на филмовата индустрия по следните индикатори:

- Брой организации – прираст от 155,8%
- Оборот – прираст от 62,5%
- Заети – прираст от 149,5%
- Наети – прираст от 144%
- Добавена стойност – прираст от 123,7%
- Преки чуждестранни инвестиции – спад с 74,5%

Брой на организациите във филмовата индустрия в София

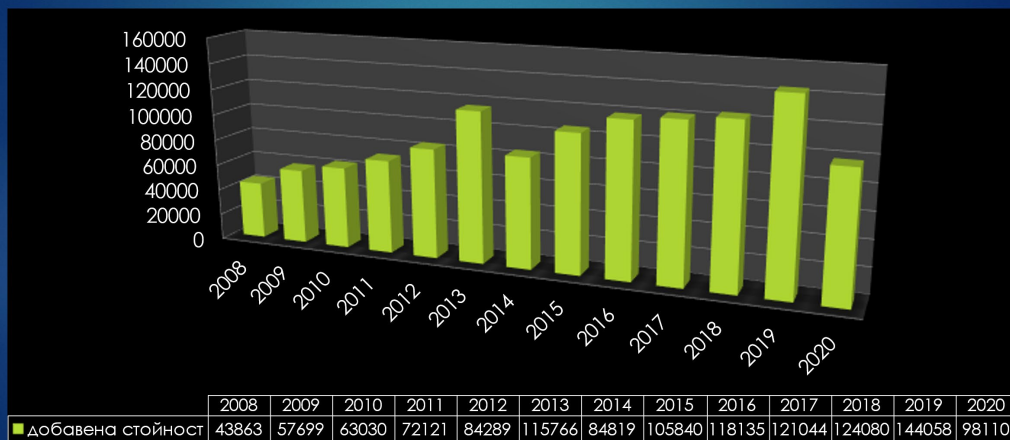
Организации във филмовата индустрия/2008-2020/

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Филмова индустрия	351	481	512	532	584	690	727	751	806	825	851	908	898
Производство на филми	215	302	308	330	351	404	409	434	458	463	482	507	499
Технически дейности, свързани с производство на филми и телевизионни предавания (постпродукция)	90	124	138	145	182	226	250	255	290	307	313	347	338
Разпространение на филми	34	39	50	45	44	52	62	55	49	47	47	46	50
Прожектиране на филми	4	7	5	7	6	7	9	8	11
Даване под наем на видеокасети и дискове	8	9	11	5	-	-	..	-	-	-	-

Данните за организациите във филмовата индустрия в София за периода **2008-2020 г.**, показват близо два пъти и половина увеличение - от **351** през **2008 г.** на **898** през **2020 г.** Най-големият брой организации се наблюдава в **производството на филми и телевизионни предавания – 499** за **2020 г.** или над два пъти увеличение спрямо **2008 г. - 215**. С най-голям прираст по брой организации са **“Технически дейности, свързани с производство на филми и телевизионни предавания (постпродукция)” – от 90 организации през 2008 г. на 338 през 2020 г.** или близо три пъти и половина. При разпространението на филми и телевизионни предавания динамиката на числата се запазва относително една и съща с леко постъпково увеличение от **34** организации през **2008 г.** на **50** през **2020 г.** При **прожектирането на филми** се наблюдава над два пъти увеличение на броя на организациите, които оказват показ –от **4** през **2008 г.** на **11** през **2020 г.** При **отдаването под наем на видеокасети и дискове** наблюдаваме изчезваща дейност на пазара или от **8** предприятия през **2008 г.** на **0** през **2020 г.**

Добавена стойност във филмовата индустрия в София

Добавена стойност - дял на филмовата индустрия в икономиката на София, хил. лв.

Данните за добавената стойност във филмовата индустрия за периода **2008-2020 г.**, показват близо три пъти увеличение - от **43 863 хил. лв** през **2008 г.** на **144 058 хил. лв.** през **2019 г.**, а в първата година на КОВИД кризата, спад до 98 110 хил. лв. Най – голяма добавена стойност се наблюдава в **Технически дейности, свързани с производство на филми и телевизионни предавания (постпродукция) – 46 887 хил. лв.** за **2020 г.** или близо четири пъти увеличение спрямо **2008 г. – 11 263 хил. лв.** На второ място по относителен дял на добавената стойност във филмовата индустрия е **производството на филми и телевизионни предавания – от 27 552 хил. лв.** през **2008 г.** на **46 887 хил. лв.** през **2020 г.** или близо два пъти. При разпространението на филми и телевизионни предавания динамиката на числата показва през **2008 г. – 3 205 хил. лв.**, достига своя пик през **2013 г. – 12 798 хил. лв.** и намалява до **8 659 хил. лв.** през **2020 г.** При **прожектирането на филми** се наблюдава относително слаба динамика на добавената стойност или от **1 750 хил. лв.** през **2008 г.** до **1 863 хил. лв.** през **2018 г.** При **отдаването под наем на видео касети и дискове** наблюдаваме драстичен спад на добавена стойност на пазара или от **93 хил. лв.** през **2008 г.** на **0** през **2020 г.**

Преки чуждестранни инвестиции във филмовата индустрия в София

Данните за преките чуждестранни инвестиции във филмовата индустрия в София за периода **2008-2020 г.**, показват близо един път и половина увеличение - от **15 646 хил. евро** през **2008 г.** на **27 632 хил. евро.** през **2020 г.** **Преките чуждестранни инвестиции са концентрирани на 100% в София.** Най – голям дял на преките чуждестранни инвестиции във филмовата индустрия се наблюдава в **производството на филми и телевизионни предавания – 24 310 хил. евро.** за **2020 г.** или близо над два пъти увеличение спрямо **2008 г. – 12 146 хил. евро.** За останалите кодове по НАСЕ във филмовата индустрия не са налични данни поради конфиденциалност на данните. Доколкото статистиката представя агрегирани данни и не би следвало да представя информация, когато единиците са под 4, предполагаме, че по останалите кодове във филмовата индустрия, преките чуждестранни инвестиции представляват минимален дял от общия обем, който се разпределя много често между две или три продуцентски организации. Преките чуждестранни

инвестиции представляват един от съществените аргументи при създаване на законодателството и особено на разпоредби, които са насочени към чуждестранни филмови продукции, които се осъществяват на територията на България и София. Обикновено са доста прецизен и точен инструмент, който измерва целесъобразност, ефективност и ефикасност на нуждата от финансови стимули за насърчаване на чуждестранни филмови продукции.

Заетост във филмовата индустрия в София

Анализът на данните за заетостта във филмовата индустрия за периода **2008-2020 г.**, показва близо над два пъти и половина увеличение - от **1 472** през **2008 г.** на **3 668** заети през **2020 г.** Най-големият брой заети се наблюдава в **производството на филми и телевизионни предавания** – **2 137** за **2020 г.** или близо три пъти увеличение спрямо **2008 г.** - **793**. С най-голям прираст на заетите са **Технически дейности, свързани с производство на филми и телевизионни предавания (постпродукция)** – от **331** заети през **2008 г.** на **1 272** през **2020 г.** или близо три пъти и половина. При разпространението на филми и телевизионни предавания динамиката на числата показва постъпково намаление от **173** заети през **2008 г.** на **118** през **2020 г.** При **прожектирането на филми** се наблюдава постоянна динамика на броя на заетите –от **144** през **2008 г.** на **141** през **2020 г.** При **отдаването под наем на видеокасети и дискове** наблюдаваме изчезваща дейност на пазара или от **31** заети през **2008 г.** на **0** през **2020 г.**

Динамика на средното брутно възнаграждение на заетите и наетите в изкуствата, културните и творчески индустрии, културното наследство и културния туризъм за периода 2012-2020 г., всички икономически дейности и филмовата индустрия в сравнителен аспект.

СРЕДНА БРУТНА ГОДИШНА ЗАПЛАТА(ИЗКУСТВА, КУЛТУРНИ И ТВОРЧЕСКИ ИНДУСТРИИ, КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО И КУЛТУРЕН ТУРИЗЪМ) – В Т.Ч. ФИЛМОВАТА ИНДУСТРИЯ, ЗА СОФИЯ, В ЛЕВА

	ВСИЧКИ ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ	ИЗКУСТВА, КУЛТУРНИ И ТВОРЧЕСКИ ИНДУСТРИИ, КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО И КУЛТУРЕН ТУРИЗЪМ	ФИЛМОВА ИНДУСТРИЯ
■ 2008	9,054	10,287	10,065
■ 2009	9,913	12,333	12,653
■ 2010	10,547	13,216	12,714
■ 2011	11,249	14,576	15,570
■ 2012	12,059	16,430	15,942
■ 2013	12,851	18,023	16,596
■ 2014	13,542	19,238	16,534
■ 2015	14,531	20,889	15,677
■ 2016	17,208	27,890	21,011
■ 2017	18,988	29,019	21,721
■ 2018	21,029	32,726	21,481
■ 2019	21,040	31,186	22,129
■ 2020	22,950	34,811	23,364

Динамиката на средното брутно възнаграждение в сектора за периода 2008 - 2020 г. нараства близо три пъти и половина – от 10 287 лв. през 2008 г., до 34 811 лв. през 2020 г. и е по-високо от възнаграждението за всички сектори общо в икономиката на Столична община с близо 60%. Динамиката на увеличение на средното брутно възнаграждение в икономиката на София се увеличава с по-бавни темпове, отколкото в изкуствата, културните и творчески индустрии, културното наследство и културния туризъм за периода 2012-2020 г. В областта на филмовата индустрия за разглежданият период, наблюдаваме лек превес на brutното възнаграждение в сравнителен аспект с всички икономически дейности на територията на Столична община – 23 364 лв.

Разход в домакинските бюджети за кино, театър и концерти

ПАРИЧЕН РАЗХОД НА ДОМАКИНСТВОТА/ИЗКУСТВА, КУЛТУРНИ И ТВОРЧЕСКИ ИНДУСТРИИ И КУЛТУРЕН ТУРИЗЪМ - КИНО, ТЕАТЪР , КОНЦЕРТИ, 2008-2020 Г., В ЛЕВА

	БЪЛГАРИЯ	СОФИЯ
■ 2008	4	12
■ 2009	3	11
■ 2010	4	12
■ 2011	6	20
■ 2012	6	13
■ 2013	13	41
■ 2014	12	31
■ 2015	12	35
■ 2016	11	32
■ 2017	14	37
■ 2018	24	70
■ 2019	20	57
■ 2020	9	29

С този индикатор проследяваме делът на разходи на домакинствата за кино, театър и концерти на територията на София за периода 2008-2020 г. За съжаление, трите културни дейности са обединени в един код и не бихме могли да ги разделим за целите на нашето наблюдение. В динамиката на числата можем да открием няколко тенденции за разглеждания период – близо три пъти по-висок е паричния разход на домакинствата за кино, театър и концерти в София по сравнение с данните общо за страната – през 2008 г. -4 лв. – за София – 12 лв. Най- голям разход на домакинствата е достигнат през 2018 г.- 70 лв. и предкризисната 2019 г. 57 лв. Тази положителна тенденция бихме могли да обвържем с по-високите възнаграждения на територията на София, по-голяма концентрация на културни събития и по-висок достъп на гражданите до културни дейности. През 2020 г. – намалението на разходите на гражданите за кино, театър и концерт и на национално ниво и на територията на София, е свързано с КОВИД кризата и ограничението на посещенията и

С този индикатор проследяваме делът на разходи на домакинствата за кино, театър и концерти на територията на София за периода 2008-2020 г. За съжаление трите културни дейности са обединени в един код и не бихме могли да ги разделим за целите на нашето наблюдение. В динамиката на числата можем да открием няколко тенденции за разглеждания период – близо три пъти по-висок е паричният разход на домакинствата за кино, театър и концерти в София по сравнение с данните общо за страната през 2008 г. - 4 лв., а за София – 12 лв. Най- голям разход на домакинствата е достигнат през 2018 г.- 70 лв. и предкризисната 2019 г. - 57 лв. Тази положителна тенденция бихме могли да обвържем с по-високите възнаграждения на територията на София, по-голяма концентрация на културни събития и по-висок достъп на гражданите до културни дейности. През 2020 г. намалението на разходите на гражданите за кино, театър и концерт и на национално ниво и на територията на София, е свързано с Ковид кризата и ограничението на посещенията и участието в културните дейности. Паричният разход на домакинствата в София през 2020 г. е 29 лв. или два пъти по-малък от предкризисната 2019 г.

5. Аудиовизуален клъстер в Столична община

Изследването на икономическите процеси в глобалната производствена верига във филмовата индустрия, радиото, телевизията, новите медии, софтуера и видео игрите на територията на Столична община показват, че са обвързани от общия творчески процес, т.е. те са представители на различни части на стойностната верига при създаване и дистрибуция на културните стоки и услуги, имат някой свързани дейности, използват общи ресурси, които се преливат. Тези характеристики на производството създават елементи на т.нар. мрежова структура. Подобни структури при определено технологично ниво (навлизане на нови технологии, иновации от различен тип) могат да създават вертикална и хоризонтална връзки, дори интеграция, т.е. създава се клъстер. Географската концентрация, т.е. обособеността на района е задължително условие. Имайки предвид горните характеристики, можем да приемем, че в София има обособен клъстер и той е в аудиовизуалния сектор. В града се създава 97% от оборота на филмовата индустрия, 80% на радиото, телевизията и новите медии и 85% от софтуера и видео игрите, По отношение на добавената стойност на аудиовизуалния сектор в София концентрацията е 95% в “Радио, телевизия и нови медии” – 76% и “Софтуер и видео игри” – 85%. С голямо значение за аудиовизуалният клъстер, е обвързването с дейности като звукозапис, фотография, дизайн, нови медии, компютърни игри (които също имат висока концентрация в София). Индустрията е свързана технологично с телевизията, сценичните изкуства, музикалния бизнес, рекламата, дигиталните медии, книгоиздаването, образованието. Всички тези дейности и индустрии са обвързани хоризонтално и вертикално, т.е. създават мрежови взаимоотношения с филмовото производство концентрирани в София. Можем да обобщим, че създадения клъстер е в областта на аудиовизуалната индустрия. Друга тенденция е нарастващият брой на копродукциите – посока характерна и за развитието на европейското филмово производство. Българските копродукции са и доказателство за добро продуцентство, качествени творчески идеи, привличащи инвестиции и не на последно място, по-евтин специализиран труд при добри производствени условия. Това са европейските измерения на глобалната производствена верига във филмовата индустрия.

6. Програма на Столична община в подкрепа изпълнението на „Стратегия – Град на киното“ на ЮНЕСКО.

Изпълнение на целите и задачите, заложи в стратегията се осъществява чрез:

- **Промени в нормативната уредба и освобождаване от такси;**
- **Осигуряване на финансиране за граждански проекти на конкурсен принцип;**
- **Развиване на партньорства.**

В подкрепа на изпълнение на целите и задачите в стратегията „София – творчески град на киното“ работи **Филмова комисия** по правила, приети от СОС през 2015 г. Филмовата комисия подкрепя експертно СО в провеждане на общинските политики за развитие на киното и кинопроизводството.

ПРОМЕНИ В НОРМАТИВНАТА УРЕДБА И ОСВОБОЖДАВАНЕ ОТ ТАКСИ

Също така Филмовата комисия изготвя Критерии за допустимост за освобождаване на организатори на кинопродукции от такси и услуги, предоставяни от Столична община. Към комисията работи подкомисия, която на оперативно ниво прилага Решение № 51/12.02.2015 г. на Столичния общински съвет за освобождаване от такси.

СО продължава утвърдените традиции в управление на културата в града да участват експерти, представители на творческите среди, академичните институции, бизнеса и гражданите. Членове на Филмовата комисия са утвърдени имена от филмовата индустрия, мениджъри на асоциации, свързани с киното и кинопродукцията, представители на СО.

За периода от 2015 до 2022 г. 47 кинопродукции са освободени от такси и услуги, предоставяни от СО. Някои от подкрепените продукции са "Падение и спасение" ("Доза щастие"), "Денят на бащата", "Писмо от Антарктида", "Директор на водопад", "Диви и щастливи", "Сбогом, Джони", "Казино София", "1979", "Отдел "Издирва се", "Пътят на честта", "Wheels of Heaven", "Порталът" и др.

ОСИГУРЯВАНЕ НА ФИНАНСИРАНЕ ЗА ГРАЖДАНСКИ ПРОЕКТИ НА КОНКУРСЕН ПРИНЦИП

Чрез СПК се финансират проекти в следните направления:

Направление 10: „Кино“

Направлението подкрепя:

- проекти за режисьорски дебюти с късометражни филми (игрални, анимационни, документални) с времетраене до 27 мин.;
- проекти за документални филми (до 60 мин.) на утвърдени режисьори.

В подкрепа изпълнение на целите в стратегията, програмата въвежда следните изисквания за финансиране на проектна идея:

- сътрудничество, обмен и съвместна работа на творци и културни организации от различни европейски държави;

- реализират се предимно на територията на София (локации, продуценти, студиа, изпълнители, постпродукционни услуги, публична премиера);
- имат план за публичен показ в София и фестивална стратегия;
- насърчават новаторството (съвременни и оригинални форми на аудиовизуалния продукт), съдържат познавателен елемент и насоченост към млада публика.

Направление 11: „София - творчески град на киното“ към ЮНЕСКО

Направлението подкрепя интердисциплинарни проекти от всички жанрове и мултижанрови проекти, насочени към развитието на връзките между секторите образование и кино:

- проекти за насърчаване включването на публики и подобряване на достъпа до некомерсиално кино;
- провеждане на събития или дейности с образователен характер, ориентирани към развитие на творците и на публиките;
- за подобряване на образователния аспект на киното и филмопроизводството,
- провокиране на интереса към киноизкуството, чрез създаване на студентски и ученически кино клубове;
- за повишаване на качеството на специализираното образование,
- популяризиране на европейското кино, киното на Балканите или историята на българското кино, българско и европейско кино, и документално кино.

- включване на университетската и училищна аудитория, включително образователни програми за учители;
- развитие на капацитета на продуцентите;
- интерактивни проекти, ориентирани към включване на публиката и експериментирани с формите на комуникация;
- проекти, свързани с партньорства с творческите градове от мрежата на ЮНЕСКО;
- проекти, популяризиращи българското кино по света;
- включване преференциално на публики и участници със специфични нужди - дублаж, субтитри, жестов превод, достъпност на архитектурната среда, лесен за разбиране текст и др., както и чрез активна комуникация, която да достигне до специфичните групи и да предизвика интереса им.
- други инициативи, които отговарят на специален приоритет и/или акцентите на Програмата, включително интердисциплинарни и мултижанрови проекти.

Направление: "София - творчески град на киното" към ЮНЕСКО

Календара на културните събития на СО също подкрепя изпълнението на стратегията чрез финансиране на проекти и фестивали, свързани с киното, кинопродукциите, международните партньорства и копродукциите.

С финансовата подкрепа на СО през периода на отчитане се утвърдиха следните фестивали: София филм фест; Мастер оф Арт; Среци на младото европейско кино; Синелибри; Ден на българското кино.

В Раздел „Събития на Столична община“ стандартно се подкрепят различни дискусии и инициативи за българското кино, като София – столица на българското кино – дискуссионни и прожекционни панели в рамките на Синелибри“; СБФД "Васил Гендов" – Национален фестивал на българското кино; Лятно кино София на Сдружение „Кинематограф Медия“; София Документал на Сдружение „Балкански документален център“.

Направление „МОБИЛНОСТ“ също допринася с подкрепа за насърчаване на международните партньорства в областта на киното. Финансират се участия в международни събития и фестивали.

РАЗВИВАНЕ НА ПАРТНЬОРСТВА

От 2017 г. ежегодно се провежда Форумът „Устойчиво развитие на българската филмова индустрия“, който е част от София - творчески град на киното на ЮНЕСКО и се осъществява в изпълнение на стратегията на Столична община - София – творчески град на киното.

Форумът обединява усилията на редица организации и институции, чиято дейност е свързана с киното и кинопродукциите. Организатори и инициатори са Университетът за национално и световно стопанство – Център за аудиовизуална политика и медийни изследвания и Националната академия за театрално и филмово изкуство „Кръстьо Сарафов“, в партньорство с Изпълнителна агенция „Национален филмов център“, Българска национална филмотека, Съюз на българските филмови дейци, Асоциация на филмовите продуценти, Сдружение на филмовите и телевизионните режисьори, Филмаутор, Българска асоциация на кинорежисьорите, Асоциация на българските оператори, Академика 21, Българска асоциация на филмовите, телевизионните и радио сценаристи, Асоциация на българските филмови продуценти, Българска асоциация на независимите художници и аниматори - Пройко Проиков, Асоциация на българските анимационни продуценти, Асоциация на българските кинозалони, Асоциация на филмовите и телевизионни продуценти и Обсерватория по икономика на културата.

Целта на Форума за устойчиво развитие на българската филмова индустрия е да бъде намерен най-добрият път за ефективно и ефикасно управление и финансиране на българската филмова индустрия - през призмата на европейските политики и практики, което от своя страна да доведе до нейното устойчиво развитие.

В петте издания на форума са дискутирани следните теми, свързани с развитието на българската и европейската филмова индустрия:

- Представяне на новите данни за икономическия принос на българската филмова индустрия/съвместно изследване на Столична община и Обсерватория по икономика на културата/;
- Глобалните цели за устойчиво развитие на ООН и ЮНЕСКО и София – творчески град на киното, част от мрежата на творческите градове на ЮНЕСКО и участието на София в глобалния клъстер на градовете на киното;
- Българската филмова индустрия и глобалната производствена мрежа – проект CICERONE /програма Хоризонт 2020/ на Европейската комисия;
- Сравнителен европейски анализ по основни политики и показатели във филмовата индустрия в условията на КОВИД-19/изследвания и анализи на Европейската аудиовизуална обсерватория/.

Приложение 9: Обобщени данни от мониторинг на ККС на СО

Мониторингът е осъществен от социологическа агенция Алфа Рисърч и обхваща само събитията, финансирани от Календар на културните събития на Столична община.

ИНДИКАТОРИ ОТ КАРТА ЗА МОНИТОРИНГ, ПОПЪЛВАНА ОТ АНКЕТЬОРИТЕ

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Наличие на чуждестранни артисти в организирането/реализирането на събитието:	Да	58.4%	49.3%	50.9%	55.3%	53.2%	51.2%	41.3%
	Не	41.6%	50.7%	49.1%	44.7%	46.8%	48.8%	58.7%

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Наличие на чуждестранна публика на събитието:	Да	63.9%	56.9%	61.1%	57.0%	63.4%	53.8%	52.7%
	Не	21.0%	27.8%	28.3%	30.3%	25.4%	28.9%	29.8%
	Не мога да преценя	15.1%	15.3%	10.6%	12.7%	11.2%	17.3%	17.6%

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Място на провеждане:	На открито	21.0%	16.0%	27.4%	16.9%	18.0%	16.4%	17.8%
	На закрито	79.0%	84.0%	72.6%	83.1%	82.0%	83.6%	82.2%

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Свободен или платен е достъпът до събитието?	Свободен	42.9%	32.9%	42.0%	38.0%	39.8%	46.3%	45.2%
	Платен	57.1%	67.1%	58.0%	62.0%	60.2%	53.7%	54.8%

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Запълнен капацитет на залата	По-малко от 1/3	21.6%	13.4%	13.9%	17.5%	18.9%	14.5%	7.5%
	Около 1/3	12.2%	10.4%	14.9%	16.7%	16.4%	14.5%	12.7%
	Около 1/2	8.1%	9.0%	10.9%	12.5%	10.7%	17.6%	20.1%
	Около 2/3	17.6%	9.7%	20.9%	14.2%	12.3%	10.9%	8.2%
	Повече от 2/3	9.5%	14.2%	10.0%	11.7%	11.5%	17.0%	11.9%
	Залата беше (почти) пълна	31.1%	43.3%	29.4%	27.5%	30.3%	25.5%	39.6%

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
В центъра или извън центъра се провежда проявата:	В центъра						89.1%	93.9%
	Извън центъра						10.9%	6.1%

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Адаптиран достъп за чуждестранна публика	Наличие на плакат/анонс на английски език						49.1%	43.6%
	Проявата не е адаптирана за чуждестранна публика						37.9%	46.4%
	Представяне на изпълнителите, програмата и/или съдържанието						19.5%	10.0%
	Наличие на субтитри						18.4%	23.6%
	Наличие на симултанен превод						15.4%	11.4%
	Проявата не е адаптирана за българска публика						6.9%	

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Адаптиран достъп за специфични социални групи	Локацията/проявата не е адаптирана за специфични групи						57.2%	69.8%
	Съоръжения за хора с физически увреждания						41.6%	29.5%
	Адаптираност за нечуващи хора						4.2%	3.6%
	Адаптираност за незрящи хора						1.2%	

ИНДИКАТОРИ ОТ АНКЕТНИ КАРТИ С ПУБЛИКА

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Като цяло, доколко удовлетворен/а се чувствате от това събитие?	Средни оценки по десетобална скала	8.41	8.84	8.99	8.97	9.01	8.9	8.97

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Локация/място на събитието	Без отговор	0.8%	0.9%	0.9%	0.9%	0.9%		0.8%
	По-скоро недостъпно	2.6%	1.9%	0.8%	1.9%	2.7%	2.9%	1.9%
	По-скоро достъпно	93.6%	94.7%	95.3%	95.3%	94.3%	94.0%	94.7%
	Не мога да преценя	3.0%	2.6%	2.9%	1.9%	2.2%	3.0%	2.6%

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Как бихте определили цената на билета/входа за присъствие на събитието?	Средни оценки по десетобална скала	7.04	7.2	7.03	7.31	7.95	8.13	8.13

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Вие лично, професионалист ли сте в сферата на представеното по време на събитието културно съдържание?	Без отговор	1.7%	2.1%	2.6%	3.0%	3.0%		
	Да	23.0%	26.0%	24.6%	28.9%	28.2%		
	Не	75.3%	72.0%	72.8%	68.1%	68.8%		

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Пол:	Без отговор	1.5%	2.6%	1.6%	1.3%	2.1%		0.5%
	Мъж	30.1%	30.0%	33.5%	30.0%	32.7%	30.7%	29.7%
	Жена	68.4%	67.5%	64.9%	68.7%	65.2%	69.4%	69.8%

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Възраст	Без отговор		7.8%	7.0%	8.3%	9.4%	7.2%	7.0%
	16-30	42.1%	32.8%	33.1%	33.9%	29.8%	28.0%	25.4%
	31-40	23.7%	22.9%	21.1%	21.8%	23.2%	23.7%	21.4%
	41-50	12.2%	14.3%	14.1%	15.4%	15.1%	15.6%	18.4%
	51-60	11.4%	12.1%	11.1%	10.4%	11.0%	12.8%	11.5%
	61+	10.7%	10.1%	13.5%	10.2%	11.5%	12.8%	16.3%

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Образование:	Без отговор	2.0%	1.7%	0.6%	1.7%	0.9%		0.3%
	Висше	75.1%	74.7%	69.9%	73.0%	79.3%	80.0%	79.8%
	Полувисше	5.8%	6.2%	5.8%	6.1%	4.8%	4.2%	4.1%
	Средно	14.7%	15.4%	21.2%	16.7%	13.4%	12.9%	12.5%
	Основно и по-ниско	2.4%	2.1%	2.4%	2.5%	1.7%	2.9%	3.3%

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
В коя част на София живеете?	Без отговор		3.9%	3.3%	5.1%	5.3%		0.5%
	В централната част		43.6%	43.5%	44.4%	45.9%	47.6%	47.8%
	Извън централната част		48.3%	50.5%	47.4%	45.0%	46.0%	47.0%
	Не живее в София		4.2%	2.7%	3.1%	3.8%	6.4%	4.7%

ИНДИКАТОРИ ОТ МЕДИЕН ПРЕС КЛИПИНГ

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Споменаване на Столична община като източник на финансиране/партньор на събитието:	Да	13.4%	27.4%	19.0%	29.6%	30.4%	29.2%	33.1%
	Не	86.6%	72.6%	81.0%	70.4%	69.6%	70.8%	66.9%

